

Antei, certamenque cum Hercule, & Hesperidum horti. Virgilius ad Oceanum fuisse canit.

Oceani finem juxta solemque cadentem
Ultimus Eethiopyum locus est, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum,
Hic mihi Massyle gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum templi custos.

Antiquissimus ultra Oceanum fuisse ait in Θεοφράστῳ

Ἑσπερίδας δ' αἰς μήλα πέριυ κλυτοῦ Ὠκεανοῖο
Χρῦσα καλὰ μέλουσι, φέροντά τε δένδρεα καρπῶν.

Hesperidesque quibus mala ultra inclytum Oceanum Aurea pulchra cura sunt, ferentesque arbores fructus.

Apollodorus in Libya fuisse negat, sed in Atlante in Hyperboreis. Ἐπιπέριδος οὐκ ὡς πῆς ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Ἀτλαντῷ ἐν Ὑπερβορείοις. Nobis perinde est, ubinam horti illi fuisse fingantur, nihil inde utilitatis Medico accedit. Hesperis urbs Libyæ, quæ postea Berenice dicta. Stephanus Ἑσπερίδος πόλις Λιβύης, ἢ τῆς Βερενίκης, ἢ τῆς Πτολεμαίου γυναικὸς Βερενίκης. Berenice sexta prius Hesperis, dicta Berenice ab uxore Ptolemai Berenica. Ammianus libr. 22. Darius & Berenice, quas Hesperidas appellant. Ptolomæus in Cyrenaica descriptione Βερενίκης, ἢ Ἑσπερίδος. Antiquiffi Græcis Ἑσπερίδος & Ἑσπερίδης dicebatur. Stephanus Ἑσπερίδος πόλις Λιβύης, ἢ τῆς Βερενίκης, ἢ τῆς Πτολεμαίου γυναικὸς Βερενίκης. Ἐσπερίδες Libyæ urbs singulariter sic dicta, dicitur & sine particula eu Hesperis. Hesperites vero qui in eadem habitant. Confundit Ἑσπερίδας Plinius cum Nymphis Hesperidibus libr. 5. cap. 5. Berenice in Syrtis extimo cornu est, quondam vocata Hesperidum supra dictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Hesperidum supra dictarum meminuit libr. 5. cap. 1. de lixo. Vbi regia Antei certamenque cum Hercule, & Hesperidum horti. Fallitur Plinius, cum scribit, urbem Berenicem Hesperidum dictam. Hesperidis dicta fuit, nec de ea ullus fabulatus. Ἐσπερίδων κήπων, de Hortis Hesperidum fabulantur Græci. Hi, si antiquam servamus lectionem Strabonis, quatuor dierum itinere à Syrto fuerunt majore. Strabo libr. 17. πηγεῖται οὗτο οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῆς μεγάλης Σύρτης ὅσως καὶ αὐτὴ μαλακῶς βαδίζοντος, ὡς ἐπὶ Ἑσπερίδων κήπων ἀφικνεῖται. A majoris itaque Syrtis recessu, quatuor dierum etiam lento itinere ad Hesperidum hortos dicuntur pervenire. Fortè scribendum, πεπερατοῦ οὗτο οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῆς μεγάλης Σύρτης τοῦτο ἀπὸ Ἀυτομάλακος βαδίζοντος, ὡς ἐπὶ Ἑσπερίδων κήπων ἀφικνεῖται. A majoris itaque Syrtis recessu quatuor dierum itinere ab Automalaco ad Hesperidum hortos dicuntur pervenire. Ἀυτομάλακα castellum fuit, quod ἐν τῇ μέγῃ τῆς Σύρτης ab eodem Strabone locatur libr. 2. τῆς δὲ μεγάλης Σύρτης φησὶ Ἐρατοσθένης τὸν κύλον εἶναι πεντακίλιον, τὸ δὲ βάθος χίλιον ὀκτακίσιον, ἀπὸ Ἑσπερίδων εἰς αὐτομάλα. Majoris Syrtis circulum Eratosthenes ait esse stadiorum 100. profunditatem εἶς 1000. ab Hesperidum insulis ad Automala. Idem libro ultimo repetere videtur. Sed de Hesperidum horti & Syrte satis. Malè Plinius Ἑσπερίδων κήπων apud Theophrastum vertit, Hesperidum hortos. Gaza quoque erravit, quod Plinio fidem adhibuit. Aliud est Ἑσπερίδες & Ἑσπερίδες, aliud Ἑσπερίδων κήπων. Theophrasti locum sic verte, Locum Africae amplum occupat, amplio-rem quam quatuor stadiorum millia ferunt, sed majorem colligi partem circa Syrtis ab Hesperides oppido.

Idem dicitur τὸ φῦλον τῶν Ἑσπερίδων. Scribe, φῦλον γὰρ Ἑσπερίδων. Plinius, In ea laserpitium gigni solitum rem feram ac contumacem : & si coleretur in deserta supientem. Duæ fuerunt apud Græcos sententiæ, quarum altera incultum omnem spernere silphium statuebat; altera admittere. Priorem Arrianus ad finem lib. de rebus Indicis probat, Ἄλλ' ἢ Κορήνη γὰρ τῆς Λιβύης ἐν τῆς ἰσημοπέρας πολιτισμένη, ποταμὸς τῆς ἰσθμῆς καὶ μαλακῆς, καὶ ἄστυος, καὶ ἀλσίων, ἢ λειμῶν, καὶ κρητῶν πανθίων ἢ κηνῶν πάμφωρος, ἵσα ἐπὶ τῷ σιλφίῳ τῆς αὐφροσύνης. Ὡς δὲ ἐπὶ τῷ σιλφίῳ τὸ αἶμα αὐτῆς ἰσημοπέρας καὶ ἄμμοδος. Cyrena tamen Libyæ urbs, quanquam desertioribus in locis sita sunt, herbosa, fertilisque, & irrigua sunt : saltem etiam frequentia-que prata habet, omnisque generis fructus, & jumenta ferunt, ad ea loca usque quibus silphium gignitur. ulteriora ejus loca deserta atq; arenis obsita sunt. Idem Strabo libr. ult. Ὡς δὲ τούτων ἢ τῷ σιλφίῳ ἔχουσα ἴσημοπέρας, ἢ τῷ αὐτῆς. Ultra hanc est regio quæ silphium fert, deinceps quæ non habitantur. Idem libro secundo ἢ δὲ Μίση Φαυλῶν, ἢ τὸ σιλφίον φέρονται, ἰσημοπέρας ἢ πωλείης καὶ τετραχίτια καὶ ἀμμοῦδος. Media autem malè culta est (cave credas, hic intelligi Me-

dia regionē sic dictam: Africae Meditullium sive partem, quæ in Media sita est sterilem ait) quæ silphium producit, majore ex parte deserta, aspera & arenosa. Prior ergo sententia probabilior. Quanquam planta ab Alpino descripta, quæ verum silphium est, culturam admittat. In incultis tamen, quanquam folia minora, minusque læta, uti caulis, & flos, copiosiori tamen abundat succo, quem perpaucum in cultis habet. In desertis tamen non nascitur, sed locis, ut rectè Strabo, deserto vicinis. Dixit quidem Theophrastus, laserpitium secundum quosdam τὸν ἰσημοπέρας φῦλον, non propterea tamen in deserta & sterili terra nasci affirmat. Deserta vel ἰσημοπέρας dicitur tellus, quæ planè sterilis & infœcunda est; quæ ne gramen quidem producit. Malè igitur Plinius scribit, laserpitium in deserta fugere, si coleretur. Græcus auctor recedere à terra dixit quæ paratur & colitur. Nam non tantum cultam terram odit silphium, sed & cultum omnem; hoc est non tantum culturam aspernatur, sed etiam in terra culta & ad alias res aptata, nasci recusat. Hæc est quæ συντηραζομένη & συντηραζομένην ait Theophrastus. Tellus ἰσημοπέρας vel ἰσημοπέρας ea est quæ rastris aut vomere versatur. Silphium, ut sponte nascens planta, & in totum sylvestris, cultum omnem averfabatur, & culta loca, ut legetes, ὡς οὐ δεομένη δηλοσῆν ἡραπειῆς, ἀλλ' ἄρῃ οὐσα. At si cultura accederet, non fugiebat in deserta, sed à cultra & versata terra recedebat in pascua; & hujusmodi loca sponte provenientium & nascentium herbarum fertilia sunt. Sed Ptolomæus pro Plinio stat. Nam in deserto ἐν τῇ αὐκίτῳ prorsus ponit. καὶ ἰσημοπέρας τὸ πῶν δὲ ἡραπειῆς, καὶ ἢ σιλφίον φῦλον. Ignoscendum hoc Ptolomæo, τῶν σιλφίον φέροντων τῆ ἰσημοπέρας καὶ ἀρῆσιν γῆν vindicavit, quod ejus temporibus pernitius perisset in Africa hæc planta, nec jam amplius cognosceretur.

Ἐπιπέριδος Plinius, Circa Hesperidum hortos, Syrtimq; majorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostræ anno 143. Vir summus corriget 138. Frustra; nihil mutandum. Theophrastus Cyrenen conditam scribit μέγιστον περιεχόντων ἔτων, circiter trecentis annis, antequam magistratū gereret Simonides, qui imperium tenuit anno secundo Olympiadis decimæ septimæ & centesimæ. Hoc est anno V. C. quadringentesimo quadragesimo tertio. Si trecentis annis exactè rotundis ante Simonidis magistratum fundata fuere Cyrena, extra omnem dubitationem poni debet, conditas fuisse Olympiadis secundæ & quadragessimæ anno altero. Tot enim anni à quadagesima secunda Olympiade, ad decimam septimam cum centesima cucurrerunt. Nihil verius, quam Plinium intellexisse annos rotundè exactos, cum locum hunc Theophrasti interpretaretur; cum tamen Græcus auctor scripserit, μέγιστον περιεχόντων, hoc est, circiter trecentis. Tradit idem Plinius, anno urbis 440. Theophrastum historiam scripsisse. Oleam, inquit, Theophrastus ἐcoleβερνίμῃς Γρακῶν αὐτοῦ. urbis Romæ anno circiter 440. negavit nisi infra 40. p. à mari nasci. Ergo à Cyrenis conditis ad tēpus illud quo hæc scribebat Theophrastus, anni sunt trecenti, tribus minus. Ideo enim μέγιστον περιεχόντων dixit. Sed in Simonidis ἀρχῶν ἔτος annum tot annos computat à Cyrenarum urbis fundacione. Sic rotundè fiunt anni trecenti. Scripsit autem hæc Theophrastus quando Prætor esset Simonides, non sub Nicodoro, cuius magistratus incidit in annum urbis 440. quo anno historiam suam Theophrastum scripsisse, docet Plinius.

Κεφάλω. Præstat scribere κεφάλω. Græci librarii more suo scripserant κεφαλίω. Ita enim vulgo loqui solent, ut κεφάλω pro κεφάλω, hinc κεφάλω propagatum. Plinius loco citato, Alii tradunt, laserpitii radicem fuisse majorem cubitali, tuberque in ea super terram. Notat Clariff. Salmasius, scriptum in optimo Thuanæo, Tubertique in ea supra terram. An legendum, Tuber edique in ea supra terram, pro tuberque edi. An, quod magis placet; Alii tradunt Laserpitii radicem fuisse majorem cubitali, tuberque caput super terram.

Ἐξ ἧς δὲ φῦλον, &c. Plinius hunc locum sic reddidit, Alii tradunt laserpitii radicem fuisse majorem cubitali, tuberq; in ea super terram, hoc inciso profuere solitum, succum ceu lactis supernato caule, quem magydarim vocarunt. Folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia à canis ortu, Austro flante; ex his laserpitium nasci. Aut Plinius hæc sensimè reddidit, aut Theophrasti codex corruptus. Hæc corrupta esse nemo sanus negavit, ἔξ ἧς δὲ φῦλον, κελεύει δὲ εἶναι τὸ φῦλον. Totam periodum in hunc scribe sensum. Ἐξ οὗ θυστήνῃ ἀπὸ τῆς κελεύει δὲ φῦλον (vel ἔξ ἧς δὲ τῆς φῦλον ἵσημοπέρας ὡς γὰρ λέγειται) μετὰ τούτων δὲ (φῦλον) potest addi, vel omitti) κεφάλω, καὶ τὸ πῶν του κεφάλω (alii ex Plinio, καὶ τῶν φῦλον τῶν κεφάλω, κελεύει δὲ φῦλον) τὸ καὶ κελεύει δὲ φῦλον.

Δια δὲ μαγδαρίαν, ἐκ τῆς τούτου τοῦ καλούμενον φύλλον, τῆς ἑοίας χρυσοειδῆς, πούτω ἢ εἰναυ σπέρμα, δ' ἔστιν ἡ ἑοία λαμπερῆς πινυση μὲν κίονα ἀσπίρηται, ἔξ οὗ φέρεται τὸ σίλφιον. Id est, Alia radicem silphii cubitalem fieri tradunt, aut paulo majorem, hanc in medio extuberare in capitulum, quod sublimē penitus extat, ut in superficie telluris esse appareat, quo (ἔξ οὗ, sub. καφαλιον, id est, ex quo capitulo) inciso succus effluit ceu lactis, vocantque lac. dein caulis nascitur; ex hoc magydaris, quod phyllon, id est, folium vocant, quod colore aurū emulatur. Folium id semen est, quod cum luster vehemens post canaliculam flaverit, distutitur, atque ita laserpitium nascitur.

Καλιόδαυ δὲ γάλα, &c.] Scripsi ἔξ οὗ, scilicet κεφαλιον, τμηθέντι ὀπίσθεν, καλιόδαυ γάλα. Plinius hoc inciso, profuere solitum succum, ceu lactis. Vides ita legisse Plinium? Poterit, ut dixi, etiam scribi ἔξ οὗ (scilicet καφαλιῶν) δὲ θμηθείσης ἑστὶν ὅπως ἀπὸ γάλα. Prior magis arriidet lectio, quod proprius ad vulgatam accedat. Vox θμηθέντι librarii negligentia deperdita. Facilis lapsus, ὀπίσθεν in φέρεται.

Μιστὸ δὲ λαύρα τὸ καυλόν, &c.] Scripsi, μὲν δὲ λαύρα καυλόν, ἐκ τῆς τούτου μαγδαρίαν τὸ καυλόν καλούμενον φύλλον τῆς ἑοίας χρυσοειδῆς, πούτω ἢ εἰναυ σπέρμα. Plinius legit, μὲν δὲ τούτου καυλόν, καλιόδαυ δὲ μαγδαρίαν, ἐκ τῆς τούτου τὸ καλούμενον φύλλον. Super nato caule, quem magydarem vocarunt, folia aurei coloris pro semine fuisse. Rectius, super nato caule, quem &c. Caulem vocari μαγδαρίαν ait. Cum ergo Græcus auctor magydarem ex caule nasci dicat, caulis non est. Supra probavimus, μαγδαρίαν esse τὸ φύλλον, semen ipsius silphium; quod & hoc capite tradit Theophrastus. Galenus in gloss. ὀπίσθεν καυλόν, σίλφιου σπέρμα, ὀπίσθεν καὶ φύλλον εἰναυ καὶ μαγδαρίαν ἑστὶν ἐν τῷ καυλῷ, id est, ὀπίσθεν καυλόν, silphii semen, quod & folium singulariter, & magydaris à quibusdam vocatur. Dioscorides lib. I. Euporitt. cap. 69. ὀπίσθεν καυλόν. μοίρας φύλλα, καὶ ἔξ οὗ, σίλφιον, ὀπίσθεν καυλόν ἑστὶν ὅπως ἀπὸ καυλόν. Mori folia & radix, laserpitium ejusque semen cum hisso & ficu. Doctissimorum virorum sententia hic variat. Alii vulgatam laudant, ac ὀπίσθεν pro silphii accipiunt semine: alii σίλφιον ὀπίσθεν μιστὸ, &c. alii σίλφιον, ὀπίσθεν φύλλον legunt, ut eodem hoc lib. c. 18. ὀπίσθεν φύλλον, ἢ ὀπίσθεν τερφῆ λαμβανόμενον, &c. laserpitii semen, aut ipse liquor in cibis sumptus. Ego nullam harum rejicio, sed præfero vulgatam. ὀπίσθεν φύλλον, vel ὀπίσθεν φύλλον idem quod apud Galenum ὀπίσθεν καυλόν. Τῆς ἑοίας χρυσοειδῆς, ex Plinio addidi, idque ex eodem hoc capite paulo infra, ubi extra ordinem. Quare hic adscribenda, illic delenda.

Ὅσα δὲ τούτου ἴδιον &c.] Restat, ut inquiramus utrum silphii plantam repererint recentiores. Sunt qui imperatoriam, sunt qui angelicam silphium esse scribunt. Utramque planè improbo opinionem; quod nec imperatoria, nec angelica caulem ferat esui aptum, neutra folia ferat felino, id est, apio similia, neutra inciso caule ac radice lac emittat, neutra radicem habeat nigro tectam cortice, altera quippe purpurascens, altera foris minus quàm intus fert candidam. Imperatoriæ quoque caulis multo minor ferulæ. Idem de levistico dixerim: sed huic folia apio similia. Aliam plantam laserpitii nomine describunt Adversariorū auctores. E regione Massileæ, & non procul ab infulis, quas videtur vocasse Dioscorides Stoechades (quæ tamen putantur hodie illæ à regione Olbiæ, à Massileæ fermè diei navigatione,) inter multas faras nascitur ferulacea & visenda planta, cujus radix prægrandis, intus alba, foris cineritia, succo prægnans, mollis, pinguis, odorata, major quam thapsiæ, aut ferulæ. Caulis proceritate & crassitie ferulæ æquat. Folia paludapii, sed crassiora, rigidiora, nigridiora, aliquando profundius laciniata. Magnæ & prægrandes umbellæ ferulæ, aut latiores quam anethi; semen angelicæ foliaceum, & colore buxæ. Hanc Iacobus Rainandus Massileensis pharmacopœus, stirpium, è valde cupidus & peritus, nobis misit: deinde attulit Monspelium quatuor ab hinc annis; quæ præceptor eximii ingenii Rondeletio, visa fuit laserpitio aptius congruere, quam quævis alia ex multis, quas ille vidisset, ferulis. Minus exactè satis cum descriptione veterum convenit. Succum enim non fert lacteum, nec radicem habet cortice nigro tectam; caulis præterea dissimilis omnino ei, qui in antiquis Cyrenensium nummis conspicitur, &c. Meminit hujus nummi vetustissimus Aristophanis Scholiastes, qui tradit, in nummis Cyrenensium, ipsos Cyrenenses insculptos ostendi silphium, Batto offerentes. Falso id eum tradere, arguit vir summus Iosephus Scaliger. Sed errant, cum eam Tretzes traditione, ait, cum sit Aristotelis. Ait enim Interpretes; Βάττω Κυρήνην ἐκποιν ἐλάων δὲ ὄρησιν, τῆς κατὰ Κρήτην ἑσσοῦ, ὅτι πινυση τῆς Λίβου ἐχαρίσθητο αὐτῷ τὸ πλάττειν τὸν λαβάνον τὸ σίλφιον, ἐν τῷ νομίσματι αὐτοῦ ἐλάων, τῆς βασιλείαν, τῆς δὲ σίλφιον ὡρατῆς τῆς πόλεως διχομόρον, ὅτι Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυρήνην πολιτείᾳ. Βάττω δὲ Θερα जुक्त

Cretam insulam præfectus, Cyrenen condidit, cui cum Africæ beneficii memores summum honorem exhibere studebant, donarunt illi silphium herbam, olerum omnium pulcherrimam, simulque numisma ferientes, in cujus altera parte regia facies erat insculpta, altera silphium quo fuerat à civitate donatus; cujus rei meminit Aristoteles in Republica Cyrenæorum. Idem fermè Tretzes. Chiliad. 7. hist. 48.

Πολλὰς Διεργασίας δὲ ποιήσας Κυρηναίους, Ἐρχηκε δῶρον παρ' αὐτῶν, Φυτὴν τὴν τῶν σίλφιου. Λάχανον ἢ τὸ σίλφιον, Συνέσιος μοι λέγει. Πάντες Φυτὴν ἢ λέγουσιν ὀπίσθεν πεφυκεναι, Φυτὸν πολυτιμώτατον, καὶ γὰρ τῶν δυσσευρέτων, Οὐ καυλὸς ἀνέκειτο ναφ' τῷ τοῦ Πυθίου. Ὅπερ καταμελούμερον, μάλλον καμὰ καὶ γάλα. Ἄν γεωργῆται, Φεύγει ἢ τὸ τόπον καὶ τὴν χώραν. Δύο δ' εἰσὶ τὰ σίλφια. τὸ ὡρὸν ἐκ τῶν ὀπίσθεν, τὸ δὲ πολυτιμώτατον, ὅπερ οἱ Κυρηναῖοι τῷ Βάττῳ προσέγγικαντο χάριν εὐεργεσίας. Βάττω δ' ἀνταμειβόμενος προσάειρεν τὴν τούτων, Ἐν τῷ νομίσματι αὐτῶν ἐλάων τῶν ὀπίσθεν, Τοὺς Κυρηναίους φέροντας τὸ σίλφιον ὀπίσθεν.

Multa autem beneficia cum fecisset Cyrenæis, Habuit donum ab illis plantam silphii. Olerum autem silphium Synesius mihi dicit. Omnes vero plantam dicunt illud fuisse, Plantam multo pretiosissimam, & inventu difficillimam, Cujus & stipes suspensus est templo Apollinis. Quæ neglecta magis comat atque pullulat. Sim autem colatur, fugit locum & regionem. Duo autem sunt silphia, alterum quidem ex visioribus, Alterum vero pretiosissimum, quod Cyrenæi Batto attulerunt, gratia beneficii, Battu autem vices rependens, institutum horum In numismate suo expressit insculptum, Cyrenæos afferentes silphium illi.

Antiquus alter Aristophanis Scholiastes, non vult Cyrenæis nummum ea effigie oblatum fuisse, sed statua, aut annulo eam figuram repræsentasse. καὶ οἱ πολλοὶ οἱ Κυρηναῖοι ἀντιπρόδοσαν τῆς Διεργασίας, βουλόμενοι χαρίσασθαι τὸν βασιλεῖ, ἐποίησαν εἰκόνα. αἷς δὲ πινυ, διακτύλιον, ἐν ᾧ ἡ πόλις αὐτῶν ὡρατῆται τῷ βασιλεῖ τὸ σίλφιον. Incolæ Cyrenenses pro beneficio accepto, Regi gratificare studentes, ei fecerunt statuum, vel, ut quidam volunt, annulum, in quo urbs Cyrene Regi offert silphium. Annuli hujus mentionem facit Suidas. Σίλφιον βέβαιον πολυτιμώτατον, ἢ ἢ αὐτῷ αὐτῶν. Βάττω, ὅτι Ἀριστοτέλης, πόλιν ἐν Λίβου ἐλάων Κυρήνην ἐκποιν. ἐν τῇ Κυρήνην βουλόμενοι ἀντιπρόδοσαν τῆς Διεργασίας χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ, ἐποίησαν διακτύλιον, ἐν ᾧ ἡ πόλις αὐτῶν ὡρατῆται τῷ βασιλεῖ τὸ σίλφιον, καὶ τὸ φύλλον δὲ αὐτοῦ, καὶ ὁ καυλὸς, καὶ ὁ καυλὸς (vulgo κλάδος) καὶ ὁ ὀπίσθεν πολλὰς τιμὰς ἔχει. Silphium herba magnæ æstimationis. Causa hæc, Battu, quæ & Aristoteles, urbem in Lybia Cyrenen condidit; Syrenenses tale beneficium recompensare volentes, Regi annulum fecerunt, in quo civitas offert Regi silphium, & ejus, folium: Semen, caulis, succusque, omnia magno in pretio. Sed probabilius, nummum fuisse. Nummi genus, in quo Batto silphium offertur, nunquam vidi, sed cui Iovis Hammonis effigies insculpta est, qualem describit Hesychius. Βάττω σίλφιον, παρρησία ἐπὶ τῶν πᾶσι ὑπερβαλλοῦσιν τιμὰς ἐξ ἑσσοῦ. μετανήκεται ἢ δὲ τὸ ἔξ Κυρηναίων ἐν τῷ Βαττιᾷ μιστῷ δότωμα ἔχαστην τὸ σίλφιον, ὁ πενήτηται παρ' αὐτῶν. ὅπερ ἐκ τῶν νομίσματι, ὅπου ἔστι Ἀμμανα, ὅπου ἢ σίλφιον ἐκμαρῆται. Idem Zenodotus, ἐν τῷ νομίσματι ἐπὶ τῷ γαίω Ἀμμανα, ἐπὶ τῷ γαίω σίλφιον ἐπὶ τῶν. Numismatis altera parte Hammonem, altera vero silphium expresserant. Tale numisma non unum vidi apud Ioachimū Wickesfortium, virum Clarissimum, & exsculpi curavi. In altera facie Hammon corniger conspicitur, in altera, caulis laserpitii, cum floris rudimento, nimirum umbella adhuc conclusa, antequam pandatur. Globosa enim illa congeries granorum, utæ modo sibi connexorum, quæ in summo visitur caule, non pro semine habenda est, sed pro umbella nondum expansa. Duplicia antiquissimis temporibus videntur excussa numismata: alterum in quo ab uno latere Batti conspiciebatur imago, ab altero Cyrenenses regnum & silphium Batto offerentes. Inde proverbium τὸ Βάττω σίλφιον, Aristophanes in Pluto.

Οὐδ' αὖ εἰ δόξης γέ μοι
 Τὸν πλοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸ Βάττου σίλφιον.
 Nec si mihi donaveris,
 Ipsumque Plutum, ipsumque Battii silphium.

Post deletum Battiadarum imperium, in suis nummis caulem silphii, & Hammonis effigiem inculperunt iidem Cyrenenses. Hujusmodi nummū viderunt Zenodorus & Hesychius. Haecenus de nummo. Edidit ante paucos annos, Laserpitii nomine, plantam quandam ferulaceam, umbella nondum expansa, Prosper Alpinus, quam describit libr. II. de plant. exotic. cap. 15. Eandem & nos vivam, flore expanso addito, exhibemus & semen adjunximus. Folia illa, quæ Alpini addita figura, fert antequam in caulem grandescat. Plantam in horto medico, inquit Alpinus, alimus, quam primo vidimus Patavii in horto Bembo vocato, quo tempore illiusce horti curam habebat Horatius Bembus, civis Patavinus, in herbarum studio apprimè versatus; & postea in horto perillustrium Musfatorum, stirpibus varioribus maximè conspicuo. In quo horto cum mense Julio eam plantam conspexerimus, caule pro-

Laserpitium ex Alpino.

cevo, longitudine trium cubitorum, recto, cavo, brachii crassitie, magnitudine, longitudineque ferule cauli simili, quin etiam & eodem colore infecto, ita ut videretur in omnibus ei quam simillimus, & soliosus ab radice: foliaque solini foliis similia ferat, etiā folia angelice sylvestris emulantia, etiam si majora essent, atque ipsius radicem brachiali crassitie, & longitudine præditam observavimus. Istiusceque plantæ caulis antequam in ipsa umbella eruperit brachialis crassitie esset, atque in cacumine veluti conum habere viderimus, & tunc temporis magnitudine & figura caulem laserpitii, qui in antiquis Iovis Ammonis numismatibus impressus cernitur, prorsus emulari videretur: ferreque hunc caulem in umbella semen latum, foliaceum, & particulatim, ut de laserpitio expressit Theophrastus, quale est atriplicis hortensis postea viderimus, atque etiam quod laserpitii proprium esse videbatur per æstatem, quo tempore casu eam plantam offendi, & caulis & radix copiosius lacteum succum odoratum fundere vidissemus, sponteque ex caule, ramis ac radice, copiosum emanaret (quod lac primum colore verè lacteo cernebatur, posteaque collectum & aliquandiu servatum colore

flavescebat, & est odoratum alicujus excalescentionis non expers) Tunc quippe ex iis signis observatis eam plantam esse laserpitium Theophrasti, Dioscoridis & Plinii, facile animadvertimus. Quod certè si Theophrasto, Dioscoridi, atque Plinio (qui soli ex veteribus laserpitii plantam descripserunt) credendum sit, à ratione non abhorrebit, ut omnibus persuadeatur, verum eam plantam esse laserpitium, neque immerito ita nos ipsam plantam nominasse: cum præsertim eorum veterum testimonio constet, olim laserpitium fuisse plantam ferulaceam, caulemque habuisse longitudine, & crassitie, ut ferula, in cujus cacumine producebatur semen latum & foliaceum, qualis in hortensi atriplice (auctore Theophrasto) visitur, foliaque habuisse itidem apii foliis similia, & radicem crassam; ex qua & ex caule erumperet succus lacteus odoratus. Quæ singula, cum in nostra planta rectè animadvertantur, mirum haud erit, si nos ipsam plantam laserpitium vocaverimus. An vero Cyrenaicum sit, non audemus affirmare, at fortasse quod vel in Syria, vel Armenia, vel Media olim nascebatur. Nos in apertione horti Medici annis præteritis de hac planta discursum amplissimum habuimus. Tota planta calida est, ut ex odore grato, & acris sapore conjicitur: sed tamen non hætenus experientia cognovimus, quos usus ad medicinam habeat. Singulis tribus annis caulescit, & semina producit; quib. mature factis, planta emarcescit. Hanc plantam primo ex seminibus ex Thracia delatis nobis natam fuisse, quæ in solo Patavino libenter vivit, & in sole & in umbra, &c. Hætenus Alpinus. Nata & nobis hæc planta.

Laserpitium ad vivum delineatum ex horto nostro cum flore.

Cum primum è semine pullulat, folia fert selino sativo similia; majora tamen, & viridiora, multoq; magis splendens, non secus ac si vernice vulgo dicta fricata essent. Deinde folia paulatim fiunt majora, formamque selini majoris acquirunt, sed in acutum desinunt, ad instar livistici, admodum viridia & splendens. Tertio anno caulem emittit magnitudine bicubitali, rarius tricubitali, ferulæ crassitie, aut paulo crassiore. In summo umbella flosculis luteolis referta; quibus succedit foliaceum semen, aureo dilutiore colore præditum. Utramque figuram & Alpini, & in horto nostro nati, differentia ergo, exprimi curavi. Succum copiosum lacteum, si ætas fervidior fuerit, fert; sin vero tepidior, paucum. Hyemem, etiam inclementissimam tulit, sed, ut Alpinus observavit, ubi semen tulit, perit.

Lasertium ad vivum delineatum ex horto nostro ante florem.

Ὅτι φασὶ δὲν, &c.] Scribe, ἐπιφασὶ δὲν ὀρύττειν. Ad hæc quod pastinandum id annuatim censent.

Τὸ δὲ φύλλον τῆ ῥηοῖα χρυσοειδὲς εἶναι.] Hæc delenda, supra quo dixi loco reponenda. Non agit hoc loco de facie, sed viribus plantæ.

Καταπινομένου ἰσθμῶς εἰς ἕζους.] Recte doctiff. Gaza, Καταπινομένου εἰς ἕζους.

Ἐπιφασὶ δὲ καὶ τὸ κρηταῖον, &c.] Corruptus codex. Nemo non videt legendum ἐπιφασὶ δὲ καὶ τὸ μὴ κρηταῖον. Prior enim opinio, purgari pecus silphio dicit: ergo, si contraria altera, addenda particula μὴ, id est, non purgari pecus silphio. Plinius loco citato. Ex his laserpitium nasci solitum, annuo spatium, & radice & caule consumentibus sese, hoc & circumfodi solitum prodidere. nec purgari pecora, sed ægra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perfico silphio prior opinio congruit. Non prior, sed posterior opinio Perfico convenit silphio. Priorem sententiam convenire Libyco sive Cyrenaico, satis apertè scribit Theophrastus. Perficum vocat Medicum & Armeniacū, quod Media, Armeniaque sub Perfarum sit potestate. Scribit Arrianus in Expeditione Alexandri libr. 3. Caucasum montem silphio scaterere, eoque pecudes libenter vesci.

Ἄλλα ἔνθα πύνα τῶ Κωκκῆσα οὐδὲν ἄλλο ὅπ μὴ τέρμητοι πεφύκησι, καὶ σιλφίον, οἷς λέγει Ἀριστοβούλος. ἀλλὰ καὶ οἷς ἐπακείτω πολλοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἀσθενεῖα πολλὰ ἐκ κητῆ συνέμονται. ὅπ καὶ χαίρουσι τῶ σιλφίῳ τὰ ἀσθενεῖα. καὶ εἰ ἐκ πολλοῦ ἀσθενεῖ σιλφίον αἰδοῖτο, καὶ ἦν ἐπ' αὐτῶ, ἐ τὸ, τε ἀνθρώποις ἐπιπύναται, καὶ τῶ ῥίζαν ἀνορύττειν ἐ πύνα κρηταῖον. ἐπὶ τῶ δὲ ἐν Κρητῆσι οἷς μακροτάτω ἀπὸ πύνα τῶς ποίμνας τῶν χωρίων, ἵνα καὶ αὐτοῖς τὸ σιλφίον φύεται. οἷ δὲ ἀσθενεῖ οὐσους τὸν χῶρον, ἔ μὴδ' εἰ πύναται αὐτῶ τὰ ἀσθενεῖα, δυνατὰ γίνεσθαι, ἵνα πύναται. ὅπ πολλοῦ ἀξίον Κρηταῖοις τὸ σιλφίον. At in hoc casu nihil præter terebinthum & silphium nascitur, ut au flor est Aristobulus, & nihilominus multos incolas habet, multæque in eo pecudes, atque armenta pascuntur, quod pecudes silphium amant: & si ex longinquo loco id per odoratum senserint, citatim eo feruntur, depastoque flore radicè etiam suffodiunt atque arrodunt: eamque ob causam Cyrenæi greges ovium quam longissimè ab iis locis arcent, quib. silphium nascitur, alii sepem obducunt, ne, si pecudes propius accedant, ad interiora loca penetrare possint. Magno enim apud Cyrenæos in pretio est silphium. Hæc non adversantur Theophrasto. Nihil enim impedit, purgari primum eo pecus, deinde ab eodem pinguescere, & à pecore vehementer expeti. Errant ergo, qui ad deserta relegant silphium. Aliud est incultis gaudere, aliud deserta petere. In incultis

plurimæ & nobilissimæ proveniunt plantæ, in desertis perpauca. in desertis non pinguescunt oves, contra in incultis. Docet hoc Velavia. Cæterum si verum Arrianus narrat, fabulosum erit, quod tradit Plinius; silphii nullam plantam apud Cyrenen extitisse, ac sua ætate prorsus deperditum. Arrianus recentior Plinio. Sub Adriano enim vixit, sub Vespasiano Plinius. Sed fieri potest, novas plantas crevisse à semine deciduo; non sit verisimile, ne unam quidem remansisse plantam. Sed putarim Plinii codicem corruptum. Vulgo legitur, Multis jam annis in ea terra non invenitur. Scribe, multis jam annis ex ea terra non invehitur, scilicet Romam, & tunc rectè inferetur, quoniam Publicanus, qui pascua conducunt, majus lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Ut sensus sit, Plinii ætate Publicanos majus lucrum facere, si greges laserpitium depascere permitterent, quam si succum exprimentes, pharmacopolis ipsum venderent: quod cum Arrianus hæc scribebat, secus evenit. Fuit igitur in causa, cur Laserpitio Romæ laboraretur, publicanorum avaritia, qui pecudes in agros eo refertos immitterebant, ut illic faturentur. Similem fermè causam dat Galenus, cur junci odorati non adveherentur flores. A camelis depasci ait: quod an verum, quis inquireret?

Ὅμοιοι ἀσθενεῖα, &c.] Verte, depasci vero à pecore non solum hoc, sed etiam alterum quoddam abrotano simile ajunt. Quod si paulo plenius illam descripsisset, jam conjicere liceret, qualis, & quæ esset planta.

Ἡ δὲ κρηταῖα μαγδαρία, ἔτερον ἐστὶ σιλφίον, &c. Deest vox. Scribe, ἔτερον ἐστὶ σιλφίον γίνεσθαι. Plinius loco citato. Alterum genus est, quod magydaris vocatur, tenerius & minus vehemens, sine succo, quod circa Syriam nascitur, non proveniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnasso monte copiosus, quibusdam laserpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrime utilissimæque auctoritas. Meminit & hujus Dioscorides loco citato. Λέγεται δὲ καὶ ἰσθμῶς μαγδαρίας γενεαίη ἐν Λιβύῃ, ῥίζα παρὰ μοῖα σιλφίῳ, ἧττον δὲ παχύς, ὀσμύνη, & χαύνη, ἐ πύνα μὴ ἔχουσα. ποῖν δὲ αὐτῶ τῶ σιλφίῳ. Sed & altera fertur magydaris in Libya nasci, radix laserpitio similis, at minus crassa, acris vero ac fungosa, nulloque prægnans succo: ejusdem tamen cum laserpitio facultatis. Ad hunc Dioscoridis locum hæc viri magni; Ea ipsa est quam describit Theophrastus, & in Syria & Parnasso plurimum provenire tradit. Fallitur Dioscorides qui vult, in Libya nasci. Ex nomine natus error. Nam magydaris in Cyrenaico silphio id vocabant, quod erat semen. Dioscorides radicem ita quosdam vocasse notat. Hinc & κρηταῖα radicem in Libya nascentem, laserpitio similem dixit. Atqui magydaris illa, quæ diversa à laserpitio planta est, licet similis, in Syria nascebatur. hoc Syriacum Laserpitium. Nam & magydarem illam quidam appellabant silphium. Theophrastus, Ἐπιφασὶ δὲ σιλφίον τῶ κρηταῖον. Perperam igitur Dioscorides τὸ σιλφίον Συριακόν, & τῶ μαγδαρίαν facit diversa. Hactenus viri summi. Negat quidem Theophrastus, in Cyrenensi agro provenire; sed inde non sequitur, in Libya non nasci. Non negat Dioscorides, in Syria reperiri, nec ait in Cyrenaico tractu magydarem crescere. Facile fieri potest, & in Libya, & in Syria hanc generari, non sunt ista contradictoria, nec opposita. Nisi apud Oribasium ἐν Λιβύῃ legeretur, illud Λιβύῃ ἐν Συρίῃ mutarem. Sed nunc sic Dioscoridem scripsisse constat. Cæterum, rectè Theodorum Gazam pro μαγδαρίαν κρηταῖον scripsisse, ex Plinio probatur, Tenerius, inquit, & minus vehemens. Verte. Tenerius enim, minusque est vehemens, lasereque, id est succo, caret. Expertis vero vel ipso affectu & figura plantæ vix noscitur. Male ἐπιπύνα, Aldinus codex pro ἐπιπύνα. Quæ planta magydarem referat, non satis constat. An magydaris sit, quam adversariorum auctores pro laserpitio descripserunt? an vero levisticum? An magydaris & silphion eadem sit planta, sed pro cæli solique ratione diversa, minusque acris ac vehemens, & sine succo? Qui levisticum magydarem statuunt non multum à vero recedere videntur. Difficile affirmare, quæ planta magydaris. Quod passim levisticum quasi ligusticum vocatur, proceros ac geniculatos habet caules, pluresque ab una radice, interius inanes, in ramulos nonnullos subinde divisos. Folia apii palustris majora, laciniosa, ac veluti in plures dissecta partes. eademque marginibus incisa, lævia admodum & resplendentia, ex luteo colore, veluti & ipsi caules virent. Flores in umbellis ferulaceis lutei; semen oblongum, striatum, foliaceum, geminum, fordidi coloris. Grandis, crassa, odore graviusculo, torosa, ac carnosa radix, foris fusca ac nigricans, intus alba. Tota stirps grato ac acroma redolente odore prædita est, sed semen graveolentius; æstate floret, semen autumno maturum, non raro mense Augusto. Primo vere nova erumpunt

ab Adversariorum Auctoribus. Tenellæ & primum à fatione erumpentes holeraceorum germinationes, asparagi dicebantur, quia *ασπερα* Græcè sero, & *ασπερα* satio dicitur. Proinde potius quispiam conjectet asparagos è Græco Latinis deductos, pace multiscii Varronis, quam quia ex asperis virgultis nascuntur. Malunt alij *ασφάραγος* dici, ceu *ασπ φάραγος*. hoc est gutturis fastidium, quod parit dentibus accommodatum semen. Dioscorides lib. 2. cap. 152. *Και ὁδὸν ἐλαττοῦσι δὲ, καὶ τοῦ μείνου Ἔ ἀφελήματι ἐπιπύσσονται ἰδὲν. ποίη δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς, καὶ τὸ ἀέριμα πινόμενον. Sic ἔσ' dolore dentium infestatis, si modo decoctum superaffecto dente contineatur. semen quoque potum ad eadem valet.* Melius, *ἄσπερον φάραγος*, quod grato suo sapore & humore satiet, & asperitates gutturis leniat. Non displicebit fortassis, si fingamus nomen indictum *ἄσπερον ἀσπείρα*, ἢ *ἄσπερον*, quod contrectantes ac salutantes manus findat, spinisque suis ledat. Antiqui enim non alium, quam spinosum novere aspharagum. Ideo nec Phavorini etymon rejici meretur. Doctissimus Gaza corrudam vertit. (vel ut alij legunt, *corudam*) Rectè nam præter sylvestrem, nullum novit Theophrastus. Plinius lib. 20. c. 10. *Sylvestrem asparagum, aliqui corrudam, aliqui libycum vocant, Attici Orminum.* Corudam vocatum fuisse lib. 19. etiam tradit cap. 8. *Indicavimus ἔσ' corudam.* Hunc enim intelligo sylvestrem asparagum, quem Græci orminum aut myacanthon vocant, aliisve nominibus. Non omnes corrudam sylvestrem vocarunt. Immo sativo hoc nomē tribui ait, qui de rustica optime meruit Columella lib. 11. cap. 3. *Sativo asparagi, quam corudam rustici vocant, semina fere biennio præparantur.* Ita codex Parisiis apud Robertum Stephanum impressus, ita Coloniae apud Ioannem Gymnicum excusus. Vera & legitima antiquissimi codicis, cujus sæpè mentionem fecimus, lectio, *Sativo asparagi, ἔσ' quam corudam rustici vocant, semina fere biennio præparantur.* Rectè ergo Plinius sylvestrem corrudam vocari tradit. Sed corruda non est asparagus sylvestris, verū aliud quid ab asparago diversum. Cato. cap. 6. *Ibique corrudam serito, unde asparagi fiant. nam convenit arundinetum cum coruda, eo quia foditur, ἔσ' incenditur, ἔσ' umbram per tempus habet.* Columella in hortulo.

Prodit, ἔσ' asparagi corruda simillima filo.

Non possum quin explodam antiquissimi interpretis Columellæ commentum ad hos versus.

*Et scilla, hirsuta sepes, nunc horrida rusco
Prodit, ἔσ' asparagi corruda simillima filo.*

Antiquus codex.

*Et scylla tyrsuto sepe nunc horrida rusco
Prodit, ἔσ' asparagi corruda simillima filo.*

Rufcus, inquit, est, ubi includitur semen asparagi, asparagus semper crescit in thyrsium, ideo dicit tyrsuto rusco. Corrua genus est asparagi. Corrupta, depravataque lectio virum optimum fefellit. Nec asparagus in thyrsium surgit, nec fert. Quid thyrsus sit, alibi dixi. nec rufcus est in quo asparagi includitur semen, sed spinosa planta, sepius non inepta. nec unquam sic Columella scripsit. Nemo scylam pro scillam dixit, & ultima in sepe brevis.

Ovidius.

Sæpe pater dixit studium quid inutile tentas?

Inutiles addidit notas interpret ille antiquus, nec rusticæ rei studium intellexit, & hortorum curam ignoravit. Asparagi corrudam dixit Cato, quod corruda planta sit, asparagus primum germen, gulæ blandimentum. Corrua quasi corrada, quod spinis horridis pungat, vulneret, lædat. vel à corruo; eruo, quod ubi adoleverit, facile corruat ac decidat. Prius magis placet. Libycum vocari ait; quod unde habeat ignoro. Nec apud Auctuarii Auctorem, nec apud Apulejum, qui nomina plantarum quam diligentissime collegerunt, legere est, asparagum Libycum vocatum fuisse: sic nec Dioscorides, nec Theophrastus, nec Græcorum quisquam nuncupatum scribit. Unus Athenæus. *Ἐν Λιβύῃ δὲ φασὶν ἐν Γαιτυλίᾳ γένεσθαι πᾶρ ἢ Κυπρίου καὶ Ἰαίου, μήκος δὲ ποδῶν διδύμου. εὐ δὲ τῆς ὀρεινῆς καὶ περικαινίτιδος, πᾶρ ἢ μετὰ τὴν νῆσον, μήκος ἢ ἀπὸ τούτων εἰς οὐκίαν. In Libyæ Getulia, insular arundinis Cypria fama est crassescere, assurgereque ad cubitos circiter xx. at in montosis ἔσ' vicinis Oceano locis ejus regionis, ad ferule magnæ crassitiem augetur, ἔσ' xx. cubitorum proceritatem.* Magni certè asparagi, quales non fert orbis Christianus. An ideo Libycū asparagum dixit Plinius, quod in Libya maximi generentur, maximosque idecirco Libycos vocavit? Attici, inquit, idem Orminum vocant. Antiquus codex *horminum.* Apud Hesychiū, *ὄρμιον* legitur. *ὄρμιον, ὄρμιον κέρον, ἢ ὄρμιον ἔσ'*

*σαλλίας, ἢ οἱ μὲν τῆς κρέμας τὸ ἐπί τῆς κόρυμ, ἢ οἱ δὲ τὸ ἀγρῶν ἀσπείρα ἔσ' ὄρμιον, ἀλλοὶ πᾶν τὸ ἐκκεκαυμένον. Ormenos est nomen propriū ἔσ' urbs Thessalia, brassicæque interior conceptus, nonnulli sylvestrem asparagū sic vocant, alii primū germen antequam prorumpat caulis foliaque expanduntur. Iulius Pollux lib. 6. cap. 9. non sylvestrem, sed sativum asparagū vocari scribit ormenum. Ἄσφάραγος ἢ ἀσπείρα, ἔρμιον ἢ ἄσφάραγος, ἢ πᾶν δὲ τὸ ἐπιτελευτησῶν, ἔσ' ἐκκεκαυμένον καλοῦσι, ἔρμιον ἢ ὄρμιον. Vertunt; Aspharagus spinosus, ormenus sativus aspharagus, ἔσ' omne efflorescens quod cauleū vocant, illi ormenum vocarunt. Idem lib. 1. cap. 12. Ἄσφάραγος. Ἄσφάραγος ἢ ἄσπείρα τὸ ἄσπείρα λέγεται, ἔρμιον δὲ ἢ ἄσπείρα τὸ δὸν τῆς κρέμας καλοῦσι. Interpretantur, aspharagus, aspharagis vero acanthus vocatur. Est ἔσ' hortensis asparagus hortemenos, à crambe vocatus. Multa hic consideranda. Primum ἄσφάραγος ἔσ' ἄσφάραγος geminatus legitur. Notat Doctiss. W. Seberus in P. N. ἄσφάραγος ἔσ' ἄσφάραγος simpliciter scribi, sed in priore voce supra γ' positum κ' quod A. in ipso contextu habet, sic scribens, ἄσπείραγος ἄσπείραγος, Scribe, ut in P. N. habetur, ἄσφάραγος ἄσφάραγος, Reliqua corrupta. Domesticum ormenum vocari ait; Plinius, & Helychius sylvestrem sic vocari tradunt. Nihil hic M. S. S. codices juvare possunt. omnes vulgatam habent distinctionem. Pluris est Hesychiei & Plinii auctoritas, quam M. S. S. interponit. Puncta, commata, cæteræque distinctiones, facillimè nulloque negotio transponuntur, nihilq; facilius, quam mala distinctione in exscribendo peccare. Scribo ac distinguo, ἄσφάραγος ἢ ἀσπείρα ἔρμιον. ἢ ἄσπείρα ἄσφάραγος. πᾶν δὲ τὸ ἐπιτελευτησῶν, ἢ ἔρμιον ἐκκεκαυμένον καλοῦσι, ἔρμιον ἢ ὄρμιον. Aspharagus spinosus ormenos. sativus aspharagus. Omne autem quod florescens sive cauliculos emittens vocant, ormenum appellant. Sic locus ille interpretandus. Mox rationes dabo. Altero loco lege ἄσφάραγος. ἄσφάραγος μὲν τὸ ἀσπείρα λέγεται ἔρμιον. ἢ ἄσπείρα ἄσφάραγος, &c. Aspharagus, aspharagis spinosus quidem hortemenos dicitur, sativus aspharagus. Sic si distinguamus, & legamus, nulla dissensio inter Pollucem, Hesychiū, & Plinium. Quæ sequuntur sana non videntur. Ὅ δὲ τὸ κρέμας καλοῦμενος. Absunt à M. S. S. Sylburgius legit pro καλοῦμενος, καλὸς. Sed nec sic sensus satis bonus. Scribo, ἄσφάραγος. ἄσφάραγος ἢ ἀσπείρα λέγεται. ἢ ἄσπείρα ἄσφάραγος. ἔρμιον δὲ τὸ δὸν τῆς κρέμας καλοῦμενος, πᾶν τὸ ἐκκεκαυμένον, Aspharagus aspharagis sylvestris dicitur, sativus aspharagus, ormenos quicquid in cauliculos erumpit, ducto nomine à Brassica. cujus cyma, id primū germen, ormenos dicitur. Hanc lectionem ipse Pollux lib. 6. probat. Brassicæ cymam ἔρμιον vocari, docet Athenæus lib. 2. ubi etiam brassicæ asparagum ormenum dici tradit. Διφίλος δὲ φησὶν, ὅς τῆς κρέμας ἄσφάραγος λέγεται ἰδίως ἔρμιον. — Ἀπὸ τῆς εἰσὶν οἱ λέγοντες, ἔρμιον τὸ δὸν τῆς κρέμας ἐκκεκαυμένον. Σεφοκλῆς Ἰχθυοταίς. Καθερμῆνιζεν καὶ ἐπιχολάζεται βλάση. ἔσ' τὸ ἐξορμῆνιζεν ἔσ' βλασην. Vertunt & emendant. *Diphilus scribit, aspharagum Brassica, quem hortemenon peculiariter vocant — Attici hortemenū vocant Brassica cum defloruerit cymam. Sophocles in venatoribus? cauliculos emittit, nec unquam cessat germinare.* Sic autem dicitur, *ἔσ' τὸ ὄρμιον εἰς τὸ βλασην, id est, quod ad germinationē obnixè properet.* Hæc emendatio planè à vero aliena est. Nam ὄρμιον non deducitur ab ὄρμιον, *sto, propero*, sed ab *ὄρμιον, accumulo, mureo, attollo, concito, excito.* Inde *ὄρμιον*, & ex eo ὄρμιον, ἢ ὄρμιον ἢ ἀνάδοσις ἔσ' τοῦτο, vel per syncopen ab ὄρμιον. Alii δὲ τὸ ὄρμιον derivant; *corruo*, quod facile ubi adolevit, corruat. Malunt alij *ἔσ' τὸ ὄρμιον* quia Venerem excitet, ἀφροδισιατικός ἐστίν. Plinius loco citato. *Veneris causa aquas eorum decoctam bibi jubent ad heminas. Ad idem ἔσ' semen valet cum anetho, ternis utrumque obolis.* Facile fieri potest, nomen accepisse, vel quod Venerem excitet, vel, quod facile corruat, vel, quod ad germinationem obnixè properet. Nam utrum ὄρμιον aspiratè, an ὄρμιον, sine spiritu scripserit Plinius, non satis constat. Athenæum tamen, non scripsisse, ut viri magni emendant, ex Eustathio probatur, qui vulgatam defendit lectionē *ἔσ' τὸ ἐξορμῆνιζεν ἢ βλασην, quod erumpat ἔσ' germinet.* Sic enim Iliados M scribit. *ὄρμιον ἢ τῆς κρέμας ἄσφάραγος ἔσ' Ἀπὸ τῆς εἰσὶν οἱ λέγοντες, ἔσ' τὸ ἐξορμῆνιζεν ἢ βλασην, ἢ ἔσ' τὸ δὸν τῆς κρέμας ἐκκεκαυμένον. Σεφοκλῆς. καθερμῆνιζεν καὶ ἐπιχολάζεται βλάση. πᾶν τὸ ἐκκεκαυμένον καλοῦσι. Videlicet è brassicæ novæ. Ormenos est, ἔσ' brassicæ aspharagus, quod semper erumpat ἔσ' germinet, quasi floribus semper ornatus, unde ἐξορμῆνιζεν ἢ ἔσ' ἔρμιον, quærbosus sum. Sophocles. Multiloquus est, nec cessat germinare, id est, loqui ἔσ' gerere enim non desinit, sed semper, ut plantæ succo turgentis, nova promittit gemina, nova verba producit. Doctissimi viri ἐκκεκαυμένον vertunt, cum defloruerit cyma. Brassica quando defloruit,**

quid boni aut grati saporis ferat, ignoro. Certè ἐξωθῆναι non potest ex verti deflorescere, & accipi pro ἀπανθῆναι, nec ἐκκαυλῆναι pro caule marcescente. Est, inquit, ἔσ contraria significationis, ut Pollux indicat lib. 6. Dicitur enim ἐκκαυλῆναι quorum caules marcescunt. Idem, Domesticus vero asparagus, ὁ ἀσπάραγγος simpliciter vocatur, (quo nomine tamen proprie vocatur brassicæ cyma, id est, caulis) & ὄρμενος Ἡμερῶν à Polluce ἀπὸ τοῦ ἐξωθῆναι καὶ βλαστῆναι. Eodem tamen auctore, omne, quod caulem amisit atque defloruit, ὄρμενος appellatur, id est, ὑποκλιθεὶς καὶ ἐκκαυλωθεὶς. Unde exoluiffe, καὶ ὑποκλιθεὶς καὶ ἐκκαυλωθεὶς. ὁ δὲ ὄρμος τῶν λαχόντων αἰ ἀπὸ τῆς Phrynich. Plantarum germina nondum in folia explicata. Hæc, ut dixi, planè videntur absona. Ἐξωθῆναι & ἐκκαυλῆναι Athenæo, Eutathio, Polluci est erumpere, ἔσ foras prodire, impellente germinandi vi. Rectè cauliculi, quos asparagos videamus vere pleno ἐξωθῆναι dicuntur. Brassicæ asparagos κῆμα, quasi κήμα, dicitur, idem & ὄρμος. Sed de Brassica alibi. Malè ergo viri magni ἐξωθῆναι vertunt, cum defloruerit cyma. Nam κήμα, seu cyma, est ipse asparagus, horio, cauliculus qui vere pleno pullulat, & asparagus dicitur, antequam in folia explicetur. Asparagus, ut unde digressi sumus revertamur, corruda Latinis dicitur, Græcis ὄρμος. Lib. 19. cap. 8. Iudicavimus ἔσ corrudam; hunc enim intelligo sylvestrem asparagum, quem Græci ὄρμενον aut myacanthon vocant, aliisve nominibus. Dioscorides lib. 2. cap. 52. Ἀσπάραγγος πετραῖος (Marc. ἀγρῶς) καὶ μυακάνθη καλοῦσι, γινώσκουσιν. Asparagus in petrosis natus, quem myacanthum vocant, vulgaris est notissimè; pro καὶ μυακάνθη. Aldus, & ἡ μυακάνθη γινώσκουσιν, &c. Plinius μυακάνθη legit. Galenus lib. 6. Simplic. μυακάνθη. ἀσπάραγγος πετραῖος, ἡ μυακάνθη. Μυακάνθη est spina, quæ præter spinam folium alterum habet. Vide cap. sequens. Sed eo loco, ut dicam, non μυακάνθη, sed μυακάνθη legi debet. Μυακάνθη vel μυακάνθη dicitur, vel quod tenues spissasque adeo spinas habeat, ut mures etiam parvos facile arceat, aut immunes à puncturis eos non admittat, vel μυακάνθη dicta quasi μικρὰ ἀκάνθη, parva spina, quoniam veluti ἵππος & βοῦς in compositione rei magnitudinem notant. Ita μῆς animal minutum, parvitatē ac tenuitatem significare potest; Μυακάνθη ergo, muris spina, id est, parva & minuta dictus est hac ratione asparagus. Μῆς vocari tradit Auctarii Auctor, ὅς δὲ μῆς καλοῦσι. Marcellus δὲ ὄρμος restituit. Πετραῖος dicitur, quod in petris saxisque nascatur. Hæc de nominibus. Theophrastus unum tantum asparagi genus novit. Duo an unum describat Dioscorides, mox videbimus. Duo Galenus observavit lib. 2. de aliment. facult. καὶ τούτων ἕτερον πῆς ὁ ἰδρὶ βασιλικῆς, ὅς δὲ ἴλειος ὀνομαζόμενος. Columella asparagum alium sativum, alium domesticum esse docet, Plinius alterum præter sativum & sylvestre genus memorat, medium scilicet. Est ἔσ aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim in montibus nascens. Recentior ætas plura observavit genera. Quæ de singulari generib. auctores jam memorati tradunt, ea examinanda jam sunt. Theophrastum sylvestrem delineare, extra omnem controversiam est, καὶ ἔσ ἀπὸ τῆς εἰς ἀκάνθη, καὶ τῆς ἀσπάραγγος καὶ σκόρπιος. οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον οὐδὲν ὡς τῆς ἀκάνθου, quæ Plinius sic vertit. lib. 21. cap. 15. In totum spina est asparagus ἔσ scorpium; nullum enim folium habent. Asparagus ergo Theophrasti sylvestris est. Quem Dioscorides πετραῖος, & μυακάνθη, Athenæus ὄρμος, Plinius, & Columella, corrudam, Attici, ὄρμος vocant. quod nomen in quibusdam Galliæ locis hodie etiamnum audit. Avenionenses enim corrupta voce hozurioconim vocant. Hoc genus, Theophrastus ait post autumnum æquinoctium florere, simileque esse scorpioni plantæ aculeatæ sic dictæ. Utraque spinosa, neutra folia fert est, sed pro foliis spinas; in quibus differunt, ut idem docet. Sed corruptus codex. Ὁ ἰδρὶ γὰρ, inquit, ὁ σκόρπιος ἔσ τῆς σαρκῆδος τῆς ἐξοιδουῆς, τὸ ἴσθμὸν τῆς ἀκάνθης ἔχουσι τὸ ἀκάνθη. Ald. Bas. codex. τὸ ἴσθμὸν τῆς ἀκάνθης ἔχουσι τὸ ἀκάνθη. Scribe, τὸ ἴσθμὸν τῆς ἀκάνθης. Potest etiam legi, τῆς ἐξοιδουῆς ἴσθμὸν τῆς ἀκάνθης. Id est, Scorpium enim florem in carne exuberante sub extremo aculei profert, initio candidum, post ea leviter accedentem ad purpuram. Sequitur, ὅς δὲ ἀσπάραγγος ἐκφυῖον ὡς τῆς ἀκάνθης κορυμῶδες μικρῶν. ἐκ τούτου δὲ ἔσ ἀκάνθη μικρῶν. Et hæc corruptissima. Scribe, ὅς δὲ ἀσπάραγγος ἐκφυῖον ὡς τῆς ἀκάνθης κορυμῶδες π-μικρῶν. ἐπὶ τούτου γὰρ ἔχει τὸ ἀκάνθη μικρῶν. Interpretantur, Corruda propter aculeos pusillum quendam producit petiolum, ex quo flosculus tandem ipse erumpit. Verè. Asparagus juxta aculeos exiguum fastigium quoddam producit, in quo florem habet parvum. Male ὡς vertunt propter. Non propter aculeos, sed juxta vel præter aculeos fastigium gerit. Κορυμῶδες pessimè petiolum vertunt. Κορυμῶς virga clavæ similis, capitata, fasti-

giata. Κορυμῶδες ergo fastigium clavæ simile est. Plinium secutus sum, & fastigium verto. Sic enim ille lib. 19. c. 8. Est enim plurimè radice, altissimeque germinat, viret thyrsos primam emicante, qui caulem educens, tempore ipso fastigiatus in toros striatur. Κορυμῶδες ergo thyrsus in acutum fastigium definit. Sequitur, ὅς ὁ σκόρπιος κορυμῶδες ἔσ βραχυρρίζος καὶ βαθυρρίζος. Hæc corrupta esse, quilibet satis judicare potest. Dele ergo βαθυρρίζος, vel scribe δισυρρίζος. Radicem habet singularem, brevem, rectam. Postremum magis placet, quod asparagus σκολιὸς, πολὺ ῥίζος & βαθυρρίζος. radice constat flexuosa, multa, & alta. Λαβῆσάντες δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγγίας ἔσ ἦρος; Vertunt, Exit caulis de corrudagine vere. Quid corrudago sit, me ignorare fateor barbarum est. Ἀσπαραγγία, asparagi plantarum sive plantaria est, ut Latinis rosaria, violaria, aut planta ipsa cum suo cespite & sylva. Sic ἁγία lib. 4. hist. cap. 13. pro junci planta cum suo cespite sumitur. Caulis hic, qui verè novo è radice surgit, initio mollis est, ciboque idoneus, asparagum κατ' ἐξωθῆναι vocant. ἡ δὲ ἀθήνησιν ὅσα ἐκ τούτου μόνον ἀπὸ τῆς ἐκ τῶν ἀσπαραγγίων. Scribe, ἡ δὲ ἀθήνησιν ἐκ τούτου μόνον καὶ ὅσα ἐκ ἀλλοίων τῶν ἀσπαραγγίων. Flos ex ipso solum, non ex prioribus emergit. οὐ γὰρ ἐπιτεκνωθεὶς ἔσ. Sed omnis asparagus hyeme caules amittit. Scribe ergo, τούτου γὰρ ἐπιτεκνωθεὶς ἔσ. Hic enim annuo constat caule. A Theophrasto ad Dioscoridem venio: hic asparagum sylvestrem, sive corrudam à Theophrasto delineatam cognitam satis ait, spinosi illius generis, quod corrudam & μυακάνθη vocant cortice, sponsæ olim, teste Plutarcho, libello de præceptis sponfalibus coronabantur, rationem addit. Ἐν Βοιωτίᾳ τῶν ὑμῶν κατωτέρω, ἀσφαραγγία τεφανοῦσι. οὐκ ἴσθμὸν τῆς ἡδύσιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκάνθης καὶ ἐπὶ ἀναδιδύσιν, ἢ τὴν ἡμῶν τῆς μὴ φύσιν καὶ τῆς διαχρηστικῆς τῆς ἀσπαραγγίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀκάνθης, ἢ μὲν ἔσ γυμνασίᾳ παρὲς σωματίων. In Boeotia sponsam velantem asparago coronant; hæc enim planta dulcissimum ex asperima spina fructum edit, ἔσ sponsa non fugienti aut aspernanti, quod primo insuavem se ἔσ difficilem ipsa præbet, mansuetam ac dulcem vitæ sociam se præbet. Aliud genus describit eodem capite. Ἐνίοι δὲ ἰσθμὸν τῆς ἐκ τῆς κλειδῆς καὶ τῆς σαρκῆδος καὶ τῆς φύλλου, φῦλλον ἀσφαραγγος (vetus addit κηπαῖος) ἡμῶν δὲ ἀπὸ τῆς. Ὁ μὲν τῆς ἀσπαραγγος οὗτος, γινώσκουσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον, φύλλον ἔχουσι ποδῶν, μακρῶν, ὅμοια μακρῶν ἔσ τῆς ἀκάνθης, ἢ ἔχουσι καὶ ὄσθον. Asparagum quoque altissimum nasci prodidere nonnulli, si quis arietis cornua conusa defoderit: quod tamen mihi probabile non est. Altissimum autem hic asparagus, frutex est ramosus, foliis numerosis, longis, paniculo proximis: radice rotunda, grandi, tuberculum habente. Quæritur, utrū hæc spuria, an legitima verba Dioscoridis sint. Non omnibus eadem sententia. Nonnulli capitis partem posteriorem mendosam scribunt, & in totum redundare contendunt. Nam quicquid ultra vanam illam historiam à Dioscoride reprobata de cornibus arietinis legitur, à quodam plantarum ignaro, tanquam glossema additum est, quod postea ab indoctiori in textus ipsius verum sensum latum est. Et hanc quidem sententiam his probant rationibus. I. Quod non consuevit Dioscorides describere notas plantas; notam autem esse μυακάνθη in ipso statim principio testatus est. II. Quod eadem repetit in hac secunda parte, quæ in prima dixerat; quod ad immemorem scriptorem pertinet. Neque valet ratio illa, quod de sativo loquatur, non autem de sylvestri noto; cum ille qui scripserit dicat, ὁ ἰδρὶ τῆς ἀσπαραγγος οὗτος. Qua voce infert, se de superiori loqui atque intelligere, id est, sylvestri. Præterea si agrestis, quia notus erat, non descriptus est, multo minus fuit cultus describendus, cum domestica sint semper notiora ipsis agrestibus. III. Quod antiquus interpres, qui Latinum Dioscoridem fecit, hæc minimè vidit, nec in Dioscoride vetustioris Latinitatis reperiantur. IV. Quod Serapio (addo Oribasium) qui fideliter admodum omnia desumpsit ex Dioscoride, nullam posterioris illius partis, cum tamen superiorem descripserit, mentionem fecit. V. Quod Rhasis qui ult. Lib. continen. omnia ex Dioscoride referens, totam istam partem tanquam notam prætermisit. VI. Quod Avicenna, ubi facultates medicamentorum plurimas ex Dioscoride recenset, nullam in asparago ex ijs, quæ continentur in ultima parte, quam dicunt illegitimam, annotavit; veluti quod delirium sedet, quod articulos luxatos juvet, quodque infæcundos, ac steriles homines reddat. Ex quibus colligunt, nullos Arabes, vetustioresque interpretes habuisse hanc partem pro legitima dicti capitis, parte. Quod & ratione comprobare possunt: quoniam cum dixisset, πάντες φαρμακείας καὶ δυσουείας, vix interposito uno aut altero versu, addidit, ἔσ πάντες ἰσχυράθη ἐκ φαρμακείας. Quæ repetitio ut indecora, sic Dioscoridi indigna. Idem convinci turpissimū, illud mendacium, quod sc. infæcundas ac steriles

steriles mulieres reddat asparagus; cum satis apertè confiter, montanum asparagum, & palustrem, aut utrumque cultum, & sylvestrem, veneficam hanc vim minimè habere, neque ullum asparagi genus, etiam improprie dictum, id faciat. Atque hæc sunt argumenta, quibus spuria esse quæ in altera capitis parte habentur, viri docti probant. Nunc contraria videamus. Οἱ μὲν τοὶ ἀσπαραγγοὺς οὕτως. Viri magni quæ sequuntur ad capitis usque calcem, non redundare, & à quodam additum glossema, & perperam in Dioscoridis contextum irrepsisse suspicantur: quia fortassis κηπαίου seu κηπιτοῦ vocem, quæ in vetustis codicibus proximè præcedere comperitur, haudquaquam animadverterant. Sed speretis, ceu haud ita firmis, quibus illi innotuerunt argumentis, existimo priore capitis parte de asparago sylvestri, tanquam præstantiore & efficaciore, autorem egisse: hanc vero posteriorem fativo tribuisse, & hujus fructicem describere, ceu illo minus notum, quandoquidem quas sylvestres fecerat natura corudas (verba sunt Plinii, libr. 20. cap. 10.) ut quisque demeteret passim, non ita pridem fortassis atiles spectari cœperant. Certè nobis priora argumenta majoris ponderis videntur, quam ut solvi facile possint. Si legitima forent, nunquam Oribasius, nunquam Serapio, nunquam Rhafes neglexissent in suos transferre codices. Ineptissimum & planè absurdum, & præter veritatē hoc, ἀσπαραγγοῦ μὲν ἢ καὶ τὸ ἀσπαραγγοῦ αὐτῆς πινόμενον, ποτὶ ἀπὸ τοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ. Cæterum amuleti ratione alligata radix, itemque haustum ipsius decoctum, partum impediunt, sterilitatemque inducunt. Non disputabo utrum, ἀπὸ τοῦ legi debeat, quippe ἀπὸ τοῦ εἶναι significat, spem partus adimere, partum prohibere, sterilitatem facere. Atocium Plinio est medicamentum omne, quod sterilitatem inducit, & vim concipiendi adjuvat. ἀπὸ τοῦ vero sterilis, quæque nondum peperit. Fermen ergo idem & ἀπὸ τοῦ, & ἀπὸ τοῦ εἶναι denotat. Neutrum præstat asparagus. Contrarium docet experientia, observavit Simeon, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔσται τῆ ἡσπῆ, καὶ τῆς ἡσπῆς τῶν λοιπῶν λαζάριον εἰς αἴματι κίτονται, &c. & ad semen genitale adjiciunt, celeriusque quam cætera olera in sanguinem transseunt, & mutantur. Addit Avicenna, coitum eos adjuvare, & conferre difficultati imprægnationis. Plinius quoque apertè locis citatis Venerem promovere docet, ideoque, ut supra dixi, nonnulli ἔρμῶν dici asparagum contendunt, καὶ τὸ ἔρμῶν quod Venerem excitet. Dioscoridi ergo indigna est sententia, quæ tradit sterilitatem inducere asparagum. Exploendus Chrysippus, qui, ut Plinius libr. 20. cap. 10. tradit, Sic & hydropticis contrarium esse, quamvis urinam moveat, docet: item Veneri: vesicæ quoque nisi decoctum, quæ aqua si canibus detur occidit eos, &c. Antiquus codex habet, vesicæ quoque nisi coctum aqua: si canibus detur, occidit eos. Quæ nobis lectio priori vulgatæ præferenda videtur. Nunc singula quæ Dioscorides scribit examinemus. Ait igitur, ex aliorum sententia, nasci asparagum hortensem, si quis arietum cornua contusa defoderit. Idem apud Plinium legere est. libr. 19. cap. 7. Invenio, nasci & arietis cornibus tuis ac desofsis. Quod & Cassianus Bassus libr. 12. cap. 18. docet. εἰ δὲ βούλει ἀσπαραγγοῦ πολλὸν ποιῆσαι, κελῶν ἀγέλων κίραται εἰς λιπίαν κίραται εἰς πᾶς πρῶτα, καὶ ἀρδῶν. πῆς φασὶ ὡρᾶ δὲ ἔσται, ὅπ ἔσται δὲ ὁλόκληρον κελῶν κίραται πρῶτα, καὶ κατῆρη, οἷσι ἀσπαραγγοῦ. Si verbis asparagum multum provenire, arietum sylvestrium cornua tenuissimè contusa sulcis committitro, & rigato. quidam magis præter opinionem tradunt, quod si integræ arietum cornua, non in tenuis partes tusa & secta, perforantur & pangantur, asparagum producent. Indagandum, utrum asparagus ille, quem Dioscorides, sive alius quis, quisquis ille fuerit, describit, sit sativus, quo vulgo utimur. Ait auctor hic, asparagum πολὺ κλάδων ramosum esse. Asparagus vulgaris ramolus dici non potest. Sed vox πολὺ κλάδων Iæpius multicaulis, significat; & talis est asparagus. Folia, inquit, fert longa, multa, feniculo similia. Vulgatus asparagus folia fert mollia, copiosa quidem, sed exigua & capillamenti instar tenuia, alioquin feniculo non dissimilia. An ergo pro μακροῦ μικροῦ restituendum, &c. Radicem inquit habere rotundam, grandem, tuberculum habentem. Vulgaris asparagus numerosis nititur radicibus, longis, terebibus. Neutiquam ἐρωστύλας, ac tuberculum habentibus. Ex hisce nemo non concludet, non esse asparagum, vulgatum, quem Dioscorides, vel quisquis ille fuerit, de linearit. Alii Columellæ asparagum sativum & vulgarem nostrum eundem esse volunt. At cum ille spinosus sit, noster vero spinis careat, horum sententiam probare nequeo. Columella libr. 11. cap. 3. de sativo asparago. Cæterum stylus, qui novissimè autumnali tempore nascitur, non omnis est tollendus; sed aliqua pars ejus in semen summittenda est. deinde cum spinam fecerit, collectis seminibus ipsis, scorpio-

nes ita uti sunt, in suo loco perurendi sunt, & deinde sulcus omnes confarrendi, herbaque eximenda, mox vel stercus, vel cinis injiciendus, ut tota hyeme succus ejus manans ad radicem perveniat, &c. Scorpiones, inquit, ita uti sunt, in suo loco perurendi sunt. Scorpiones hoc loco sunt virgæ spinosæ; scorpiones enim & scorpiones veteres acceperunt, pro genere tormenti, ut sunt, rubi aculeati, vel flagellum virgarum; vel scutica habens in summitate glandes plumbeas. Plinius libr. 7. cap. 56. Piseum venabula, & in tormentis scorpionem Cretas; catapulturn Syros; Phœnicas balistam & fundam, invenisse dicunt. Scorpio ergo est asparagi ramus spinosus, quo in tormentis utebantur. asparagus ergo Columellæ spinosus. Cæterum asparagi illud genus quod Columella sativum vocat, licet cum vulgari non satis conveniat, duriusque sit, tamen cultu, ac fatione non nihil mitigatum crediderim; non tamen eandem mollitiem habuisse, quam habet vulgaris noster. Hic enim temporis tractu, & cultoris arte ac diligentia, spinas omnes, spinosumque omne deposuit. Sed doctiores verisimilium existimant, vulgatum è palustri provenisse; Immo reperiuntur, qui palustrem veterum ἔλαιον dictam asserunt. Hujus mentionem facit Galenus libr. 11. de aliment. facult. Meminit & lib. 9. καὶ τῆς πῆρας cap. 1. aliisque locis. Præscribit & Aëtius ἔλαιον palustrem asparagum libr. 6. cap. 10. Sed pro ἔλαιον corruptè ἔλαιον legitur. Τα δὲ δριμύτατα ὡς φάρμακον ποτὶ δόσιον, εἶναι ἔλαιον, ἀσπαραγγοῦ, πτεροσέλινα, καὶ τὸ ὅμοιον. Scribe εἶναι ἔλαιον, ἀσπαραγγοῦ, πτεροσέλινο, καὶ τὸ ὅμοιον. Acriora vero aliquando danda sunt pharmaci loco, velut est asparagus palustris, petroselinum & similia. Hunc coluisse antiquiores ex Cassiano Basso probatur, quæ libr. 3. cap. 12. ἐπὶ δὲ καὶ ἀσπαραγγοῦ τῆ ἔλαιον (scribe, ἔλαιον) καὶ κηπαίου. insuper autem & asparagum palustrem, nunc (mensis Octobri) purgare oportet. Hunc asparagum & vulgarem diversum esse ex Martialis carmine probatur.

Mollis in aquorea quæ crevit spina Ravenna,
Non erit incultis gratior asparagus.

Spinosus ergo palustris asparagus, spinis caret vulgaris. Spinosus satis apertè innuit Poëta. Molles spinas respectu sylvestris & montani dixit, nisi placeat spinam vocasse Poëtam, quod reliqui omnes asparagi spinosi, ideoque & hinc spinam dixisse, & ut à cæteris aculeatis distingueret, mollis epitheton addidisse. Vulgarem asparagum veteribus incognitum fuisse, Simeon Sethi docet. Ασπαραγγοῦ. τὸ ποιοῦν εἶδος τοῦ λαζάριου, ἔγνωσμένοι ἴδὲ ἐστὶν ἀσπαραγγοῦ, ἀλλὰ μόνον εἰ πτεροσέλινον λεγομένην ἔλαιον ἀσπαραγγοῦ. καὶ τὸ δὲ μετὰ κηπαίου καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸ πτεροσέλινον ἀσπαραγγοῦ. εἰ δὲ τὸ λαζάριον ἀπάντων τρωφίμωντων, ὡς εἰ περὶ εἴτη πῶν φύσιν πρῶτον εἰς μετὰ κηπαίου (scribe, μετὰ κηπαίου) τὸ πῶν λαζάριον καὶ κηπαίου οὐσίας, ἐπὶ τῶν τῆ ἀληθείας ἐκτελεστικῶν. Asparagus, quem nos asparagum vocamus: hoc genus olevis non fuit hic antea cognitum, sed ii tantum qui dicuntur eleodaphni, amari asparagi. Nunc vero proveniunt sub vernum tempus, & à plerisque dignoscuntur. Est autem olerum omnium asparagus, qui maxime nutrit, ita ut si quis dicat, ejus substantiæ naturam positam esse mediam inter olera & carnes, non multum à vero devius erit. Sativus asparagus caules emittit primo vere teneros, longos, teretes, virides, glabros, & sine foliis, ab uno cespite plures, qui paulatim, nisi rescindatur, in altitudinem affurgunt, fiuntque bicubitales, aut altiores, crassi, duri, rotundi in multos diffusi ramos, qui foliolis conveſtiuntur mollibus, virentibus, copiosis quidem, sed exiguis, & capillamenti instar tenuibus, cum feniculo quandam similitudinem habentibus. Flosculi secundum ramulos exeunt copiosi, minuti, & pallidi. Succedunt bacca pisi vulgaris magnitudine, aut majores, rotundæ, initio virides, per maturitatem coralli similitudine rubentes, intus carne sua duo aut tria nigra, & corneæ soliditatis semina claudentes. Radices habet crassas, longas, teretes, molles, perennes, numerosas, ab uno transverso, & propter caulum vestigia aspero villosoque dorso, utrumque in obliquum descendentes, foris cineraceas, intus candidas, sapore glutinoso & dulci. Floret mense Julio; bacca Augusto Septembrique, maturæ; caulicorum prima rudimenta Aprilis erumpunt, & dum adhuc tenera sunt eduntur, ac nisi cito decerpantur in caulem affurgunt. Seritur autem asparagus in hortis, pingui, humido, beneque subacto loco. Hieme vel stercus, vel cinis injiciendus, ut succus ejus pluvii manans ad radicem perveniat, ut docet Columella, loco jam sæpè citato. Contingit vero & hujusmodi asparagum quandoque sponte, & citra culturam provenire, & locis quidem humentibus ac herbosis, veluti in pratis, in quibus haud procul Moguntia, frequens reperiri fertur. Exiguum hic ab hortensi, nec ab eo ge-

Asparagus Hortensis.

nere aut specie, sed cultura, quæ speciosiora & ampliora omnia reddit, differt. Nascitur porro & spontaneus apud Hollandos, in convallibus tumulorum arenosorum ad Oceani littora, qui sativo etiam crassior subinde est. Cæterum, quem marinum vocant, caule brevior est, firmiore, foliis crassioribus, firmioribus, ex cæruleo virentibus; baccis majoribus, quam vulgaris hortensis, non adeo coralli instar intense rubentibus. Corrudæ ge-

Corruda differens ab altili Asparago.

nera tria describit Clusius. Prior fruticosa est planta; duabus, tribus, aut pluribus virgis candidis, firmis, ramosis, divaricatis per sepes funditur; circa quas quina, aut sena foliola, simul semper conjuncta, nascuntur, brevia, rigidiuscula & pungentia, flosculi oleæ, lutei, & senis foliis constantes: sub aliis inter folia enascuntur, odore jucundo, ut violæ Martiæ. Baccæ initio virescunt, deinde cinereæ, aut ex viridi nigricantem colorem contrahunt, semenque continent nigrum, durum; radices ab uno capite mul-

tæ, crassæ, instar asparagi altilis, sed breviores nascuntur. Abunde crescit agro Salmanticensi, locis petrosis, totoque Castello & Granatensi regno, non modo in sepiibus, sed plerumque etiam in arvis cultis. Reperitur & in Narbonnensi Gallia juxta sepes. Floret uva matrescente, hoc est, Augusto mense: semen Octobri maturum est. Alterum corrudæ genus, quod asparagus est Theo-

Asparagus spinosus alter Clusii
sive Theophrasti.

phraasti, planta est fruticosa; in viridibus & mollibus ramis sive virgis ramosis, tres aut quatuor spinas, ab eodem ferè exortu prodeuntes, hinc inde sparsas pro foliis ferens, virides itidem, ut rami sunt. Florem nullum in hoc conspexit Clariss. Clusius, sed frequentes baccas rotundas, ut in superiore, initio virides, deinde per maturitatem nigricantes, succo & pulpa virente plenas, qua semen includitur durum, foris nigrum, intus candidum, ut plurimum unicum, interdum bina: radices habet plures, crassas, longas, superioribus non valde dissimiles. Frequens est ad Tagum fluvium in Lusitania, atque etiam in Boëtica, solo petroso, in collibus & sepiibus. Novembri semine onustum invenit idem Clusius. Tertius sylvestris asparagus, cubitales habet virgas, ramosas, candidas, lignosas, priori similes, candicantes, firmis deorsum spectantibus spinis alternatim, & secundum virgarum ramarumque inæqualium inflexionem horridas, ad quas quina aut sena folia, ex eodem capite simul prodeunt, ut in larice, prioris asparagi sylvestris foliis longiora, mollioraque, laringis foliis non dissimilia; quæ commanducata, subdulcia, & aliquantulum gummosa deprehenduntur. Flos inter folia ex alarum sinu, longo tenuique petiolo dependet, ex viridi pallefcens. Deinde fructus penè rotundus, sed qui tricoccus videtur (tamen unicum granum magna ex parte contineat, raro bina, foris nigrum, intus candidum, firmum, ut in superioribus) initio virefcens, maturitate rubescens, & carnosus, five succum & pulpam continens lentam & viscidam. Radice firmatur multiplici, instar aliorum sylvestriū asparagorum, longa, crassa, intus alba, foris flavescente. Fert initio veris aliquot turiones, instar altilis asparagi, qui, illorum modo, manduntur crudi & cocti, cum oleo, aceto, & sale: nusquam abundantius, quam supra Olyssipponem salubrosus locis juxta vias, non procul à Tago fluvio, etiam sub

Corruda tertia Clusii.

ea urbe, publicâ viâ Tago imminente, antequam in Oceanum se exoneret. Nascitur tamen & aliis Lusitaniæ locis, & tota ferè Bœtica. Novembri cum fructu maturo in Lusitania legebat Doctiss. Clusius, raris aliquot floribus hinc inde per ramulos sparsis etiam onustum. In Belgio omni culturâ & diligentia adhibitâ, nasci recusavit: duo verò priores ex semine nati sunt, Tertium hunc asparagum viderit in Creta observasse Bellonius; qui libr. I. obser. cap. 18. sic scribit, *Vix tota Creta invenias asparagum altillem: sylvestrem duntaxat habent, corrudam vocatam, quæ passim nascitur. Præter eam tamen aliud genus istic invenitur, nomine vulgari, & antiquo Polytricha dicitur. Polytricha à tenuibus, capillaceisque foliolis.*

Σκώριος, &c.] Sic dicitur, vel quod spinas ferat aculeo scorpionis non dissimiles, vel quod acriter pungat, scorpionis modo. Doctissimus Gaza nepam vertit, quod Theophrastus lib. 9. cap. 9. alterius *σκόριου*, (aconiti est genus) meminerit. Utriusque historiam à magnis video confundi viris. Scorpium, de quo hoc capite sermo, planta est foliis carens, sed foliorum loco spinis prædita. Nullum aconiti genus spinosum est. *Τηλόφορος* ergo, aconiti genus quod *σκόριος*, propter radicem scorpioni similem, vocat Theophrastus, spinis armatum non est. Nepa idem quod scorpium, Festus. *Nepa Afrorum lingua sidus, quod cancer appellatur, vel, ut quidam volunt, scorpium.* Cicero lib. 3. de finib. *Serpere anguicolas, natæ anaticulas, volare merulas, cornibus uti videas boves, n. pas aculeis, suam cuique naturam esse ad videndum ducem, &c.* Cancer spinis non lædit. Columella in Hortulo.

*Sed trepidus profugit Chelas, & spicula Phæbus
Dira Nepæ, tergoque Croti festinat equino.*

Idem libr. II. cap. 2. *Cal. April. Nepa occidit mane, tempestatem significat.* Eodem cap. 13. *Cal. Jul. Sol introitum in Cancrum facit, tempestatem significat.* Vides Cancrum à nepa sidus diversum. Rectè ergo Gaza, ob rationem jam allatam, *σκόριος nepam* vertit. Plinius tamen Græcam servavit vocem libr. 21. cap. 15. *In totum spina est asparagus scorpium: nullum enim folium habet. Corrumpunt, in totum spina est asparagus scorpium.* Ita, inquit,

sublata distinctionis nota, lege; ut unam, non duas herbas esse putes asparagum, scorpionem, aliumque; ab eo qui notus est omnibus. Vulgaris asparagus omnibus notus, spinosus, sine foliis à Theophrasto, veteribusque delineatus paucis. Alia etiâ scorpium, alia asparagus planta. Utramque satis clarè & apertè hoc ipso capite distinguit Theophrastus; utriusque spinas pro foliis esse idem asserit. Malè idem Plinius alibi; *Spinosi sunt asparagi, ex toto fere, ut scorpium.* Vnde quoque scorpiones à Columella nominantur? Quanquam asparagus, cognomento scorpium sive scorpium, aliud genus est, ut in scorpium herba disputabitur. Nemo asparagum scorpium vocavit; diversas plantas esse ex Theophrasto constat, nec usquam asparagos scorpiones vocavit Columella, verum caules spinosos sic nominavit, ob rationes supra allatas. Neoterici duo observarunt scorpium genera, genistæque spinosas vocant, ac quidem prius appellant genistam spinosam majorem, longioribus aculeis; alterum, genistam minorem spinosam aculeis brevioribus. Posterior scorpium cubitali, aut ampliore altitudine assurgit, multis virgis ex atro virentibus, striatis, densissimo spinarum vallo obsitis fruticosus, quæ deinde spinis aliis minoribus sunt circumseptæ. Folia nulla, nisi primo vere, apparent, brevi decidua. Flores genistæ minores, pallidi; interdum vero, maximè in regionibus calidioribus, adeo rufescentes, ut rubere videantur, præsertim sub autumnum. Siliquæ deinde succedunt breves, cylindricæ, magna ex parte inanes, aliquando tamen ferentes exiguum semen pallidum, aut suffusum, ut genista vulgaris septentrionalium. Radix singularis in alias tenues se spargens, & interdum latè se propagans. Ratione loci variat magnitudine & aculeorum multitudine, paucitateque. Floret Majo & Junio, & quandoque tota æstate: Circa autumnum vero, denovo floribus onusta conficitur, eoque tempore saturatior, & magis rutili sunt ut plurimum flores. Sed negant hanc genistam esse scorpium Theophrasti, qui in re botanica minus exercitati sunt. Non est *σκόριος* inquit: vere enim folia fert, Theophrastus verò foliis carere scripsit. Respondet, nihil impedire, quo minus genista jam descripta sit scorpium Theophrasti. Multa observarunt recentiores, quæ ignorarunt veteres. Folia quidem fert vere, sed quæ cito decidunt, nec diu durant, adeo, ut nisi quotidie quis plantam inspiciat, difficile, nec nisi casu observare possit. Rectè ergo *σκόριος* dicitur, quod toto fere anno foliis vidua sit. Provenit variis Belgii, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ locis: nusquam tamen frequentius, ut monet Doctiss. Carolus Clusius, quam incultis illis locis supra Burgedalam, Bayonensi itinere, & apud Cantabros Pyrenæorum jugorum accolat; ubi tanta magnitudine assurgit, ut duorum hominum altitudinem æquare nonnunquam idem viderit Clusius, crassitudine vero brachiū humanum. Belgæ *Gaspelboone* vocant. Alterum scorpium vel genistæ genus pedis altitudinem raro superat, totum densissimis spinis horrens, quæ non confuso ordine, ut in superiore, nascuntur, sed seriem quandam servant, & semper contrario inter se exortu binæ nascuntur; virentes quidem, sed languidius quam superioris, neque alia ex aliis, summi ramuli inhaerent bini aut terni, flores superiori similes, lutei coloris, mense Martio: quo tempore exiguas, brevèque siliquas, vel potius semina, erit magnitudine, inclusa membranâ quadam multâ, incanâque lanugine hirsuta, deprehendit Clusius, densissimis ipsius plantæ spinis occultata, ut ex superiore ætate deciderant: adeo vero canescebant, ut in initio araneorum telas esse existimaret. Radix singularis; sed in plures deinde propages sparsa, dura, & lignosa est. Qui priorem genistam negant scorpium, & hanc negabant. Quippe & hæc quando primum è semine pullulat, minuta fert folia, quæ cum annua sit, amittit, nec recuperat. Sed dico, Theophrastum plantam antiquam, adultamque delineasse, non recenter ex semine natam. Utrum autem sciverit, quando primum ex semine prodit, folia ferre, me fugit; ignorasse hoc illum putarim. Reperitur collibus Græciæ vicinis Itineri Cordubensi. Nobis aliquando ex semine à Boelio misso nata, sed hyems sequens sustulit; eaq; causa cur depingi non curarim. Sperabam id me facturū verno tempore, quando folia caderent, ut discriminè observari posset, sed, ut dixi, frustra. Dubitat Clarissimus Botanicorum, dum viveret, facile princeps, an scorpium hic alter sit *σκόριος*, quam barbarè *Echinopodam* vocant. Honorius Bellus Cydoniæ Cretæ epistolâ alterâ hæc scribit. *Echinopoda, vulgatissima planta est, & multum cum erinaceâ à te descripta convenit, nisi quod hæc foliis caret, & flores luteos profert, totaque colore viridi cernitur, in orbem diffusa, & erinaceam mirum in modum multitudine spinarum*

rum representans. Cujus & hæc sunt. Hujus stirpis meminit Plutarchus Symposi libr. 1. quæst. 4. & lib. de auditione circa finem, antiquum hujusmodi distichum citans.

Ὡς αὖ ἐχινόποδας, Ἐὰν ἀπὸ τρηχέϊαν ὄνων
Φύονται μαλακῶν ἀνθα λευκῶν.

Inter echinopodas, asperam & inter ononim,
Interdum crescunt mollia leucoia.

Meminit etiam hujus Athenæus libr. deipnosophist. tertio, perinde ac si semper inter echinopodas, & asperam Ononim verferis. Sed fallitur in margine Dalecampius, Athenæi interpret, quod echinopodam cardui Chii genus intelligit: nam echinopoda tam hic Cretæ, quam in insula Chio, totaque Græcia vulgarissima est, non cardui genus, sed fruticis censenda. Et hanc sub chenopodis nomine intellexisse Plinium existimo, libr. Natural. Hist. II. cap. 8. quod etiam ante me animadverterat Turnebus, vir summa laude dignus, adversariorū lib. 13. cap. 12. Nam licet hæc planta copiosissimos flores proferat, & ubique oriat; ejus tamen flores apes non attingunt, ut quotidie observari potest. Excellentissimus P. M. Melchior Guilandinus echinopodam non novit. Nam epistola ad Langium eam inter ignotas stirpes enumerat. Bellonius vero libr. 1. observ. cap. 18. ipsam novisse videtur, sed non descripsit, neque ita congener est aspalatho, ut ipse putat. Nam aspalathus frutex fatis magnus visitur, folia terna simul juncta ferens, licet æstate ipsa amittat, ut autumno aliis induatur; nec spinis adeo crebris scater, ut ista. Hactenus Honorius. Genistam supra descriptam & echinopodam Cretensem plantas diversas esse, ex Alpino probatur, qui eam his verbis libr. 1. cap. 8. describit: Echinopoda Græcis vocata planta frutex est, spinosus, cubitalis, & amplior, multis surculis, ab una radice proficiscentibus, refertus, duris ac lignosis; colore flavescens, & siccatis albicantibus, foliis planè carens perpetuò tempore; spinas multas longas virgæ habent, seu ramulis spinarum instar, & figuræ, qui quoad planta vivit non duri sunt; ea vero mortua, iidem surculi indurantur, & acuta duræque spinæ evadunt, quæ aliquibus ferè spatiis trine in ordine in ramis simul apparent, plures acutos triangulos facientes. Planta tota siccata albicat, lignosa, dura, quadantenus aspalatho secundo similis; at ejus spinæ sunt multo plures, longiores, sursum ferè ex toto actæ. Flores fert parvulos, luteos, aspalathi flores æmulantes, sed tamen minores, quibus succedunt techne parvule, figura triangulæ, quam exigua semina continent. Mirum est Honorium, Bellum Vicentinum, virum alioquin eruditum, scripsisse ad Carolum Clusium, uti ex ipsius epistolis ad ipsum scriptis constat, hanc plantam flores ferre copiosissimos; cum eam paucissimos producere singulis annis viderimus, in aliquibus plantis, quæ mihi multos annos vixerunt. Neque Petrus Bellonius, qui hanc plantam aspalatho secundo quadantenus similem fecerit, videtur reprehendendus, cum ipsa & spinis, & floribus, & siliquis, atque toto frutice, ac ligno ab eo aspalatho non videatur dissimilis. Aliqui existimarunt ipsam quod foliis careat, & floribus, & siliquis ad spartium Dioscoridis accedere, eoque magis, quoniam viventis ejus surculi sunt tractabiles. Quod an verum sit, nolo in præsentia deliberare, aliis lubens iudicium remittens. Nascitur hæc planta in Creta insula, non in montanis, quia frigora non patitur: unde apud nos (Patavinos) ex seminibus orta, hyme, ni in calidis locis à frigore tueatur, exarescit. Lignum aliquantulum amarescit, non absque odore etiam grato; quibus, hominibus amicam esse conjicitur, viribus atque usibus ad medicinam ab aspalatho secundo non differens. Hactenus Alpinus. Utrum ad spartium Dioscoridis planta hæc referri debeat, non possum affirmare, quod nunquã eam viderim. Quantum ad formam, quam ei tribuit Alpinus, spartii genus esse videtur; sed cum vires sint dissimiles & aspalatho proximæ, nec facies ab ea abhorreat, ad aspalathum referre malim. Quod Bellum notat malè tradidisse, copiosos proferre flores, in eo Bellū peccasse, non puto. Facile fieri potest ut in Italia paucos producat, in Creta plurimos. Accedit, quod cum calidiorem ament ærem tales plantæ, in frigidis non æquæ copiosè florent; præsertim cū adversus hyemis injurias in cellas, hypocaufta, aliaque loca hyme se ponendæ sunt. Ἐχινόποδος mentionem ait Bellus facere Athenæum. Verba Athenæi adscribere placet. Ἐχινόποδος τὴν πλείω τῶν ἀσπάλθου τῆς συν-
Διόσκου μοίσις, τῆς ἀκανθῆς συναζών, οἷς αὖ ἐχινόποδος καὶ ἀπὸ τρη-
χέϊαν ὄνων αὐτὴ ἀσπάλθου, ἀπὸ τῶν ἰδίω μὲν δὲ συναζοῖται.
Ad unguem examinatis quicquid in medium adduxerint ii

qui tecum differunt, spinas colligens, perinde ac si semper inter echinopodas & asperam Ononim verferis, flavissimorum florum nihil coacervans. Ad hunc locum Dalecampius. Quidam tribulos reddunt, quidam echion, neutri rectè. Echinopus cardui genus est, frequentissimum in insula Chio, capitibus plurimis, amplissimis, spinosissimis, quæ demessa, & in aceros congesta ligni vice uruntur. Græci nomen adhuc retinent. Si non datur alia planta, quæ echinopodos nomen habet, & cardui vocè strictius sumas, fatendum est Dalecampium errasse. Emenda Plinii codicem libr. II. cap. 8. & scribe, Ceras ex omnium arborum satiorumque floribus confingunt, excepta rumice & echinopode. Sic ante nos legendum hunc locum, docuit Doctissimus Turnebus adverb. lib. 18. cap. 13.

Λίζω δὲ τὸ ἀκανθῆδες, &c.] Scribe, λίζω δὲ τὸ ἀκανθῆδες. Quid ἀκανθῆδες & ἀκανθῆδες, supra lib. I. c. 16. dixi. Nempe illud esse quod spinis præditum, velut malum extuberat in carduorum genere, & à Diofc. Ἴχμιον, vel ἀκανθῆδες κα-
φάλλω vocari.

Ὀῖον ἀκανθῆδες, &c.] Ἀκανθῆδες Hefychius δὲ ἀφίλω, laurum exponit. Laurus spinis caret; inter acanacea referri nec potest, nec debet. Scribe ἀκανθῆδες. Idem Hefych. ἀκανθῆδες φυτὸν. acorna, spinosa planta. Hanc Plinius probat lectionem. libr. 21. cap. 16. Item leucanthos. Ergo pro λευκάκανθα scribendum, λευκάκανθος.

Λευκάκανθα, &c.] Plinius, ut dixi, legit λευκάκανθος. Hæc non est spina, quam Latini spinam albam vocant: arbor enim, vel frutex est spina alba. Columella lib. 7. cap. 9. Nemora sunt convenientissima, quæ vestiuntur quercu, subere, fago, cervis, ilicibus, oleastris, tamaricibus, corylis, pomiferisque sylvestribus, ut sunt albæ spinæ, Græca siliquæ, juniperus, lotus, pinus, cornus, arbutus, prunus, & palurus, atque acbrades pyri. Ex hoc loco Columellæ vel fruticem, vel arborè esse constat. Leucacanthos, de qua Theophrastus, inter herbacea censeri meretur, uti omnia acanacea. Λευκάκανθα, vel, ut Plinius, λευκάκανθος alia est à λευκῆ ἀκανθῆ, de qua libr. 4. cap. 5. egit. Arbor enim est illa, ex qua baculos faciunt. Λευκάκανθα describit Dioscorides libr. 3. cap. 22. Λευκάκανθα, τῆς τῆς ἠρίδα ὁμοίᾳ κοπιῶν, πικρῆ, ἰσχυρῆ, μαροσησίσιον, ὀδοντανθῆς ἀσπάλθου γένει, &c. Leucacantha radice est cyperi, amara & valida, quæ quidem commanducata dentium dolores sedat. Caput hoc in vetustissimo codice alio legitur sensu, uti Doctissimus monet Salmastius. Λευκάκανθα, οἱ δὲ πολυγώνου, οἱ δὲ ἰσχυροῦ, οἱ δὲ φύλλον, οἱ δὲ λείανον. ῥίζαν ἴχει ὁμοίαν κυπρίου, πικρῆ, ἰσχυρῆ, ἡπερ Διόσκουσησίσιον ὀδοντανθῆς παροῦναι. Leucacanthan nonnulli polygonaton, alii ischiada, quidam phyllon, aliqui ladanon, radicem habet cypero similem, amaram valde, quæ quidem commanducata dentium lenit dolores. Illud, οἱ δὲ λείανον, valde suspectum. Cur ἰσχυρῆ vocetur, facile explicare possum. Scribit Dioscorides, τὸ δὲ δόσιμα αὐτῆς σὺν οἷνι κατὰ τὴν ποθίη, βοηθεῖ τῶν δειλητικῶν ῥηοῖσι, καὶ ἰσχυροῦς, ἐν γαστρί, σπασμῶν, &c. Antiquiss. codex, ἢ οἱ δὲ δόσιμα αὐτῆς σὺν οἷνι κύανον τῆς ποθίης βοηθεῖ τῶν δειλητικῶν ῥηοῖσι, καὶ ἰσχυροῦς, ἐν γαστρί, σπασμῶν. Ipsius vero decoctū cyathis tribus ex vino potum, veteri laterum dolori vexatis, ischiadicis, ruptis & convulsis auxiliatur. ἰσχυρῆ ergo, quod ischiaticis opem ferat. Sed cur λείανον? Hoc ignorare me fateor. Hujus nominis nec Auctuarii auctor, nec Plinius mentionem faciunt. Plinius lib. 22. cap. 16. Leucacanthan, alii phyllon, alii ischiada, alii polygonaton appellat, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolores sedat, item laterum & lumborum, ut Ilicestus tradit. Πικρῆ, ἰσχυρῆς, vel, ut in vulgaris, πικρῆ, ἰσχυρῆ neglectis. Ladanon, quod sciam, nemo vocavit. Quod si carduus Mariæ, quem leucographum à maculis albis vocant, esset leucacantha, scribendum λευκῶν μεγάλων ῥίζων, valdè fluens. Λαδρίων, quasi λαδρίων, pleonasmò ἢ δ'. Λαδρίων à maculis venisque plurimis albis, quæ per totum folium fluunt ac currunt. Non desunt viri magni, qui cardium leucographum leucacantham esse docent. Carduus hic folia fundit magna, pingua, lata, ampla, ambitu crenata, acutis tenuibusque aculeis circumquaque stipata, veluti cactanthii Dodonei; nisi quod lanugine careat, omnino glabra, dilutè virentia, notis, lineis, maculis variè ductus, iisque candidis & lactei coloris maculata. Caulis bicubitalis, nonnunquam tricubitalis, digito crassior, rotundus, spinis horrens, brachiatusque, in summo, echinatis aculeatisque capitulis donatus, quæ ætate media florent cynaræ modo, floribus purpureis ac capillaceis. Semen lanugini implicatum cnico simile, sed minus, radice niritur valida, alte descendente, amaro sapore. A Junio in Augustum usque floret, altero à quo enatum est anno; semen Augusto & Septembri maturam. Quo maturo perit, ut plerique cardui solent, quibus diuturnior vita non est, quam ad feminis perfectionem. Dico plerique,

Carduus Mariæ.

Carlina caulescens.

plerique, quod non omnes producto semine pereant. Eringium planum Mathioli, item Cnicus alter flore cæruleo, post semen maturum, plures annos superfuere. In hortis, in quibus olera feruntur, non raro etiam secus vias, locis incultis, exit quem vulgo carduū Mariæ vocant; forte à præstantiorib. facultatibus, Belgæ *onfer Drouwe distel*. Alii leucographum, à candidis foliorum lineis ac notis; unde & leucacantha fortè vocata. Meminit herbæ leucographidis Plinius libr. 27. cap. 11. sed qualis sit non expressit. Difficile idcirco fuerit, hanc cum carduo leucographo eandem esse asserere. *Leucographus*, inquit Plinius, *qualis esset, scriptum non repperi, quod eo magis miror, quoniam utilis proditur sanguinem excreantibus tribus obolis cum croco, &c.* Nec nos facile inuenimus, qualis fuerit herba. Alii spinam albam vocant, putantque ἀκάθην λευκίω Dioscoridis esse. Sed de hac quæstione paulo infra. Alii silybum veterum putant. Dioscorides libr. 4. cap. 159. Σίλυβον ἀκαθὴν εἶναι παλαιῖα. φύλλον ἔχοντα χαμαιλέοντι ὁμοία πρὸς λευκίω. ἥτις ἀρρηφὴν ἐὼδιεται ἐφ' ἣν οὐκ ἐλαίω καὶ αἰσὶ. τῆς δὲ πρὸς ὅσους ὄσους ὄσους ἀκαθὴν πρὸς οὐκ ἐλαίω καὶ αἰσὶ. *Silybum spina est lata, foliis hamæleonti albo similis, quæ adhuc novella, cum oleo & sale cocta, estur. Stillans è radice liquor drachmæ ponderis potus ex aqua mulla, vomitiones ciet.* Utrum chamæleonti albo similia ferat folia, spinaque lata sit, non disputabimus. Negamus radicem lacteum succum fundere, negamus radicem vomendi aliquam facultatem habere: calefacit, abstergit, aperit, provocat & attenuat. Decoctum utiliter datur ad jocineris, vasorumque obstructions & remorantes urinas. Sunt qui radicis siccæ pulverem, addito feniculi semine & longi piperis momento, ex ptisana propinent nutricibus, lacti augendo. Folia tenera, demptis spinis, aliquando oleribus non incommodè adduntur. Eo pabulo afini delectantur; quare non malè quispiam carduum asinum vocarit. Unum desideratur quo minus Leucacantha Dioscoridis dici possit. Radix cyperum non satis refert. Alii carlinam pro leucacantha habent. Carlina, quasi carolina, à Carolo Magno primo ejus nominis Romanorum Imperatore, cujus exercitus olim liberatus, & præservatus à peste fuisse fertur, usu hujus radicis. Carlina alia caulescens, alia ἀκαθὴν, *caulis expers*. Priori valde spinosa sunt folia, utroque margine frequentibus sectionibus profundius incisa, & per angulos duris multumque pungentibus spinis munita, quorum mediæ costæ subinde rubent. Caulis dodrantalis, aut altior, unicum ut plurimum proferens capitulum, exteriori circuitu aut ambitu echini castaneæ instar spinosum, quo superius patente, flos exit latus, medio disco ex multis staminibus factus; quem parvula,

oblonga foliola cingunt, sæpe albicantia, rarissime rubentia. Semen tenue & angustum subest, Radix oblonga, digitalis crassitudinis, subnigricans, fuscique coloris, adeo rimosa ut scissa videatur, odorata, gustu nonnihil amaricans. Quæ caule caret, foliis quoque est valdè spinosis, alterius fermè similibus circumquaque per terram procumbentibus; inter quæ medium orbiculatum erumpit capitulum, exterius eodem spinosum modo, sed ma-

Carlina ἀκαθὴν.

jus; cujus flos medio stamineus, rubentibus foliolis, quandoque vero candidis, ambitu circumseptus est. Sereno autem cælo, tum hujus, tum superioris flos explicatur, lateque patet; nubilo vero veluti se recludens contrahitur. Radix hujus quoque oblonga & odorata, sed al-bida

bida intus, foris fusca, solida, non rimosa, aut fissâ, sapore vero etiam minus acris aut amaricans, idcirco in medicina etiam minus expetita. Nascuntur ambo, in montibus altis, locis desertis, ac quandoque circa vias: sed quæ caulem fert Germaniæ frequentior, altera in Pannonia, Austria, & Stiria montibus declivibus reperitur. Utramque carlinam, chamæleonem existimant viri magni, & quidem caule carentem chamæleonem album, caulescentem vero nigrum. Sed de hac quæstione cap. sequenti & libro 9. Neutra rectè leucacantha dici potest. Radix quippe cypero dissimilis; præterea nullam video causam, cur leucacanthæ nomen mereatur; nec in foliis, nec in caule, nec in flore, nec in semine, nec in radice ea albedo inest, ut à candore nomen imponi meruerit. Proximè aliis ad leucacanthæ historiam accedere videtur planta, quam carduum bulbosum Monspeliensem vocant. Describitur ab Adversariorum auctoribus, Lobelio, Pena-

Carduus Bulbosus Monspelienfes an
Leucantha Dioscorides.

que. Locis udis & pratensibus Monspelium circum, carduus hic oritur frequens inter narcissos, & aristolochias, cui folia palmum alta, pinguis, aut crassiora, in ambitu laciniosa & serrata, acanthii modo, visuntur, tenuibus spinis ambientibus. Caulis binos cubitos altus, gracilis, cui in summo capitula, floribus purpureis stamineis oppleta, semine cnicî, sed minore: radices multæ, confertæ, ex uno quasi nodulo aptæ, in multos oblongos globulos diductæ, asphodeli, cyperive modo. Quæ nobis persuaserunt gustu explorantibus, & etiamnum hæc scribentibus, nullam stirpem propius accedere ad leucacantham. Mandenti multum glutinis exhibet radix, nonnihil caloris & tenuium partium, tamen amaroris pendè nihil. Sed malivum vera & nobis comperta prodere, quam rerum naturas apparatus mendaciorum ad nostram gloriam detorque, aut apros appingere sylvis. Eandem plantam describit Clusius lib. 5. hist. & ad Cirsii genera referendam putat. Delineat etiam aliam huic simillimam, sed majorem. Ad cirsii, inquit, procul dubio referendum genera id cardui, sive spinæ mollis genus, quod in bicubitalem, & majorem interdum altitudinem excrescit, pollicaris crassitudine, caule striato, in canâ tomentacea lanugine obsito. Folia illi majora, quam in superioribus (cirsii) generibus, magis carnosa, succi plena, viridia, in ambitu dentata, mollibusque spinis hirta: capita in summo caule, summisque ramis majora jam descriptis, quæ in stamineos purpureo colore nitentes flores expansa, maturitate in pappum resolvuntur: Radix multis crassis fibris asphodelinos bulbos ferè referentibus, & oblongis firmatur. Nascitur in montanis pratis, etiam in piscinarum udis marginibus, inter salices amerinas quoque, & harundines, floret Julio. Nulla melius cum delineatione Dioscoridis conveniret, quam carduus Mariæ: si radicem cypero similem haberet. Cæterum, cum nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore ac semine leucantha proveniat, difficile erit in-

ter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ verè leucacantham repræsentet. Cæterum gravissimè errant, qui inter leucacantham & ἀκανθή λευκὴν nullam differentiam ponunt. De utraque enim tanquam diversa egit Dioscorides. Peccant etiam, qui spinam candidam vertunt. Tam λευκὴ ἀκανθή, quam ἀκανθή λευκὴ Latine sonat spina candida. De acantha alba Dioscoridis agit libr. 3. cap. 11. Ἀκανθή λευκὴ (vetus addit, δι' ἧς ἀγροὶ κίναρα) φύεται ἐν ὄρεσι καὶ ἐν ἀλάδεσι τόποις, φύλλα ἔχουσα χαμαιλίον λευκὸν ἑμπερή, στενότερα δὲ ἐν λευκότερα, ὑποδασία (vetus δασία) ἀκανθή δὲ καυλὸν ὑπερδύο πήχεις, δακτύλου ἕμιστον ἢ καὶ μείζονος πλάτους, ὑποδάσιν, κενὸν ἰσόδην. ἐπ' ἀκροῦ δὲ αὐτοῦ κεφαλὴ σπίνης ἀκανθῆος ἔχουσα μελασσίω ἑμπερή: πλάτος ἐλάσων ἔστω μὲν καὶ ἀκροῦ πορφυροῦ, ἐν οἷς τὸ σπίνης ὡς κίνας, στρογγυλότερον δὲ. Ἀκανθή αὐτὴ nascitur in montibus & locis sylvestris (Marcel. ἐλάδεσι, humectis, legendū suspicatur) folia fert chamæleontis albi, sed angustiora, & candidiora, aliquantulum hirsuta & aculeata: caulem supra bina cubita altum, pollicari aut etiam ampliore crassitudine, candicantem, ac intus cavum: cujus in cacumine capitulum est spinosum, echini marini æmulum, at minus & oblongum. Flores purpurei, in quibus semen ceu cnicî, sed rotundius. Pro acantha alba, spinam ostendunt, cujus imaginem damus; alii acanthion vocant.

Spina alba.

Vulgaris notitiæ, in utraque nascitur Germania: magna, lata, longaque fert folia, utrimque incisuris dissecta, & acutis durisque secundum marginem crepidines spinis horrentia, quæ molli lanugine tota candicant; & quibus medius caulis assurgit procerus, supra duos cubitos altus, adnatis membranæ angulosus ac spinosus: capitula similiter spinosa, ac acanacea in caulis ac alarum fastigiis eminent: flores ex multis purpurei coloris staminibus, hæc proferunt. Semen succedens lanugine conditur, oblongum, glabrum, diluti puniceo coloris, minus quam cnicî; radix alta, candida, dura ac lignosa, fibris non destituitur. A Junio in Augustum usque floret, altero à quo enatum est anno; interea & semen maturitatem consequitur; quo maturo perit. Spina hæc non angustiora habet, quam chamæleon albus folia, sed latiora multo, semen quidem minus cnicio habet, sed non rotundius. Aliud ostendunt, pro acantha alba, spinæ genus Adversariorum auctores. Arabico, inquit, idiomate spinam albam bedegard vocant, nec tamen ullis notis notiosem faciunt Mesues, aut Serapionis interpret. Quanam autem verior sit, ex per multis, quæ proditæ sunt, paucis illudsum. Pluscus superioribus annis in horto Patavino diligentissimi senatus Venetorum, indicante Melchiore Guilandino, inibi præfeto (qui in stirpium historia quanta sit peritia, non nisi per-

Spina alba, bedeguard Arabibus.

docti norunt) visus fuit carduus totus albidus, inferne lanugine incanior, quam supernè: folia chamaeleontis minora in regionibus siccoribus. Nam quem in Anglia sevimus, latiora aliquanto habuit: fuitque caulis bicubitalis, interdum tricubitalis, digitum crassus, & incanus totus. Echinos marinis similes, & rotundos habet, quando florent ex albo purpurascens; inter quos defluentes sese in summo multo altius erigunt terne, quaternave papposæ glumæ confertæ, rigidis, mucronatis tunicis, semen claudentibus oblongum, avenæ excorticatæ æquale & simile. Hæc posteriorib; & acutiorib; peritiorū sententiis omnium maximè quadrare videtur spinæ albe. Semen tamè cujusmodi diximus avenæ, aut secalo similis, sed rotundius nico. Aliam iidem & iconem exhibent, acanthæ albæ nomine. Vulgo tomentosum carduū Anglicū vocant, quæruntque, utrū hæc, an altera jam descripta propius ad acanthæ albæ historiam perveniat. Nec longius, inquirunt, abest à genuina Dioscoridis spinæ albæ hæc, quam superior memorata, facie, caule ternum quaternumve cubitorum, incana lanugine obsito, spinæ albæ Patavine, aut scolymi silvestris similibus. Florum capitula rotunda, compressa, echinum marinum (quum nondum biat) bellè referunt, aculeis mollioribus, villosisque, quasi arachneis, sericeisve filis concinnè reticulatim implicata. Ex quibus per maturitatem staminea purpurea storum, cynara ali-quandè minorum, exeruntur, succrescente semine sili-bi, rotundiore, corpulentiore. Radix magna, foris fusca, intus alba, personatæ similis, gustu non ingrata, diuretica. Frequens hæc in Angliæ collibus strigosis agri Sommerfeti, juxta ædes generosi hujus historiæ perquam avidi & studiosi Eduardi Saintloo. Nobis prior carduus rectius quadrare cum delineatione Dioscoridis videtur. Nihil impedit secalo semen simile esse. Ipsius enim secali semen comparari cum cnici semine potest. Dioscorides dixit, cnico simile, sed rotundius; & tale est illius semen: quanquam rectius secalo comparasset, sed huic veteres nihil compararunt, quippe ipsis incognito. Secali grana sunt oblonga, gracilia, nigricantia; sic & cnici semina, sed candicantia. Forma ergo cnico simile, sed rotundiore. Ad formam sæpius respexit Dioscorides, colore neglecto. Et hæctenus de leucacantha, & acantha alba.

Χαλκιδ. Plinius hunc locum sic reddidit lib. 21. cap. 16. Carduus & folio & caule spinosas lanugines habet. item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. In Salmanticensi & Christietiano codice legitur, Carduus & folia & caulem spinosæ lanuginis habet, quod in idem recedit. Mox iidem libri legunt; Item acora, leucanthos, chalceos, polyacanthos,

conopygos, helxine, scolymos. In indice manuscripto Rigaltiani codicis, legitur, Acorna, sive phonos, leucacanthos, chalceonetus. Scribe; Item acorna, attractylis, sive phonos, chalceos, cnecos, onogyros, helxine, scolymos, &c. Χαλκιδ. doctissimus Gaza arariam vertit. Malo Græcam fervare vocem, quod eam retinuerit Plinius; & dubito utrum ab æneo colore, an à durtitia nomen illud impositum.

Ονόπυξος, &c.] Vertunt, buxum asininum. Quid buxum asininus, quid ονόπυξος sit, ignoro. In vulgatis Plinii codicibus onopyxos legitur; in antiquo nostro codice, onopygos scriptum est, in aliis conopygos. An ex Athenæo lib. 2. circa finem restituendum, ονόπυξος, σελίδα, ἀτρακτύλις, πύρις, κίκυρις. Ονόπυξος; sic dicitur, quod affini, qui libentissime carduo hoc vescuntur, eo cibati pedant. Plinius lib. 27. c. 12. Onopordon si commederint asini, crepitus reddere dicuntur. Hanc lectionem impedit Hefychius, apud quem legitur, ονόπυξος (ita lege, male scribunt, ομόπυξος) τὴν ἐξίνω. ἴσθι δὲ λάχωνος ἀγρίου καὶ εἶδος κρηχουλίου. Id est, onopordon, helxine. Est olus sylvestre, & conchylii genus. De helxine vide caput sequens. Helxine Plinio, vel ἰξίη Theophrasti, vel parietaria. Certè parietaria flatus discutit, crepitusque excitat. Verisimilius asinos herbam devorare spinis carentem, quam spinosam. Ergo ονόπυξος restitui non potest. An ergo ονόπυξος? Hujus spinæ meminerunt Nicander, ejusque Scholiastes, & Hefychius; ac quidem Nicander in Theriaca.

Ἄγνου τε βρύα λάρνακ, καὶ ἔμπελοιτ' ονόπυξον.

Albi agni flores, spinisque onogyron acutis.

Scholiastes; καὶ ονόπυξος δὲ εἶδος βοτάνης, ἔμπελοιτ' ἢ αἰὲν τὴν εἶπον ὡς ἀκρωτῶν καὶ τρυφῶν. πελοτάδι ἔχει τὴν αἰὲν φύλλα. Onogyros herba genus. ἔμπελοιτ' dixit, quasi spinosam & asiniferam. spinosa enim habet folia. Hefychius, ονόπυξος, σιγῆ, καὶ πύρις. Fovea & herba quadam. Ex his conjicio carduum asininum vulgarem onogyron esse. Nam quod circa foveas nascatur, ac vulgaris sit, onogyron dictum crederim; vel quod asinos aculeis suis prohibeat aquam & fovea bibere. Meminit hujus plantæ Suidas, sed cum anagyri confundere videtur. Ονόπυξος φύτ' ἐν ἀλαξίνοισι, ὅσθι πελοτάδιον ὄζει, οἱ δὲ ἀνάγυρον αἰὲν τὴν φασί. Onogyros planta pel-lens, vel arcens mala, trita odorem emittit, nonnulli anagyrim vocant. Priora de onogyri intelligi debent, posteriora de anagyride. Onogyris cujus meminit Nicander, pellit & abigit bestias venenatas, efficit ne lædant, & arceat mala. Quod sequitur, trita odorem emittit, anagyridi conveniunt, Dioscorides lib. 3. cap. 77. Ἀνάγυρις, οἱ δὲ ἀνάγυρον, οἱ δὲ ἀνάγυρον καλοῦσι; ἡμεῖς ἐπὶ φύλλοις καὶ τῆς βάλανος ἀνάγυρον καλοῦμεν. ἀνάγυρις, βαρυσσμός ἰσχυρῶς. Anagyris, vel anagyron, alii acopon vocant; frutex est arboris instar, foliis & virgis vitici similis, perquam gravis odore. Anagyridem nemo, quod sciam, ad bestias venenatas fugandas præscripsit, nemo spinosum tradidit, nemo ονόπυξος vocari prodidit. Plura de anagyride alibi dixi. Ergo ονόπυξος tam apud Theophrastum, quam Plinium scribendum. Nec tamen hoc dubitatione caret. Ἐμπελοῖτα, inquit, ονόπυξος. Scholiastes quidè spinosa ait esse folia, sed hæreo annon de ferratis, & dissectis incisurisque divisis vox hæc intelligi debeat. Chamepithys, quam idem Scholiastes in Alexipharmacis ονόπυξος vocari tradit, ferrata, dissecta, incisurisque divisa habet folia. Scholiastes ad hunc Nicandri versum;

Παῦρα χαμαιπίτους, πύτ' ἐνίπυδος αὖτον ἐρείης,

Terrestris piceæ cupias, & onitida siccam.

Θεῖα κυρίας τὴν τῆς σικκῆς φύλλα, καὶ δὲ τῆς χαμαιπίτους φησι, ἢ καὶ ονόπυξος, καὶ σιδερίτης λίγυται. Ἐλωία ἀγρία (alter codex οἷα ἀγρία.) Tria propriè fico folia nunc chamaepityos sic vocat, quæ onogyros & sideritis, Ἐλωία (an viola?) sylvestris dicitur. Certè Dioscorides lib. 2. ἀπείρωτον ονόπυξος adversus phalangiorum morsum præscribit; pro quo, libro de Theriaca χαμαιπίτυν habetur. Med. facil. parab. cap. 121. lib. 2. ἐλαλίδος ὁ καρπὸς & ἡ ῥίζα. ονόπυξος & ἀμμοῦς & β. oxolidis semè & radix, onogyri drachmas 4. ammeos drach. 2. De Theriaca, cap. 21. Δίδεται δὲ & μιν εἰς καρπὸς, ἀσπύτιος καὶ χαμαιπίτους, καὶ τῶν κλωσίων τῆς κυπρίδος σφαίρειον τὸ ἀφίλημα, &c. Exhibetur & nuprice fructus: similiter & chamaepithyos, ac viridium cupressi pilularum decoctum. Hæc certè dissuadent Theophrastum ονόπυξος scripsisse; quippe spinis caret chamaepityus. Sed corruptus Nicandri Scholiastes, corruptus Dioscorides de med. fac. par. codex. Scribendum ἐλόκυξος. Dioscorides lib. 3. cap. 175. Χαμαιπίτους, καὶ οἱ ἐν Πόντῳ ἐλόκυξος καλοῦσι. Ἀθήνησιν Ἰωνίαν, καὶ ἢ Ἐβόρειαν εἰδὲται. Chamaepityus, quam qui pontum incolunt, holocyon, Athenienses

Athenienses Ioniam, Euboici sideritim vocant. Pro δὲ οὐκ ἔστιν ergo δὲ οὐκ ἔστιν scribo.
 [iξίνη, &c.] Doctiff. Gaza cardui pineam vertit. Plinius, helxinen. Oncogynos, helxine, scolymos. Posterior vox in Theophrasti editis codicibus desiderata, addi debet, ex Plinio. Lege ergo οὐκ ἔστιν, iξίνη, σκολύμου, χαμαελίων, &c. Doctiffimi, tumiq; viri Plinii codicem corruptum existimant, quod helxina parietaria sit, & restituunt, onogynos, ixine, scolymos. Frustra in omnibus codicibus Plinii helxine, vel helxine legitur. In Indice quoq; libri primi helxine scriptum est. Ipse etiam Plinius aperte fateatur, se helxinen scripsisse, Libro enim sequenti 22. cap. 17. ubi de helixine agit, quam vulgo parietariam vocant, hæc tradit, Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdicæ ea præcipue vescantur, alii sideritim, nonnulli partheniū. — Semina in capitibus lappaceis adherentibus vestibus: unde & helxinē dictam voluit. Sed nos qualis vera esset helxine, diximus priori libro. Librum intelligit antecedentem 21. ubi helxinen vocavit, quam iξίνην appellat Theophrastus. Hanc veram existimavit helxinen. Errat Plinius. Falsissimum est, à quopiam iξίνην helxinen dictam fuisse. Negligenter ad anagnosta verba attendit, quem iξίνην legere opinatus est, cum legeret, iξίνην. Sic solet Plinius. De ixine plura cap. sequenti.

Χαμαελίων, &c. Plinius Græcam servavit vocem. Doctiffimus Gaza, vernilaginem reddidit. Uterque rectè. Latini chamæleonte nigram, de qua agit Theophrastus, quod jam non probato, vernilaginem vocant. Auctuarii auctor. διὰ δὲ πικρῶν — Ρωμαῖοι κάρδους (Scribe, κάρδους ἢ ῥομαῖοι διὰ οὐκ ἔστιν). Nonnulli pancarpum — Romani carduium nigrum, seu vernilaginem vocant. Sed cum vulgarior sit, chamæleonis vox, ac planta eo nomine magis sit nota, placuit eam servare. Plura de chamæleonte lib. 9. cap. 13. Quod sequitur examinabimus. πάλιν οὐκ ἔστιν φαλλῶδες, ὅτι ἀκανθῶδες. Plinius lib. 21. cap. 16. Chamæleon in foliis non habet aculeos. In Theophrasto inquit viri magni cap. 3. libr. 6. hist. legendum πάλιν οὐκ ἔστιν φαλλῶδες, ὅτι ἀκανθῶδες. Cæterum, cum spinosis hic sit foliis, acano caret. Vitiōsus codex, qualis ad nos pervenit, fessellit Plinium. Chamæleon quidem niger, ut alii cardui spinosis foliis est, verum aliorum modo ἄκανθων, id est, spinosum capitulum non habet, sed florem in umbella, quod ei peculiare est. Hæc viri doctiffimi non tradidissent, si rectè perpenderit, ac attendissent ad ea quæ capite sequenti tradit Theophrastus. Ἡ δὲ κνήστις (loquitur de scolymo) ὅτι ἀκανθῶδες, ἀλλὰ ἐστὶν ἐπιπέδιον μόνον ἔχει τῶν φαλλῶδων ἀντετραμμένως, ἢ ὡς χαμαελίων, ὅτι ἰσὺ ἀφύλλατος ἢ ἀκανθῶδες. Hæc satis declarant, vulgatam lectionem minime corruptam, omnique mendo, labaque hoc loco carere. Sed audio alios etiam viros maximos objicere, utriusque chamæleonis folia spinosa esse, & scolymo familia. Φύλλα quidem, inquit, utriusque chamæleonis σκολύμου ἀγνοῖται Theophrastus, libr. 9. cap. 13. attamen alias jungat, illis esse aculeata folia. Siquidè lib. 6. cap. 3. & 4. chamæleonem ἀφύλλατον esse prodidit, atque hunc secutus Plinius lib. 21. cap. 16. Chamæleon, inquit, in foliis non habet aculeos. Nec hi quid Theophrastus dicat, satis diligenter examinarunt. ὁ δὲ μέλας, αἰτ, τὸ μὲν φύλλον πικρῶδες (nempe σκολύμου) σκολύμωδες ἢ ἔχει, πάλιν ἔλαττον ἢ λειότερον. Folium quidem (scolymo) assimile, scolymi enim figuram habet, nisi quod brevius ac levius sit. Id est, spinis carere videatur, nec pungat, ut scolymos. hoc enim τὸ λειότερον εἶναι significat. Adde insignem Galeni locum, ex quo alteram chamæleonem tantum spinosam esse probō. Is est lib. 2. de aliment. facult. c. 39. Ἀκανθῶδες ἢ ἕλατον φυτὸν σκολύμος, ἀπαρατελλίδας ἤρως ἔχοντες & κνήστις (forτὲ κνήστις) ἢ ἀπαρατελλίδας, ἢ κηλουμένον λωπυρίσθησαν, ἐπι τὸ ἐπὶ ἔσθον εἶδος τοῦ χαμαελίουτος.

Σκόλυμος ἢ κή, &c. Infra cap. ult. anemonudem λειμωνίαν vocari tradit. Λειμώνιος Dioscoridi lib. 4. cap. 16. planta est, quam Plinius betam sylvestrem vocat, nomen λειμωνία vel λειμώνιος pluribus herbis tribuerunt veteres. Malè in Aldino & Basileensi. Σκόλυμος ἢ λειμωνία. Scribe, σκολύμος ὅτι ἢ λειμώνιος, &c. Scolymos qui & leimonium dicitur. Plinius lib. 22. cap. 22. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine limonion appellat. λειμώνιος quasi pratensem carduum, quod pratorum gaudium sit: vel λειμώνιος, quod ejus esu λιμός, id est, fames expleatur, ideoque & in cibos ab Orientis populis recepit.

Ὅσπερ ὁ κνήστις, &c.] Tam falsum hoc est, quam quod falsissimum. Quis unquam πολύκαυλος vidit cnicon five carthamum? unicum emittit caulem, uti solent annua. carthamum flore cæruleo perenne, quandoque duos raro tres emittit, sed δὲ φύσις nullas habet, nec multicaulis dici meretur. Aliter etiam legit Plinius, lib. 21. cap. 16.

Est & illa differentia, quod quædam in iis multicaulia, ramosaque sunt, ut carduus, uno autem caule nec ramosum cnicos, quædam cacumine tantum spinosa sunt. Neutiquam hæc mendosa sunt, aut præposterè locata; imò malè viri magni restituunt. Est & illa differentia, quod quædam in his multicaulia ramosaque sunt, ut cnecos, uno autem caule & ramosum, ut carduus. Rationes addunt duas. Prima est, quod particula negativa, nec, in veteri codice non legatur; altera quod Theophrastus cnecum multicauli & ramosum dixit; quod falsum esse diximus. Ex Plinio Theophrasti corrigendus codex. Scribe; ἡ δὲ φύσις οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ὅπως τοῖς ἐρμῆνοις τὰ πρὸς πολυκαύλα εἶναι, & δὲ φύσις ἔχει, ὅσπερ ὁ σκολύμος. τὰ δὲ μονόκαυλα, ἢ δὲ φύσις ἔχει, ὅσπερ ὁ κνήστις. Sed præter prædicta discrimina disiant, quod alia multa sobole constant (Plinius multis ramis vertit, vide quæ lib. primo dicta sunt) multoq; caules habent, alia unico constant caule, soboleque carent; ut cnicus. Σκόλυμον Gaza & Plinius vertunt, carduus; vox quidem generalis, quæ omni spinoso herbaceo generi convenit, sed κατ' ἔξινην scolymo. Cæterum duo scolymi sunt genera, multicauli, & unicaule. Plinius lib. 20. cap. 23. Et de carduis latè inter hortensia diximus: quapropter medicinam ex iis non differamus, sylvestrium duo genera, unum fruticosius à terra statim, alterum unicaule crassius; utriusque folia pauca spinosa — scolymon Græci vocant. Hæc cap. sequenti examinabo. Scolimos ergo, vel, ut Plinius vertit, carduus alter multicaulis.

Καθ' ἑαυτὴν ἢ ἕρως. Quid hoc sit ignoro. Plinius, ut in vulgatis codicibus habetur, eryngium vertit, quædam cacumine tantum spinosa sunt, ut eringium. Hoc certè falsum. Spinosa satis eringii folia, non semel manus pedesq; læserunt. ipse Theophrastus lib. hoc sexto cap. 1. Ospinosa dixit, idem Dioscorides doceret. lib. 3. cap. 24. ἕρως γινώσκον τῶν ἀκανθῶδων ἴσιν (vetus ἀκνήστις) ἢ ἐστὶ ἀκνήστις πρὸς φύλλον λαχνοῦς εἰς ἀλμυρῶδες συντήρημα: ἴσιν δὲ πάλιν, ἀκαχία (alter πικρία, sed vulgata scriptura melior) τοῖς πρὸς ἀρροματιστικῶν τῶν γουστῶν. ἀκνήστις δὲ ἀκανθῶδες κατ' ἕξινην καυλῶν, ἢ ὡς κατ' ἕξινην πρὸς ἀκαχίαν, ἢ πρὸς ἀκαχίαν (Sambucus legit, ἢ πρὸς ἀκαχίαν) κεφάλαιον ἐστὶ σφαιροειδῆ ἀκνήστις ἀκνήστις ἀκαχίαν, ἢ ἄσπερ (Catac. addit σφαιροειδῶν) ἕρως τῶν κνήστις σκληρῶν. ὡς τὸ χροῖμα χλωρὸν ἢ ἄσπερ, ἢ λωπυρίσθησαν, εἰσὶ δὲ κατ' ἕξινην ἀκνήστις. ῥίζα ἢ ἐπιπέδιον, πάλιν ἀκαχία (vetus pro πάλιν, σφαιροειδῶν) μέλανα κατ' ἕξινην ἰπιφάνειαν, ἢ ὡς λωπυρίσθησαν, ἀκαχίαν μετὰ τοῦ πικρῶ (vetus addit μακροῦ) κατ' ἕξινην ἀκαχίαν κατ' ἀρροματιστικῶν. Φύεται δὲ ἐν πεδίοις καὶ τοσχοῖς τόποις. Eryngium est in aculeatarum stirpium genere; cujus folia primo germinatu muria condita in cibos, oleris vice recipiuntur. lata autem sunt, & extremo ambitu aspera, gustu aromatico, sed ubi auferunt, circa complures caulium eminentias in spinas aculeantur, in quorum summitatibus globosa sunt capitula, spinarum acutissimarum durissimarumque ambitu stellatim circumvallata. Horum color alius viridis, nunc pallidus, alius albus, interdum etiam cæruleus invenitur. radix oblonga, lata, in superficie quidem nigra, intus vero albicans, pollicis crassitudine: quæ & ipsa odorata est, & aromaticum quiddam recipit. nascitur in campestribus & asperis locis. Eryngium ergo ruthrum esse non potest, ἕρως γινώσκον, vel, ut apud Theophrastum lib. 6. cap. 1. ubi inter ea recensetur, quæ spinosa habent folia, legitur, ἕρως γινώσκον, nomen accepit ut viri docti scribunt, ab ἐρῶσαν eructando, quod capræ, quæ morfu furculum eryngii præciderint vel deglutiverint, cunctum gregem ponè sequentem, quasi stupore attonitum sistant, donec eryngium ructu rejecerint. Plutarchus lib. 7. sympol. quæst. 2. Κατ' ἕξινην ἕρως γινώσκον (malè inquit viri magni ἕρως γινώσκον) ὁ μῆτις αἰγῶδες εἰς τὸ σῶμα λαβοῦσθαι, ἀπὸ τῆς ἐπίσταται τὸ ἀπὸ τοῦ ἕρως. Eryngium si una caprarum id in os sumat, universum gregem sistit. Idem Plutarchus lib. de his qui sero à Num. Pun. ἢ πάλιν, διὰ τὸ εἰσὶν αἰγῶδες τὸ ἕρως γινώσκον λαβοῦσθαι εἰς τὸ σῶμα, ἐλοῦ ἐπίσταται τὸ ἀπὸ τοῦ ἕρως γινώσκον, ἀπὸ τῆς ἐπίσταται τὸ ἀπὸ τοῦ ἕρως γινώσκον. Aut quæ causa est, quod capra eryngium in os sumente, totus subsistit grex, tanquam si per, dum accedens caprarius eximat. Idem repetit libello maximè cum principibus viris Philosoph. esse disput. sed ibi ἕρως γινώσκον malè legitur. Τὸ ἕρως γινώσκον τὸ βοτάνιον λήρως μῆτις αἰγῶδες εἰς τὸ σῶμα λαβοῦσθαι, ἀπὸ τῆς ἐπίσταται τὸ ἀπὸ τοῦ ἕρως γινώσκον ἕρως γινώσκον, μῆτις αἰγῶδες εἰς τὸ σῶμα λαβοῦσθαι. Eryngium herbam ajunt, si una capella in os sumat, ipsam primum, mox totum gregem subsistere, donec accedens pastor ori eam eximat. Theophrastus Lib. πάλιν ἕξινην λωπυρίσθησαν φθάνειν. κατ' ἕξινην πάλιν ἕξινην, ὅταν λαβῶν τὸ ἕρως γινώσκον εἰς τὸ σῶμα μῆτις, καὶ τὰς ἀλλὰς ἕρως γινώσκον ποιεῖ. Cur capra sumpto ore eryngio, & ipsa manet, & alias immanere faciat. Atque hæc sunt, è quibus etymon jam narratum composuerunt doctiffimi Botanici. Sed loca ista omnia corrupta. Non ἕρως γινώσκον, sed ἕρως γινώσκον scribendum, vel, ut apud Plutarchum legitur, ἕρως γινώσκον lib. 7. symp. Ubi malè corrigunt ἕρως γινώσκον, quomodo & interpres legit. Aristoteles

Aristoteles lib. 9. hist. Animal. cap. 4. aphorif. libr. 71. τὰς δὲ αἰγῶν ὅταν τις μετὰς λαβῆται τὸ ἀκρον τῆς ἑρύγγου (ἴσθ' ὅτι οἷον ἦρξ) ἐξ ἀλλοῦ ἐστὶν ὡς αἰετὸς μεμνησθεύσας, & βλέπουσιν εἰς ἐκείνου. Capra autem unius si summum aruncum, qui vituli specie est, apprehendat, illico restitunt alie stupidae spectantes illam. Plinius lib. 8. cap. 50. ubi de capris agit. Dependet omnibus mento villus, quem aruncum vocant: hoc si quis apprehensam ex grege unā trahat, cætera stupentes spectant. Facilis ἑρύγγου vel ἑρυγγίου in ἑρυγγίου lapsus. Sed eryngium non mandit capra, & si vel gustarit, statim rejiciet, quippe spinis suis vehementer lædit, nec retinebit usque caprarius veniat, aruncus autem dentibus inhæret, nec expui potest. eryngii ergo etymologia à causa dicta non est. Errandi occasione præbuit Plinius, qui loco citato adjungit, id etiam evenire cum quandam herbam aliqua ex eis monorderit. Hinc viri magni suspicant, eryngium hac facultate præditum; quod tamen falsum est. Nicandri Scholiastes vocū vicinitate deceptus eryngio adscribit, & quidem ex ipsius Aristotelis verbis, quod arunco Philosophus. Locus miserè laceratus est; desunt non pauca. Sic ad hunc verbum ἢ ἴσθ' ὅτι ἑρύγγου καὶ ἀλθίαντος ἀκροῦ, inquit, ἑρύγγου βοτάνη ἐστίν. ἀλθίαντος δὲ ἀκροῦ ἡ γὰρ ἡγεπυπυγὸς. λαβὼν τοῦτο τῆς ἑρύγγου & ἀλθιαντὸς ἀκροῦ τὰς ῥίζας ἰσοβαρῆ παύσεν, καὶ τριψύς πόσεν. ὃ δὲ Ἀριστοτέλης ἀλθιαντὸς καὶ τῆς ἑρύγγου φησὶ. τὰς ἀλάνας αἰγῶν ἀλθιαντὸς, & αὐτὸς ἴσθ' ὅτι ἐπιπευλοῦσιν. Quilibet satis videt, hæc valde lacera esse, quis sensus sit ex Aristotele facile patet, nusquam dixit, si ex capris eryngium gustet, cæteras omnes subsistere. Scoliaſtes in hunc vel similem sensum scripsit, ἴσθ' ὅτι ἀλάνα τὰν αἰγῶν ἀλθιαντὸς, ἑρύγγου εἰς λαβὴν καὶ αὐτὸς ἴσθ' ὅτι ἐπιπευλοῦσιν. Si ex caprarum grege una, campo in quo eryngium nascitur transeunte, degustarit, ipsa, totaque grex subsistit. ἑρύγγου vel ἑρύγγου dicitur ὡς ἡρξ & ἰγερ, quod multis capitibus dotata & grata sit. Helychius, ἰγερὸς ἰγερῶν. Latinorum plerique, ut Plinius libro 22. cap. 8. docet. Ex his candidam nostri centumcapita nominant, à numero capitum quæ in summo ob-

ge est sive eryngion — ipsa dura fruticosa spinosis foliis, caule geniculato, cubitali majore aliquanto, alia albicans, alia nigricans, radice odorata, & sativa quidem est, sed & sponte nascitur in asperis saxosis, & in littoribus maris, durior nigriorque, folio apii. Postremum illud falsum est, videtur alibi apud Græcum auctorem σαλίου legisse, cum σαλίου scriptum sit. Recentiores plura observarunt genera, sed duo tantum pro legitimis, reliqua pro spuris habentur. Pro veris agnoscunt, quod marinum & quod campestre vocamus. Marino folia primo teneriuscula sunt, neque statim aculeata, deinde lata, malvaceis ferè similia, sed marginibus angulosa durisque spinis circumsepta, pingua, & cæcio candida, gustu aromatico; Caulis crassus, dodrante altior, inferius subinde nonnihil rubescens, cacuminibus vero capitula proferens spinosa ac globosa, nucis ferè magnitudine, senis ut plurimum spinosis foliis cauliculi fastigium orbiculariter ambientibus incumbentia, quæ una cum capitulis cæruleo nitent colore: flosculi autem è capitulis similiter cærulei, staminibus mediis candidis: Radix digiti aut pollicis crassitudine, valde longa, & adeo proluxa, ut tota extrahi nequeat, nisi admodum raro, aliquot locis nodosa, candicans, sapore dulcis & grata. Apud Belgas in tumulis arenosis littore marino nascitur, veluti & in Italia & alibi. Junio Julioque mense floret. Alterius eryngii folia multipliciter in varias particulas dissecta spinis secundum margines horrent: caulis in complures alas divisus capitula promit spinosa, sed quam marini minora, à quibus & flosculi cærulei exeunt, raro lutei. Subsunt & singulis horum sex aspera pungentiaque foliola, uti prioris, sed tenuiora, minoraque: Radix hujus oblonga quoque, foris nigricans, intus albida, digitum crassa, sapore & odore alterius, veluti & folia ipsa gustu aromatica, quæ recens enata, & adhuc tenella, esui etiam apta sunt. Per utramque Germaniam locis incultis, asperis, etiam quandoque saxosis secusque vias frequens reperitur. Floret quo prior tempore. De spuris eryngiis vide Dodonæum, Lobelium, Mathiolum. Ex iis quæ hæcenus dixi satis constat, eryngium non esse rhuthrum Theophrasti. Malè ergo Plinius vertit eryngium. Fortassis exscribentis hic error, qui eryngium legit, cum rhuthrum scriptum esset à Plinio. Cæterum, quæ planta ex carduorum generibus ῥύτρυ dicta fuerit, difficile affirmari potest, quod unicam tantam no-

Eryngium.

Carduus Stellatus.

tinet. Vel ἑρύγγου dicitur quod τὰς ἑρξ sit ῥιγυλὸς quod verno etiam tempore molestus sit suis spinis, quibus facile lædit, vel, quod radicem habeat longè lateque per agros serpente, rusticis admodum molestam. Dioscorides unius tantum eryngii meminit. Plinius libr. 22. cap. 7. duo novit, ubi hæc tradit, Et clara imprimis aculeatayum eryn-

tam hujus tradiderit Theophrastus. Cæterum duæ plantæ cardui nomine donatæ, quæ præter cacumen spinosum, nullos habent aculeos, Carduus stellatus, & spina solstitialis. Stellatus carduus, tamen carduus appellatus, nusquam tamen spinas, quam in folis capitulis gerit. Folia ejus initio oblonga, dodrantalìa, molli lanugine hirfuta,

hirsuta, secundum margines grandibus incisuris lacini-
 fa: inter quæ cauliculi cubitales, aut altiores, in alas quam
 plurimas divisi, fastigiantibus oblongis, haud magnis,
 numerosis capitulis, principio ex viridi rubentibus, postea
 albicantibus, quæ longæ, acutæ, durissimæque spinæ in
 modum radiantis stellæ ambiunt: flosculis purpureis; com-
 muniter subrubentibus, aliquando albis. Prolixa radix &
 tenuis est, foris nigricans, intus candida, carnosæ, subdul-
 cis. Passim in Zelandiæ, Frisiæ, aliisque marinis locis re-
 peritur, & in Germania. Galliaque frequens Carduus stel-
 latus sive *Sterre-distel* dicitur, quod spinæ, quæ capitu-
 lum ambiunt, stellam repræsentent. Utrum hypophæstum
 Dioscoridis hic carduus, cap. 5. examinabo. Falluntur
 qui πολυάκανθον vel πολυάκανθον existimant. Nam spinosa
 folia polyacanthæ sunt, quibus hic carduus caret. Spinæ,
 quæ solstitialis dicitur, quod circa solstitium æstivum flo-
 reat, vel, quod post solstitium spinæ ejus maxime pungant.
 Cardui stellati altera quædam species esse videtur. Ne-
 que enim alibi quam circa capitulum spinosa est, spinæ
 quoque ejus stellatim quoque digeruntur: caules cubita-
 les, in ramulos pauciores quam stellati distribuuntur,
 membranaceas, secundum longitudinem appendices ha-
 bent, quibus quadrangulares apparent: folia longiucula
 sunt incana, ab utraque parte profundis sectionibus laci-
 niosa: Flosculi ex staminibus compacti lutei, semen exi-
 guum: radix oblonga, tenuis. In hortis apud nos feri-
 tur, & ex deciduo semine facile renascitur. In agro Mon-
 speliensi sponte provenit. Facere huc videtur & alia ja-
 cææ luteæ nomine descripta, folia secundum radicem pro-
 fundius dissecta habet, superiora vero, quæ per virgas
 sparsa sunt, jaceæ nigrae similia, duriora aliquantulum, &
 candicantia, gustu utrunque acido. Capita in summis
 virgis enici sylvestris majora, perquam spinosa, è qui-

bus flos luteus Attractylidis. Semen in capitibus cinera-
 cei coloris, exiguum, multa lanugine involutum: radix
 est longa, alba, succulenta, dulcis, eryngii vulgaris instar.
 flore senescente, & evanescente, ex medio capite, veluti
 gummi quoddam rufi coloris flori permixtum protube-
 rat vermiculorum modo convolutum, aut instar traga-
 canthæ officinarum. Apud Belgas sata provenit, sponte
 Salmanticensi agro nascitur, juxta vineas, arido solo.
 Floret Julio, semen autumnò maturum. Huic non mul-
 tum ab similibus abundantissimè invenitur agro Granatensi,
 & Valentino, locis humectis, & umbrosis, foliis seridis can-
 dicantibus, ramis cubitalibus & flexilibus, in quorum
 summo capita squamata florè depromentia purpureum:
 radix valde crassa longaque & glutinosa. Hæ quatuor
 plantæ non alibi quam in summo spinas habent, ideoque
 rutron dici possunt. Carduus aut sphærocephalis, & erio-
 cephalus rutron Theophrasti esse nequeunt, quod folia
 spinis horrent. Plura de his carduis alibi. Qui sphæroce-
 phalus χαλκίαιος existimant falluntur: nec satis attentè
 Theophrasti verba perpenderunt, qui ajunt, Theophra-
 stum scribere, χαλκίαιος non habere folia aculeata. Chame-
 leontis folia spinis carere docet, reliqua quæ ibidem re-
 censet spinosa ait.

[Πρώτοις ὕδατον.] Scribe cum Theodoro & Scaligero, &
 γεωσι. Negligenter hunc locum vertit Plinius lib. 21. cap.
 16. *Quædam æstate florent, ut tetralix & helxine, &c.*
 An spina solstitialis tetralix, & carduus stellatus ἐν τῷ
 In tanta brevitate certi nihil concludi potest.

Εὐαίης, &c. Plinius ἐψιάης. Scolymus quoque floret sero
 & diu, &c. Non tam pulchrè quidem, quam diu floret.
 Ipsa etiam ratio sic legendum docet. De tempore, non
 pulchritudine florendi agit.

Κ Ε Φ Δ.

CAP. IV.

*De cneco sylvestri, ejusque generibus, ac de acarna iterum, & fusso agresti, carduoque, & carduo
 pinea: de casto etiam, quæ tantum in Sicilia nascitur. Tum eorum, quæ spinosis foliis
 constant, juxta aculeum quadam folium gerere.*

ἡ τῆς κνήκου
 δύο εἰσὶν γένη.
 ἡ μὲν.
 † τῆς.
 † σπυρρακίαιος
 Basf.
 † κωνίων.
 † Ald. Basf.
 πικρὸν πικρῶ-
 νος. σπυρρακί-
 αιδίς πύσσαι.
 † λιπαρὸν χυ-
 λὸν ἀπὸ σπυρρακί-
 αιδίς.
 † ταύτης.
 † καὶ χυλὸν
 φονάδην.
 † ἀλλὰ καὶ ὅτι
 πᾶσι ἀέρισται,
 ὅταν ἀέθῃ καὶ
 ὅτι Ald. Basf.
 Ἐἰ ibi in
 margine.
 ἀλλὰ καὶ ὅτι
 ταύτην ἀέρι-
 σται ἔχει, ὅταν
 ἀέθῃ, καὶ ὅτι
 forte ἀπαι-
 ρεῖται.
 ἡ ὅτι ὄγκου
 κνήκου, ὅτι α-
 κωνάδης Scal.
 τῶν φυλλοκάνθων ἀντεσπυρρακίαιος, ἡ ὁ χαμαιαἰέων.

Τῆς κνήκου δὲ εἰσὶν. ἡ μὲν γὰρ ἀγρία, ἡ δὲ ἡ-
 μερῶ. τῆς δὲ ἀγρίας, δύο εἶδη. τὸ μὲν, πω-
 σεμφερὲς σφόδρα, † ὃ ἡμέρων. πάλιν δὲ ἄστυκαυλότερον.
 διὸ καὶ † πηλίοις ἐνιαυτῶν δεχραίων ἐξερῶντο γυνακῶν.
 καρπὸν ἔχει μέλανα καὶ μέλαν καὶ πικρὸν. ἡ δὲ ἐπί-
 ρα δασύα καὶ πύς καυλῶς ἔχει σπυρρακίαιος. ὥστε τῶν
 πινὰ Ἰππικαυλῶν γίνονται. Ἐὰν γὰρ μαλακώσῃται
 τῶν φύλλων καὶ ἀκλίνεται πρὸς τὰς ἀγρίας. καρπὸν
 δὲ ἔχει † πικρὸν πικρῶν. ἀπυρρακίαιος πύσαι.
 πάλιν μείζονα καὶ πυκνότερα ἀγρία, ἴδιον δὲ ἔχει πρὸς
 τὰ ἄλλα ἀγρία. τὰ μὲν γὰρ σκληρότερα, καὶ ἀκανθώ-
 δεστερα τῶν ἡμέρων. αὐτὴ δὲ μαλακώτερα καὶ λειοτέ-
 ρα. ἡ δὲ ἀκρῶτα πωροσπυρρακίαιος ὡς ἀπὸ τῶν εἰπεῖν καὶ
 τὴν πωροσπυρρακίαιον τῆς κνήκου τῆς ἡμέρας. χρωμα δὲ Ἰππικ-
 αιδίον ἔχει καὶ † λιπαρὸν. ἀπυρρακίαιος δὲ πύσαι καλεῖται καὶ
 λυκοπέρα τῶν ἴδιον δὲ ἔχει τὸ φύλλον, ὅτι ἀφαι-
 ρεῖται καὶ τῆς σπυρρακίαιος πωροσπυρρακίαιος, αἱματώδη πύσαι
 τὸν χυλόν. διὸ καὶ φόνον εἶναι καλεῖται τὴν ἀκανθῶν τῶ-
 τῶν. ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν † καὶ φονάδην. ὅτι ἔχει
 τὴν καρπὸν πρὸς τὴν μετῶπυρον. τὸ δὲ ὄλον, ὡς
 ἀπὸ τῶν εἰπεῖν, ἀπυρρακίαιος ἡ ἀκανθῶν φύσις, Ἰππικαυλῶν.
 ἀπυρρακίαιος δὲ τῶν φύσεων καὶ ἀπὸ τῶν σπυρρακίαιος καὶ
 ἀπὸ τῆς εἰς. ὥστε βραχύνονται γένεα τὸν ἀνά μίσην
 χρόνον τῆς ἀκρῶτα καὶ τῆς τῶν σπυρρακίαιος πλειώ-
 στως. τῶν σκολύμα δὲ ἔχει ὅτι τῶν μόνον ἴδιον, ὅτι τὴν
 ῥίζαν ἐδώδημον ἔχει καὶ ἐφθῆν καὶ αἰμῶ, † ἀλλὰ ὅτι
 τὴν δρῖσιν ἔχει καὶ ὅτι σκληρωμοῖδην ἀφῆσιν ὅπον. ἴδιον
 ἔχει καὶ τῆς ἀγρίας. ὥστε ἐπὶ τῶν σπυρρακίαιος δὲ
 καὶ ἐδάδιον ἡ τῶν ὄγκου. ἡ δὲ κνήκου σπυρρακίαιος ἀκανθῶ-
 δης, ἀλλὰ πωροσπυρρακίαιος αὐτῶν. καὶ τῶν ἴδιον μόνον ἔχει
 τῶν φυλλοκάνθων ἀντεσπυρρακίαιος, ἡ ὁ χαμαιαἰέων.

C Necum sylvestri, urbanoque discernuntur. Cneci duo
 Sylvestris genera duo notantur, alterum urba-
 num admodum simile, recticaulius tamen.
 Quamobrem ex eo mulierem priscarum nonnullæ
 colu utebantur. Fructum nigrum, majusculum, a-
 marumque parit. Alterum genus densum est, caules-
 que sonceos profert, & quodammodo humicaule fit.
 Nam propter † foliorum molliciem declinatur, pro-
 cumbitque ad arva. Fructum amarum, frequentem,
 barbæque modo hirsutum gignit. Sunt ambo semi-
 nosa, verum sylvestre copiosius fert. Ejus peculiare
 præ aliis sylvestribus est, quod illa duriora spinosio-
 raque urbanis proveniunt: hoc autem, mollius, ac
 levius constat. † Acarna quoad simplici ratione ex-
 primi licet, aspectu cneco urbano similis est, colore
 flavicans, succo pinguis. † Fufus agrestis his can-
 didior est, habetque peculiare, quod in foliis eve-
 neum effundunt. Qua de causa φόνος, id est, cruor,
 à quibusdam spina est hæc nominata. Gravis etiam o-
 dore, cruoremque repræsentans, sero perficit fru-
 ctum. Autumnò enim & quidem in totum (ut sum-
 matim proponam) universa spinaceorū natura fru-
 ctus, ferotina existit. Hæc autem omnia tam semine,
 quam radice proveniunt, ita ut breve quoddam inter
 ortum & feminum perfectionem labatur spacium
 temporis. Cardui non solum peculiare illud notatur,
 quod radicem vescendam tum decoctam, tum cru-
 dam obtinuit, sed etiam, quod eandem optimam ha-
 bet cum florescit. quodque radix durefcens lacteum
 succum emittit. Floris quoque proventum peculia-
 rem putaveris: etenim circa solstitium incipit. † car-
 nosam, ciboque idoneam partem crassescens for-
 titur. Ortus autem ejus non spinosus, sed oblongus
 fieri affolet. Quod proprium habent tantum, in eo-
 rum

genera syl-
 vestre, &
 domesticum.
 Sylvestris
 duo itidem
 genera no-
 tantur.
 † fusso.
 † caulium
 mollicium.
 † amarum,
 barbæque
 modo.
 † acorna.
 † attractylis
 quædam vo-
 catur hæc.
 acanacea.
 † carnosus
 ciboque ido-
 neus, partis
 crassioris,
 conceptus
 non acana-
 ceus.

ὁ μὲν γὰρ ἀφυλλάκανθος ὧν ἀκανίζεις, γερόσκων
δὲ τὸ ἀνθ' ἐκπαπύτην, καθάπερ τῆς δ' ἀφ...

rum genere, quæ foliis constant aculeatis. E diverso,
quam vermilaginem, habere videmus. Illa enim
tametsi non aculeato folio constat, tamen acani spe-

† ἀκόρησι, καὶ
τῆς ἰξίνης.
† τέτραις, πα-

† Chamæleo-
ontem.
† Consequi-
tur inter se
hæc ad æsta-

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Σπληνίως. Colu, Theodorus Plinium sequuntur. Qui ig-
notam Cnicon Italiae scribebat. Caterum sylvestrem
Cnicon non potuit ignotam quispiam profiteri: quippe

Παρρακολεθρίων. Adde ἰατρικῶν, vel ἰατρικῶν. Aut lege
ὡς ἔστιν. Et tria ponit. κούον: hoc primum. Deinde ἀνήν. Tum autem
ασιμαβουίον. Sic lege. Consequuntur hæc inter se ad æstatem

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Kνήκον, &c.] Modo per ἡ, modo per ἰ scriptum alibi
pluries legeris. Per ἡ apud Theophrastum, & Ægip-
netam. Per ἰ apud Dioscoridem, Galenum, Ætrium, Ari-

quando de semine. Hinc Grammatici κνήκον modò πύρρον
rufum, modo λευκόν candidum vertunt, & exponunt.
Helychius. Κνήκος ὀδύκος, καὶ εἶδος π. οπίσθεν καὶ πύρρος.

simul ea quæ Plinius, tum quæ Dioscorides docet exami-
nabimus. Τῆς κνήκου δὲ εἰσὶν. Scribe, τῆς κνήκου δύο εἰσὶ γένη.
ἢ ῥα ῥδ, &c. Verte. Cneci duo genera, sylvestre & domesticum,
sylvestris item duo genera notantur, alterum urbano, &c.
Plinius lib. 21. cap. 15. Multas præterea ignobiles habent,
sed maxime celebrant (Ægyptii) cnicon, Italiae ignotam,
ipsi autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt è semine ejus.
Differentia prima, sylvestris & sativæ. Sylvestrium duæ spe-
cies, una mitior est. Turpiter κίκι, quod Græci aliter Κέ-
κιν, Latini ricinum vocant, cum cneco confundit. Ex κίκι
oleum fiebat, quo utebantur Ægyptii. Vide Dioscoridem
lib. 1. cap. 38. Hoc Italiae ignotum. Idem ab Ægyptiis
experitum. Hujus plura genera Græci non tradunt, sed
carthami Italiae satis noti, nec ab Ægyptiis celebrati.
Malè ergo vir magnus corrigit; Sed maxime celebrant cici
Italiae ignotum. Ex cici semine apud Ægyptios, teste Dio-
scoride, exprimebatur oleum, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι αἰετὸν ὀμφαλίον
(Par. ἀμφαλίον) χρῆσθαι, ἐτίρωσι αὐτὸ σκουτέλουσι. At Ægyptiis quo-
ntiam copiosum ipsū expetunt, aliter conficiunt. Certum
ergo, Ægyptios ex ricino expressisse oleum. Sed Plinium
κίκι scripsisse, quæ sequuntur prohibent: de ricino quippe
accipi intelligique nequeunt. Cnecum planè ex Theo-
phraſto describit. Differentia, inquit, prima, sylvestris &
sativæ. Scriptis ergo Theophrastus, ut dixi, τῆς κνήκου δύο
εἰσὶ γένη, ἢ ῥα, &c. τὸ ἐκ σπέρματος ὀμφαλίον τὸ ἡμέτερον, &c. Ita
scribe, non ῥ, ut ediderunt. Pergit Plinius. Sylvestrum
duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido. Nihil
de caulis rigiditate Theophrastus, sed de rectitudine. Scri-
bendum ergo, simili caule, tamen rectiore. διδὲ ἐκ κνήκου ἴ-
νια τὸ ἀρχαῖον ἔχωντο γυναικῶν. Plinius; Itaque & colu anti-
quæ mulieres utebantur ex illis, quare quidam attractylida
vocant. Πήνια vertit colum. Atqui πήνια sunt fusi. Epigram-
ma antiquum.

— Καὶ τὸ τερχαῖον

Πήνια. Catullus,
Currite ducentes subtemina, currite fusi.

Cnecum attractylida vocari, ait. At attractylis, &
cnecus, teste Theophrasto & Dioscoride, plantæ sunt di-
versissimæ. Unde igitur habet Plinius attractylida vocari?
Ἀτρακτυλίδα dictam autumnar, quod πήνιος ex ea factis
uterentur mulieres. Ἀτρακτυλίς enim idem quod πήνιος,
parvus nempe ἀτρακτυλῶ. Suidas. Πήνιος ὁ ἀτρακτυλῶ εἰς δὲ εἰ-
λέεται ἢ κερμα. Fusus quo revolvitur trama. Fefellit etiam
Plinium, quod Dioscorides, Galenus, Hefychius tradant,
attractylida sylvestre vocari cnecum. Sed utrum cnecus
sylvestris prior, & attractylis una eademque, an di-
versa planta sit, capite hoc eodem, ubi de attractylide
nobis erit sermo, disputabitur. In Aldino & Basiliensi
codice non πήνιος, sed ἀληνῖος legitur. Plurimi Aldinam
lectionem improbant, & πήνιος restituunt, aliqui eam
probant. Sic enim Columna, Nos autem quia nominis e-
tymon facit, & nominis attractylidis rationem reddere vi-
detur, verbum illud etiam ἀληνῖος considerandum censui-
mus, quod minus usitatum videtur, & à lingua Græcæ ob-
servatoribus corruptum putatur, ut non ἀληνῖος, sed πήνιος
legi oporteat. Sed πήνιος variè etiam accipitur, ut tam fustum
quàm licinium, & tamè significat, & ἀληνῖος tam splen,
emplastrum, aut illud aliud medicamentum accipere possit,
ut deinde aptè collocari imponique possit. In hac igitur va-
ria verborum significatione, minusque cognita, magis anti-
quum atque gravem auctorem Plinium, multarū linguarum
interpretem, quibus auctores, quorum ope suam historiam com-
pilavit, varia suo idiomate conscripserant volumina, sequen-
dum, ac retinendam interpretationem censemus: in qua non
minus versionem verbi, quam rei historiam attendendam:
nec, ut alii, Ruellium in hac parte sequendum curamus. Nam
& plantæ hujus caulis ab imo nudus, & propriè summum
foliosus ac divisus, capitatusque, cneci modo, ut illum Dio-
scorides descripsit, colum potius, quam fustum representare
videtur. Retulit nobis Græcus natione litteratus, pro colu
accipi verbum ἀληνῖος, quia spleni hærens colus, latèri figitur
ad nendum. Hactenus Columna. Vulgata tamen magis
placet lectio; quod Hefychius, Suidas, Pollux, cæteri-
que Grammatici tradant πήνιος colum significare. Nus-
quam ἀληνῖος colum vocari legi, & nimis longè petimus,
ideo ἀληνῖος vocari, quod spleni hæreat. Sequitur; κερμα
δὲ ἔχει μέλας, &c. Plinius, semen ejus candidum, grande, a-
marum, &c. Semen cneci hujus sylvestris candidum fa-
cit, quod diserte Theophrastus μέλαν esse dicit. Doctis-
simorum virorū sententia est, Plinium cnecum sylvestrem
cum sativo confundere, cujus semen candidum est. Ma-
lunt alii, Plinium semen immaturum describere, Theo-
phraſtum vero maturum; quod primo ex albo purpura-

scit, deinde flavescit, postea nigrescit. Sed non solet Plinius
ex autopfia, verum ex Græcorum codicibus describere
plantas. Probabilius ergo, utriusque cneci histo-
riam ipsum confundere, nisi fortè, quod ῥ πήνιος color al-
bus sit, putarit & cneci semen album esse. Ἡ δὲ ἰτέρας δα-
σεία, &c. Plinius, altera hirsutor, torosiore caule, & qui pene
bumi serpat, minuto semine. Aut pro σαρκώδεις, σπερματῶδεις scri-
bendum, aut malè legit Plinius. Postremum probabilius,
Σαρκώδεις caules dicuntur sonchi modo fragiles, leves, ina-
nes. Pauci ex carduorū genere carnosī, plures sonchū æ-
mulantur. Lego, cum magno Scaligero, ἀπὸ φύλλων, καυλῶν.
Nulla quippe planta propter foliorum, sed caulii flexilitur
mollitiam. Καρπὸν δὲ ἔχει πικρὸν, παραρῶδη, σπερματῶδεις πᾶ-
σαι, &c. In Aldino & Basileensi, καρπὸν δὲ ἔχει πικρὸν πᾶ-
σαι, σπερματῶδεις. Rectè Scaliger deesse πικρὸν, aut αἰς,
scribit. Theodorus legit, πικρὸν & πυκνόν. Corrigit alii,
καρπὸν δὲ ἔχει πικρὸν παραρῶδους σπερματῶδεις; ῥίζα πῶσι παλῖος,
μειζους δὲ ἐκ πυκνοτέρας τῆς ἀγροίας, &c. Fructum amarum gi-
gnit, barbatur semen, omnibus radices multe, majores &
densiores sylvestribus. Sed cnicis omnibus unica radix; nul-
lum genus πολύριζον. Nos vulgatum probamus, nisi quod
pro πυκνοτέρας, πυκνοτέρας restituamus. πυκνοτέρας scilicet
σπέρματος. Verte, Fructum amarum barbæque modo hirsutum
gerit, omnibus semen copiosum, sed plura & majora sylves-
tribus. Eorum peculiare præ aliis sylvestribus est, &c. Cæte-
rum Plinius ἀπὸ πικρῶν, μικρῶν legit. Minuto, inquit, semi-
ne, quod falsissimum. A Theophrasto, Plinioque ad Dio-
scoridem, devenio, qui carthamum describit sativum
lib. 4. cap. 190. Κνίκος φύλλα ἔχει ἐπιπέδικη, ὑπερμεγέθη, τραχύα
(Mathioli codex habet, πικρία, utraque lectio tolerabili-
lis: sunt enim aspera, & crassiora) ἀκαυλῶδη, καυλῶδης ὃ πι-
χυαῖος (vetus διπχυαῖος ἀκαυλῶδης, sic & Lacunæ vulga-
tam probat Oribasius) ἐφ' ὃν κεφαλῶν (Ald. κεφάλια) κρη-
μίστης θελπίος. αἰσῶς κερμα ὅμοιον, σπέρμα λευκὸν ἐκ πυρρῶν, ἐπι-
μυκίς, γερωνοειδῆς. Cnicus foliis constat oblongis, p-γ ambi-
tum divisis, asperis, aculeatis, caulibus cubitalibus, & in eo-
rum cacumine capitulis thallias magnitudine: flore croci, se-
mine candido sulvoque, oblongo, anguloso. Rectè Ruellius
ἀπὸ καυλῶδης δὲ πικρυαῖος restituit καυλῶδη πικρυαῖον. Plures non
fert caules; uno è terra affurgit, qui in superficie in plures
ramulos dividitur. In summo fert κεφαλῶν κ' μέγας θελ-
πίος. Supra θελπίαν dixi, oleæ ramum germenque esse. In-
eptus foret qui huic compararet capitulum carthami. In-
terpretes legerunt, vel κεφαλῶν κ' μέγας μετὰ τῆς ἐν ἰσῶς, ca-
put magnitudine grandis olivæ, vel κεφαλῶν κ' μέγας ἐ-
λαιίας, caput magnitudine olivæ. Postremæ lectioni favet
Oribasius, vel saltem ejus interpres. Hanc cur impro-
bem, causam video nullam. Fortassis pro θελπίος Diosco-
rides, quod propius ad vulgatum lectionem accedit, scri-
psit θασίας, id est, nucis amygdalæ magnitudine. Ἀσῶς κερ-
μα ὅμοιον, capillamenta intellige crocina, quæ quondam
obsoniis miscebantur, ut scribit Dioscorides; τούτῳ τῶ ἀν-
θη ροῦνται εἰς τὸ ἀεροσφύρα. illo flore in splendente colore,
Nostris mulierculis inservit, crocino splendente colore,
pavimentis, murisque quercinis poliendis ac inficiendis.
Flos hic recentiorib. Græcis, maxime Chymicis, κνηκῶδιον
dicitur. Rosimus κερμα & κνηκῶδιον. Glossarium Chymi-
cum, ἕχουδῶδιον κνηκῶδιον. Sequitur, σπέρμα λευκὸν ἐκ πυρρῶν.
Hæc maximam habent difficultatem. Quidam ἀπὸ πυρρῶν
vel πικρῶν, vel πύρρον restitutum existimant. Neutrum
probo. Dulce carthami semen est, nullam habet amaritu-
dinem. Ergo πικρὸν locum non habet. πύρρον non scripsisse
Dioscoridem, quod sequitur satis docet. Quorsum enim
ἐπίμυκας diceret, si πύρρον tradidisset? Quis ignorat tritici
semen oblongum? Frustra ergo dixisset, esse triticum
& oblongum. Perperam, inquit alii, verba hæc suspe-
cta sunt. His enim verbis clarissimè Dioscorides innuit,
cneci semen ex albo & rufo mixtum esse. Nec enim di-
cere vult hoc semen alibi candidum, alibi rufum reperiri.
Ita quippe scripsisset, σπέρμα λευκὸν, ἢ πυρρῶν, ut de leucoio
& eryngio, & aliis scripsit. Vetustissimus Dioscoridis co-
dex sic planè scriptum exhibet, λευκὸν ἐκ πυρρῶν. Frequen-
ti in usu carthami semen terræ committo, nunquam ex
albo, rufoque colore mixtum videre licuit; albissimum
est. Illud tamen fatendum, in inveteratis feminibus, ad
eam partem quæ in acutum magis desinit, lineam aut
maculam ignei obscurioris coloris conspici; quod non pu-
to observasse Dioscoridem, qui non inveteratum, sed re-
cens descripsit. Ego vel voces, ἐκ πυρρῶν, delendas puto,
vel scribendum, λευκὸν, ἢ πυρρῶν, album, aut rufum. Norunt
Botanici duo reperiri cneci sativi genera; unum asperius,
flore cœruleo, semine rufescente, plurib. caulibus; alterū
flore croceo, caule singulari, semine albo. Et hæc causa, cur
καυλῶδης πικρυαῖος scripserit. Objiciet quis; Ergo Dioscorides
non unum genus, sed duo delineavit; & si duo; malè fecit
quod

quod non admonuerit. Sed Dioscorides non solet differentes facere plantas, si levis tantum differentia, nullumque in viribus sit discrimen. Porro carthamus flore croceo, caule affurgit singulari, recto, sesquicubitali, aut altiori, tereti, duro, lignoso, ex caesio albicante striato; ramis à superiore caulis parte copiosis individuis, dodrante

anno perit. Seritur in hortis & agris. Apud nos sata provenit, sed raro semen perfectè maturum reddit. Carthamus cæruleus, sive perennis, statim à radice exit, binis, ternis, aut quaternis cauliculis pedibus & cubitalibus firmis, duris, lignosis, perquam rarissimè aliis ramis, ut vulgaris præditus. Folia penè cnici vulgaris, candidiora,

Cnicus, seu Carthamus.

longioribus, rectisque. Quæ caulem ambiunt folia, non magnis intervallis distant, longitudine ferè trientalia sunt, latitudine unciam excedentia, posteriore sui parte in obtusum mucronem desinentia, anteriore vero in oblongum acumen, præfixo brevi & infirmo aculeo fastigiata, colore viridia, glabra, crassa, vernosa, per ambitum plerumque minimis, innocentibusque aculeis horridula, & sine pediculis à caule exeuntia; quæ autem ramulos vestiunt his similia sunt, sed minora. E ramulorum summitatibus capitula eminent rotunda, acanacea, in latum turbinem fastigiata, magnitudine majoris olivæ, aut aliquantulum majora, oblongis, acuminatis, & aculeatis squamis composita, radiantibus circumquaque foliolis, aculeis pariter rigentibus, & syderis faciem representantibus, partim in obliquum erectis, partim rectà in transversum acuminatam cuspidem prætendentibus, partim etiam demissis circumvallata. Ex his majora sunt sub capitulis orta ac demissa, minora vero subrecta, quæ superiorem locum obtinent, & rusci foliorum magnitudinem & figuram referunt. Flores à mucrone capitulorum erumpunt staminei, graciles, copiosi, & densè constipati, crocinis capillis æmuli, saturato luteo colore, ad croci accedente, splendentes, sapore amariusculeo & modicè tenui. Quibus collectis, fullones luteo colore lanas tingunt, ipsum crocum æmulantes: mulierculæ autem, ut dixi, muros, pavimenta que quercina poliunt, insciuntque. Inferior florum pars, capitulis inclusa, in parvos resolvitur pappos, sub quibus sunt semina angulosa, modicè acuminata, candida, & circa acumen non nihil quandoque rufescentia, nitida, atque hordeo ferè similia, paulo tamen majora; foris lævi, duro, lignosoque cortice, intus candida, pinguique medulla, gustu dulci, subtenui, & aliquantulum nauseolo constantia. Radice nititur oblonga, gracili, fibrataque, & inutili. Floret Julio, Augustoque mensibus. Semen interea perficitur, & radix eodem, quo sata,

Carthamus cæruleus. Cnicus alter Clusii.

paulo longiora, & pluribus venis distincta. Capitula cnici à squamis imbricum instar, sibi invicem impositis, conflata, in quibus stamina cærulea, nonnunquam alba. Semen cnici vulgaris semine minus & subrufum. Radix pollicaris crassitudinis est, carnosa, succulenta, foris fusca, non annua, ut vulgaris radix, sed aliquot annis interdum permanens. Observatione dignum, hujus capita non solum araneosa lanugine inter septa conspici, sed recisa succum luteum ex venis fundere. Circa Cordubam in segetibus, & agro Hispalensi, ut monet diligentissimus Carolus Clusius, invenitur, ibidemque Majo, Junioque; floret. Apud nos in hortis colitur, nec florem ante Julium, Augustumque; emittit mensem; adversus hyemis injurias nihil muniri debet. Qui genus hoc pro cnico sylvestri priori habent, falluntur. Nam fructum non habet magnam, amarumque, sed vulgari cnico minorè & dulcem. Alii cnicum sylvestrem priorem contendunt carlinam sylvestrem Dodonæi esse. Altero à satione anno caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, in ramulos aliquot distributum, rotundum, foliis ab uno ad summum usque exiguis, crispis, oblongis, dissectis, marginibus asperis, ac valde spinosis, carlinæ æmulis, colore cinereo, in caule singularibus, in ramulis vero pluribus, sed minoribus. In ramulorum summo capitula aculeata, in quibus flos medio stamineus, ambitu foliolis subluteis cinctus, forma sua stellatus, oculumque elegantissimè exprimens. Semen cum maturuit cyano cæruleo simile, crassius tamen, fortiusque. Radix, recta, tenuis, & acre respicit. Passim in locis incultis ac desertis, per utramque Germaniam, & quandoque in montosis reperitur. Plebecula, circa Festum assumptionis Diæ Virginis, hoc cardui genus colligit, suisque sanguinibus adjungit sagmina verbenæ propriè vocata, id est, herbæ prætæ, quod ex loco sancto secarentur à Consule, Prætorè, Legatis, ad indicendum bellum, aut fœdus faciendum proficiscentibus.

Vide Festum. Verbenæ, teste Serio, Turnebo, aliisque viris clarissimis, non herbæ privatum genus dicuntur, sed rami, virgæ, frondes omnium sacrarum arborum, ut lauri, olivæ, myrti; quin etiam herbæ ex puro loco decerp-tæ, quibus festis diebus aræ coronabantur. Terent. in Andria.

Ex ara hac fume verbenas tibi.

Plinius lib. 22. cap. 2. Quoniam non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibus, quam verbenæ. Certè utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex aræ cum sua terra evulsam. Vide Livium lib. 1. ab urbe, & lib. 10. Bell. Punici. Hæc obiter. Præ cæteris autè verbenis vulgus eos quærit carduos, qui tres tantum ramulos in superficie habent, eosque, ut optimos præstantissimosque, reliquis anteposit. Hinc in utraque Germania *Wj-distels*, quod carduum trium surculorum sonat, nomen accepit. Eadem *Wjouten-distel*, Divæ virginis carduus, vocatur; quod una cum cæteris verbenis die Divæ Virgini sacro, in templis consecrari soleat. Proinde silentio prætereundum non est, quod in hujusmodi genere carduum olim observavit doctiss. Tragus, qui duorum digitorum latitudinem habebat, utrimque crispis & aculeatis foliis vestitum; & cum ei unicus, & singularibus esset caulis, unicum quoque latissimumque capitulum, aureo fulgens flore, admixto modico candore, ostendebat, miraculum ab omnibus haud vulgare existimatus. Hunc cnicum sylvestrem primum Theophrasti esse volunt, quod nobis non placet. Primò, quod cnico urbano non sit satis similis, deinde quod fructus non sit magnus, sed vulgato minor, nec amarus, sed dulcis. Plura de hoc cnico capite de attractylide. Sunt Botanici, qui carduum Benedictum asserunt esse alterum cnici sylvestris genus; quorum sententiam probo, quia omnes notas habet, quas de cnicio sylvestri altero tradit Theophrastus. Carduus Benedictus vocatur, ob admirabiles contra varios morbos vires. Carduus Benedictus caules aliquot ab una radice profert cubitales, aliquando majores, teretes, lentos & obsequiosos, in alas nonnullas effusos, rubentes, hirsutos, intus fungosos, & modice concavos (quos idcirco *σπηκώδεις* rectè dixit Theophrastus) cum locum & spacium nati fuerint humi quodammodo accumbentes. Folia prope terram & circa caulem habet septem, aut octo uncium longitudine, mediocriter lata, hirsuta, modice pingua, utrimque laciniata, & inæqualiter dissecta, & cum adoleverint, per ambitum teneris aculeis non adeo pungentibus armata. Ramulos è caulibus emittit plures, foliis inferioribus multò minoribus vestitos; in quorum summitate acanacea sunt capitula, foliis parvis spinosis ac pungentibus, maximeque hirsutis stipata, longitudine unciam excedentia, crassitudine digitum, superius turbinata, squamis acuminatis composita. Flores è capitulorum mucrone per medium aculeorum emicant, reliquorum carduorum modo capillaceo, colore luteo, ad croceum vergente. Semina habet oblonga, striata, teretia, colore cæsia, quibus superius pappi barbæ similes sunt. Radice nititur annua, longa, gracili, primum carnosâ, autumnii vero initio lignosa, transversis fibris brachiata, & inutili. Tota herba, folia, capitula, flores, semè, amara. Eadem tenera pingui & tactu aliquantulum glutinosa lanugine vestitur, maxime ea pars quæ inter capitula, & his circumdata folia. Herbam hanc scribit Ruellius succum fundere sanguineum; quod negat Mathiolus. Experientia didici (quod ante nos observavit Fabius Columna, nobilis Neapolitanus, vir summus) capitula hujus cardui, antequam flores pandantur, & florida Majò mense (apud nos Julio, Junioque) recisa succum sanguineum paucum fundere. Sponte nascitur, frequensque occurrit in Lemno, maris mediterranei insula, locis campestribus, vocaturque *gaideracantha*, id est, Asinina spina. Bellonius lib. 1. obser. c. 25. Qui à nostris vulgo carduus benedictus, appellatur sponte in agris nascitur, nec aliqua cultura indiget: Græci nomine corrupto *gaideracantha*, hoc est, asininam spinam nuncupant. Apud Belgas, Germanos, Italos in hortis colitur, Julio Augusto floret, quo tempore ad medicinæ usus maximè colligendus, & reponendus est. Falluntur, qui cnicum sylvestrem alterum Theophrasti, acanthion Dioscoridis esse existimant. Dioscorides lib. 3. cap. 18. *Ἀκανθίων* (vetus inserit, *πέτρῳ ὁ καυλὸς τριώντων*) ἰμφορῆ πρὸ φύλλα ἔχει τῆ λίσση. ἀκανθίη (ver. epit. addit *περὶ σπινθίου*) ἰπ' ἀκρῶ δὲ ἀκανθίδεις ἔξοχάς [καθ' ἂς ἀραχνοειδὴς ἐστὶ χυδός.] Vulgata exemplaria hæc nota [] conclusa non habent. *Acanthium* (huic caulibus triangularis) folia gerit spinæ albæ similia, in summo vero eminentias aculeatas, araneosa lanugine obductas. Corna-

rius, vir summus, pro καθ' ἂς ἀραχνοειδὴς ἐστὶ χυδός legit, καὶ ἐπ' αὐτῶν χυδός ἀραχνοειδής, In quibus est lanugo in stat aranea tela. Hanc sequuntur Interpretes, vellem Oribasii nititur auctoritate, quare probabilior: altera vero, quæ in Saraceni codice extat, habetur in Gonpyli codice. Sequitur, ὃς συλλαβίδου ἔ ἰφ' ἐν τῇ θημίτου βαμβουκοειδὴς γίνεται. Hæc sic restituit Saracenus, ὃς συλλαβίδου καὶ ὑφαινομένου βαμβουκοειδὴς ἰδῆταις γίνεται φασί (verbum postremum in altero additur codice, è qua collecta textaq; vestes bombycinis similes fieri ajunt. Plinius libr. 24. cap. 12. Huic (scilicet spinæ albæ) similis est spina illa quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Si minus placet ista lectio, paucioribus immutatis, legere possis; ὃς συλλαβίδου καὶ ἰφ' ἐν τῇ θημίτου βαμβουκοειδὴς γίνεται, quæ (lanugo) collecta ἔ in unum coacta bombycis speciem præ se fert. Verissima lectio, ὃς συλλαβίδου ὑφαινομένου πρὸς γίνεται φασί. quæ (scilicet lanugine) collecta etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt. Ita Plinius legit, non βαμβουκοειδής, ut vulgatus codex habet. Quam lectionem etiam Interpretes servant. Restat Plinii verba examinemus. Hic ἐπ' ἀκρῶ δὲ ἀκανθίδεις ἔξοχάς, vertit & exposuit de foliis: cum verba hæc φύλλα ἔχει τῆ λίσση ἀκανθίη, de foliis tantum accipi debeant, Secus quæ sequuntur, ἔ ἰπ' ἀκρῶ δὲ ἀκανθίδεις ἔξοχάς, in summo habet spinosas eminentias. Quod vel ex ipso probatur Dioscoride. Nam cum dixit, *folia spinæ albæ similia*, satis apertè innuit esse spinosa; spinæ autem albæ folia sunt aculeata. Ergo illud ἐπ' ἀκρῶ, de summitate caulis intelligi debet. Sic de spina alba; ἐπ' ἀκρῶ δὲ αὐτῆς κεφαλὴν ἀκανθίδεις. Multa spinarum carduorumque genera sunt, quæ illud ἀκρῶ habent aculeatum. Malè ergo & ridiculè scripsit, vestes ex acanthii lanugine confici quæ in foliis colligitur. In carduis quam plurimis flos, qui in capitulo ἐπ' ἀκρῶ emicat, in papposam abit lanuginem, sed non omnis colligebatur; acanthii decerpebatur, & ex ea vestes fiebant. Sed de hac re alibi plura. Acanthion hoc, & cnicus alter sylvestris diversa, ut dixi, planta. Quippe carduus benedictus, quem alterum cnicum Botanici ferè omnes asserunt, folia habet chamæleoni planè dissimilia, nec lanuginem vestibus faciendis fert aptam. Nunquam tacuisset Theophrastus ex cnicio alterius lanugine vestes texi, si ad id apta esset.

Ἡδ' ἀκρῶ, &c.] Malè in Aldino & Basileensi legitur ἀκρῶ. Supra docuimus ex Hesychio, aliud ἀκρῶν, aliud ἀκρῶν esse. *Ἀκρῶν* laurus est: spinosa planta ἀκρῶν. Sed spinosa si sit, cur ἀκρῶν dicitur? τὸ α in compositionibus privationem denotat, καρῶν aculeum. Hesychius καρῶν, κινῶν. Ut plurimum quidem particula α privativè accipitur, sed non semper; Immo multiplicis & commutabilis ejus usus existit. Aliquando dictionis significationem complet, ἰντενσιφῶς, id est, intensivè sumptum. Unde ὄλλω ἀξυλον Homerus vocat, quasi *sylvam nemorosam*, & ἀχανὴς πύλας, *pelagus immensum* & *vastum*, τὸ μέγα πᾶν, ἔ ἐπὶ πολὺ κερηνός. Sic apud Nicandrum, ἀχρόντι ὕδωρ, *pro multum spatium fusum reddunt* Interpretes. Sic ἄβις apud Antiphonem pro dives, id est, πολλῶ βίον κακτημένον. Nonnunquam ῥῖσιν exponitur, ut ἀπάλωντον, *pro ista talia, ejusdem ponderis, æquale, æquiparandum*. Non raro supervacaneum est, atque id maximè apud Atticos, significationem neque mutans, neque complens, nec minuens. Sic ἀσχευς est, σάχης, hoc est, *spica*. ἀσχεπή, idem quod σερπή, *fulgur*; ita ἀσάριον & ἀσάριον ejusdem sunt significationis, uti & ἀκρῶν & κρῶν, vel potius κρῶν. In ἀκρῶν historia hæc consideranda. Primò quod cnicio fativo similem dicat, deinde quod colore ait ἐπιξάνθω, id est, *flavescente* esse. Ad neutrum attendit Plinius, cum similem scolymo tradat, colore ruffo, Sic enim is lib. 21. cap. 16. *Scolymus quoque floret sero & diu. acorna colore tantum ruffo distinguitur, & pinguiori succo*. Scripsit ergo, *χρῶμα δὲ ἐπιξάνθον ἔχει, καὶ λιπωδὴν χυλόν, vel ὄπιν*. Tale enim quid deest. Malè scolymo similem dixit; malè ἐπιξάνθον ruffum vertit. De hac voce non semel egi, videat lector quæ dixi. Cæterum color ille flavescens, de floris colore intelligi non potest; (nam & cnicii fativi flos flavus) sed de totius plantæ foliorum cauliumque colore aspectuque. Quod ex Theophrasti verbis quæ sequuntur satis constat, Ἀπυρακτοῦ δὲ πε καλεῖται λίσση τῶν τῶν, &c. Plinius. *Idem erat attractilis quoque, nisi candidior esset*. Non minoris est ponderis, quod ait, cnicio urbano aspectu acornam similem esse; cum lib. 1. cap. 16. ἀκρῶν numeret inter ea quæ folia omni ex parte sic in spinas divisa, & abeuntia habet, ut nihil præter spinas occurrat. Φυλλοειδῶν δὲ ὄλλω — ὄλοντο ἀκρῶν, &c. Tale folium cnicus fativus non habet. Ergo τῆ ὄψιν urbano cnicio acorna similia

na similis non est. Dicendum, Theophrastum non ad folia respexisse, sed ad formam majestatemque totius plantæ; Utraque singulari assergit caule, ambæ superiore caulis parte in ramulos dividuntur, in quibus capitula, floresque lutei, staminei. Ad hanc ideam, figuramque attendit Theophrastus. Doctissimi quidam Botanici acornam putant, carlinam Dodonæi sylvestrem esse, supra à nobis delineatam. Malunt alii alterum carlinæ sylvestris genus, à clarissimo Clusio in Hispania repertum, esse. Palmi altitudinem non superat, cauliculo tenui, unico, cana lanugine obsito, folia illi carlinæ sylvestris foliorum æmula, minora, incana, spinis horrida; summo cauliculi fastigio, bina ut plurimum fert capitula spinosa (nonnunquam etiam in alis) in quibus flos luteus, orbem oculi imitans, media lanugine pallida, quam ambiunt rigidiuscula & exsucca foliola, coloris flavi: radix tenuis, rufescens; vivax non est, sed singulis perit annis. Aridis, desertis, petrosisque circa Salmanticensem urbem locis nascitur, floret mense Augusto. Vulgata carlina majorem cum cneco similitudinem habet. Quare illorum sententia probabilior, qui illam pro acorno habent. Salmanticensis hæc, quia humilis, cnecum non ita refert. Recte clarissimus Dodonæus. Hanc (vulgatam calmam sylvestrem) autem esse *ἀργύριον*, tanto est difficilius affirmare, quo brevior de hac Theophrastus est. Interim nos eorum opinionem qui carlinam sylvestrem majorem acornam asserunt, neutiquam improbamus, immo probabilem dicimus, si succo prædita pingui, quem nobis observare non licuit. Porro carlina hæc videtur non male referre eryngiū Archigenis, quod Ætius lib. 6. cap. 16. describit, *Ὅστι μὴ συνελθὼς κρητιπία πιν φησὶν Ἀργύριον*. *Ἐρυγγίου ἢ ὀρείου κελουμένου, οὗ τὰ φύλλα στενὰ, ἔ μικροτέρα, ἔ ἀπὸν χρυσοειδὴ καὶ ὀφθαλμοειδῆ*. Aliud, ut ne assiduo cadant (epileptici) inquit Archigenes. Eryngii montani appellat, cujus folia angusta & parva, & flores auricolores & oculorū speciem præ se ferentes. Carlinæ folia eryngii modo spinosa satis: eadem & parva angustaque respectu vulgaris eryngii, flos aurei coloris, oculi imaginem repræsentans. Aliam plantam acornæ nomine describit Fabius Columna lib. 1. de stirpibus minus cognitis cap. 3. *His notis respondere videtur planta illa in Campoclaresium*

Acorna Fabii Columnæ.

collibus, & Equicolorum secus vias in incultis, quam juxta & simul cum atractylide sæpe observavimus. Nec pudet referre; decepti non semel ejus cacumina, antequam floreret, detrucentes atractylidem quærentes & sanguineum succum, sed lacteum copiosum inveniebamus, atque viscosum, sive pinguem. Illius quidem plantæ habitus adeo similis videbatur, ut nisi supra dicta nota fuerint, non minus decipi quis poterit floribus adhuc non exertis. Nullam quidem proprietatem nos differentiam agnovimus, capitibus plantæ adhuc tenellis, illa, à Theophrasto & Plinio observata, coloris sci-

licet rufescentis plantæ atque caulis præsertim acornæ; in atractylide vero albicantis, ut Theophrastus noravit, & supra diximus, & quam ille ac Dioscorides omiserunt certam & extrinsecam differentiam, araneosam illam caulis circa capitula lanuginem, tactu gummosam, sive viscidam, atque odore gravi: in acorna vero lævoiem, foliorumque rigentium asperitatem majorem observavimus, caulisque ruffum & ad rubedinem inclinantem colorem, atque totius plantæ succum candidum, pinguem, viscosum, facile æstate concrefcentem, sapore dulci: radice longa, pedem superante, crassitie digiti majore, pallente, odorata, carlinæ vulgaris modo, etianque lactescente, dulci. Caulis bipedalis foliis alternatim harentibus Atractylidi & Cnecci modo & similibus, durioribus verò magisque pungentibus levibusque, in summo tria, aut quatuor capitula, ut Atractylis, quæ florem æstatis sine emittunt luteum foliolis sive barbulis circumambientibus Asteris, Anthemidis, vel potius vulgaris Carlinæ modo, sed colore magis saturo. Semen Autumnno papposum, ut in congeneribus, sed parvum, cinereum, Chamæleoni albo simile, sed proportione minus. Ramulum appinximus juxta Atractylidem, differentie notitia: cum integram plantam ad manus non habeamus, & ex supra dictis facile cognosci possit. Hujus radix estur elixa, deinde oleo fricta, nervo exempto quadragena diebus à pauperibus Valvensibus.

[*Ἀτρακτυλὶς*, &c.] Atractylis dicta est, quod ex ejus scapo longo, lævique rusticæ mulieres fusos conficiunt. Theocryti Scholiastes Eidyl. 4. *Ἀτρακτυλὶς εἶδος βοτάνης, ἢ ἀργύρης. εἶρηται ἢ δόσι τὰς ἀργύριον γυναικὸς ἀτρακτυλὶς ποιεῖν ἐξ αὐτῶν. ἴσως δὲ ἀτρακτυλίδος, τὰ ἀργύρια φασίν*. Atractylis herbe, vel cardus genus, nomen accepit, quod *ἀγρέτες* fœmine ex ea fusos parent. nonnulli atractylidas olera vocantur sylvestria. Fusos ex hac factos fuisse, Dioscorides testatur; uti ex Dioscoridis verbis, quæ infra citantur, constat. Sed video magnos viros dubitare, utrum *ἀτρακτυλὶς* fusus, an colus exponi debeat. Alii quippe fusum, alii colum vertunt, alii quomodo interpretandum sit, hærent, ac quidem *ἀτρακτυλὶς* verbum fusos reddunt, *ἀτρακτυλὶς* colum rusticum, & fusum agrestem transferunt. In commentario vero ad caput Dioscoridis de atractylide, pro fuso & colu atractylidis caule uti posse mulieres, ajunt. Quod autem colum rusticū, & fusum agrestem vertunt, ex herbæ figura factum est; quæ glabro nudoque penitus caule furgens, & cum aruit inflexili duritie rigente, aliquando cubitali altitudine, plerumque autem minor, nec nisi in summo foliosa & aculeata, in majore altitudine colum, in minore fusos rusticis fœminis ad lanificium dedit. Omnis dubitationis, errorisque causa Plinius. lib. 2. cap. 15. cum de cnico, ut supra dixi, scribit, *Vna mitior est simili caule, tamen rigido; itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare quidam atractylida vocant*. Atractylida cnecum vocari ait, quod ejus caulis colus usum præstaret mulierculis, cum *ἀτρακτυλὶς*, unde *ἀτρακτυλὶς*, Græcis fusum denotet. Colus est instrumentum, quod pensa continet, à quo fuso fila ducuntur; nobis *spinrock* dicitur. Fusus, instrumentum quod mulieres nendo digitis volvunt, & *spille* dicitur Belgis. *Ἀτρακτυλὶς* fusum esse, docet Pollux lib. 10. cap. 28. *Καὶ μὴ καὶ ὄνο, ἢ φ' οὗ τῶσι, καὶ ἐπινητῶν, ἀτρακτυλὶς*. Onus instrumentum, quo nent mulieres & devolvunt pensa, fusus atractylis. Idem lib. 7. cap. 10. *Ἐφ' οὗ δὲ νηροσίν, ἢ τῶσι (ὅτι Ἀπὸν καὶ τὸ νῆρον νῆν λέγουσι) ἐπινητῶν κελῶν, καὶ ὄνο. λέγεται δ' αὖ, ἀτρακτυλὶς ἐπινητῶν*. Instrumentum quo nent (Attici enim νῆρον νῆν nere dicunt) epinetrum & onos vocatur. Idem cum dicit, fusum torquere. *ἀτρακτυλὶς* ergo fusus. Habet & alias significationes *ἀτρακτυλὶς*. Sumitur enim pro parte mali supra antennam. Pollux lib. 1. *τὸ δὲ τῶσι καὶ κρητῶν ἀτρακτυλὶς*. οὗ καὶ αὐτὸς, τὸν ἐπισείοντα ἀπαιρτῶσι. Sed inde concludi non potest, pro colu magis accipi posse, quam fuso. Hesychius sagittam exponit. *ἀτρακτυλὶς βίλον*. Sed hæc nihil ad rem. Aliud Atractylidis etymon excogitavit Fabius Columna: Atractylida nempe dici, quod, non secus ac colus, capitata, ac villosa est, atque hoc maxime prima facie à cneco & acorna, quibus similis est, discerni. Ego, salvo meliori judicio, etymon Scholiastis præfero. Fuso atractylis similior videtur, quam colui. Sed hanc litem mulierculis dirimendam relinquo, quæ fuso coluque utuntur, & quid sint norunt. Interim addendum videtur, quod tradit Petrus Bellonius lib. 1. observ. cap. 47. Mirum igitur non est, si veteres nonnullas stirpes colus, fusi, & verticilli nomine donarunt. Nam & hodie atractylis herbafusi vicè ipsis præbet. Ejus enim caulis rectus est & lævis, tanquam arte expolitus esset. In ejus penuria bacillo minimi digiti crassitudinem non æquante, sed æquali ubique utuntur, cui ferrum hamuli piscatoris modo formatum infigunt, ut filum comprehendat, è quo fusus dependeat. Idem Bellonius lib. eodem cap. 18. atractylidem

lidem ardaçtyla, corrupto vocabulo, vocari scribit. Heliotropium nominatur heliocrota, atractylis ardaçtyla, orolanché lycos. Lexicon Græco barbarum ἀδελφία, fusus, ἀτρακτύς. Eadem hæc atractylis κνίκος ἀγρία dicitur, teste Galeno, Ætio, Helychius, Ἀτρακτύλις Φυτὸν ἀκαυτῶδες, ὃν δὲ τὴν ἀγρίαν κνίκον, &c. Plinius enicum sylvestrem atractylida vocari ait, libr. 21. cap. 15. Una mitior, simili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare quidam atractylida vocant. Eodem lib. cap. 32. Nec de cnico, sive atractylide verbosius dici par esset, Ægyptia herba (Id fallum; confundit enicum & ricinium, confundit etiam utrumque carthamum. supra fativum-enicum Ægyptiam dixit herbam, eodem loco, sylvestrem atractylida vocari. Id magnum contra venenata animalia præberet auxiliū, item adversus fungos. constat à scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum. Postrema de atractylide tradit Dioscorides lib. 3. cap. 107. Ταύτης τὰ φύλλα ἢ ἡ κνήμη, ἢ ὁ καρπὸς λεία ποτὶ τὰ σὺν πεπτεῖς ἢ εἰς τὴν σκορπιόσσηκος ἀφελεῖ. ἵνα δὲ ἴσῃ ἐγὼ δὲ, τοὺς παλαιούς, ἀγρίαν κνίκον τὴν πάλαι ἀνωδύνην εἶναι λέγουσιν, ἢ ἀγρίαν. Hujus folia, coma & semen, trita potaque cum pipere ac vino, à scorpione percussis succurrunt. tradunt & nonnulli, percussos, quandiu herbam eam tenuerint, cruciatum non sentire, sed illa deposita statim dolere. Ex his Hermolaus Barbarus, & Ruellius, primam sylvestrem enicum Theophrasti, ac atractylidem eandem dixerunt esse plantam, quod etiam ex Galeno probatur, libr. 6. simpl. Ἀτρακτύλις ἢ κνήκος ἀγρία ἐστὶ τὴν ἀκαυτῶδες ἴσιν. Atractylis, sive enicus ex genere carduorum est. Idem hoc argumento probatur, quod quæ Theophrastus de cnico prima sylvestri scripsit, ea referat Dioscorides de atractylide, uti verba Dioscorides, quæ mox addam, docebunt. Immo, in vulgari atractylide omnes notæ reperiuntur, quæ Dioscorides & Theophrastus de priori cnico & atractylide tradunt. Contra, alii diversas plantas esse contendunt, qui nec suis destituuntur rationibus; quod de utraque uno, eodemque capite, tanquam diversa egerit planta Theophrastus. Respondeo, Theophrastum de utraque quidem agere, sed non tanquam de diversa, sed eadem planta. Ideo enim inquit, ἀτρακτύλις δὲ ἴσιν καλεῖται καὶ λουκουρίον τῶν τῆς (nempe ἀγρίας) non τῶν τῶν, ut vulgo legitur. Plinius, Idem atractylis (nempe quod acorna, quas ambis Theophrastus cnico similes dixit) nisi candidior esset. In Theophrasti de atractylide verbis, illud notandum, quod ait, ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν καὶ φονικὴν. Hæc alii alique aliter vertunt interpretes. Gaza? Gravis etiam odore, cruoremque representans. Malunt alii, odore gravis, & pestem denuncians. Hi mentem auctoris non perceperunt. Nam cum quotannis repullulascens odorem suum vibret, oportet pestilentem quoque luem quotannis hanc minari. Sed hoc λαλοῦσθαι. Alii exponunt, oleæ cadaveris trucidati, & in tabum jam marcentis foetidum virus; idque ad imitationem Lucani, qui libr. 7. circa finem canit,

Tu cui dant pœnas in humato funere gentes
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?

Funesta ad pabula belli
Bistonii venerè lupi, tabemque cruenta
Cædis adorati, & quicquid nare sagaci
Ævra non sanum motumque cadavera sensit.

Quibus agros olentes cædem, τὸ φόνον ὄζοντας dixit: & in reliquis φονικὴ ὀσμὴ velat naribus admovit. vide cap. ult. lib. 3. Φόνος hic cum dicunt, vel cædem, intelligunt de cruore, ut ponitur apud Virgilium, — tepidaeque recentem cæde locum, &c. Interpretatio hæc ad auctoris sensum aptior quidem est, non tamen vera. Atractylis enim, odorem quidem habet gravem, sed non ingratum: thus quodammodo incitatur. Corruptus est codex, scribe, ἔχει δὲ ὀσμὴν δεινὴν, ἢ χυτὸν φονικὴν gravi est odore, & succum ostendens cruentum. Theophrastus libr. 9. cap. 1. τοῖς δὲ αἰματώδεσιν οἷον τὴν κενταυρίαν, ἢ τὴν ἀτρακτύλιν καλοῦσθαι ἀγρίαν, aliis succus sanguineus, ut centaurio (majori) & atractylidi spina. Plinius, qua solet fide, hæc vertit libr. 21. cap. 16. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum funderet succum (addit Theophrastus, adnota carni) qua de causa phonos vocatur à quibusdam, odore etiam gravis, (χυτὸν φονικὴν neglectit) sero maturescente semine, nec ante autumnum; quanquam id de omnibus spinosis dici possit. Propter succum sanguineum à veteribus ἀνδροσταίμου nomen accepit. Ætius lib. 1. Ἀτρακτύλις ἢ κνίκος ἀγρία, ὃν δὲ ἀνδροσταίμου καλοῦσιν. Atractylis sive enicus sylvestris, nonnulli androsimum vocant. Eadem de causa à Prophetis ἀφιδέος dicta. Auctuarii auctor, ὃν δὲ ἀμύρον, ἢ

δὲ κνίκος ἀγρία, ὃν δὲ ἀσπίδιον, Περσφῆται ἀφιδέος. Sunt qui amyron, qui enicum sylvestrem, qui aspidium vocent. Magi aphedron, id est, menstruam purgationem, à sanguineo succo quem folia confricata reddunt. Cur ἀμύρον? an ἀσκούρον legendum. Certè cum eo nullam habet similitudinem, nisi quod fit planta. An ἀμύρον ab humoris copia? Helychius, ἀμύρον, τοσοῦτον ἢ κνίκον ἢ ἀγρίαν ἴοντες, δὲ τὸ μύρον, loci humidi & valde fluentes, à fluendo. An legendum ἐναίμου, à succo sanguineo? A Plinio ad Dioscoridem veniamus. Hic atractylidem libr. 3. cap. 107. describit. Ἀτρακτύλις (addit Oribas. & Galenus, κνίκον ἀγρίαν) ἀκρωτὶ ἴσιν ἰοικυία κνίκου, μικροτέρα (margo μικρότερα, quomodo legit Oribas.) δὲ ποικίλα φύλλα ἔχουσα ἵπ' ἀκρωτὶ τῶν ραβδίων. ἢ δὲ παλαιοὶ γυμνῶν, τραχύ ἢ εὐρυτάκως χρωτὶ ἀπὸ ἀτρακτύλου, ἔχει δὲ τὴν κεφάλαια (Goupylus in utroque exemplari legit κνίκου) ἵπ' ἀκρωτὶ ἀκρωτῶδη, ἀγρία ἀγρία (Aldinus in nothis, cū cniōis δὲ τόποις πορφυροῦν. quæ verba quidam interpretes vertunt) ἴσιν δὲ λεπτῆς ἀγρίας. Atractylis spina est similis cnico, sed que in summis virgulis folia multo longiora (minora) profert: major autem pars nuda est & aspera, qua etiam fœmina profuso utuntur. capitula (comam) etiam gerit in cacumine aculeata, fœremque pallidum: (quibusdam vero locis purpureum) radix tenuis atque supervacua. Quidam Botanici aliam Theophrastum, aliam Dioscoridem existimant descripsisse atractylidem; quod fucci cruenti, sanguineique mentionem non fecerit Dioscorides. Respondendum, vel hoc non observasse, vel neglexisse Dioscoridem, idque quod existimarit, non multum utilitatis ex eo accedere medico. Non solet Dioscorides omnes plantarum notas describere: præcipuas non raro omittit; quod & iis probè constat, qui contrariam defendunt sententiam. Qui negant atractylidem, cujus imaginem damus, minus rectè caulem, quam cnicū, errant, & vel eam non viderunt, vel reprehensionis causa id faciunt. Contrarium testantur Dodonæus, Clusius, Bauhinus, qui reprehendit illos qui reflexis caulibus pingunt atractylidè. Luculenter à No-

Atractylis Fabii Columnæ.

biliff. Fabio Columna atractylis describitur libr. 1. de stirpibus minus cognitis cap. 2. his verbis, Quem succum sanguineum recentiores cum non invenissent in planta ab illis proposita, regionis varietati atque temporis experimentis causam tribuerunt. Non enim quovis anni tempore, & quo-

ois modo, avulso folio cruentum posse fundere succum putarunt, sed vel affricatum, maceratum, vel alius modis. Quod forte non dixissent, si ita avidè hanc plantam quesissent ac observassent, ut nos fecimus, has dirimere volentes controversias, atque veritatem inquirentes. Hujus plantæ radix, folia, atque capitula virentia avulsa quovis anni tempore, ab exortu initio & germinatione ad florum usq; productionem, (postea quidem arefcit) sanguineum succum semper emittunt, in venulis servatum. Nam in carne aqueum, vel virentem habet, ut infra in Aloë dicemus, atque hoc Cirinole, Apulie oppido, præteritis annis observavimus, in tenella etiam planta, Februarii mense, ex autumnali semine deciduo forsitan orta; cujus radix tenuis atque parva erat, duro cortice, foris pullo, dulci sapore, gravi odore, atque disrupta etiam circa corticem venulas, sive fibrillas, cruenta stilla emicant ostendebat sed ad luteum inclinante; nondum enim in ruborem concocto colore. Folia prima carnosâ humi hærentia expansa in orbem, lata, oblonga, triuncialia, vel longiora, per ambitum aculeata, quæ postea laciniis paulatim dissecantur, calcitræ vulgaris & aliorum carduorum modo, virentia; sed alba hirsutis obsita, magisque infernè hirsuta, aspera, sed non pungentia dum in terra jacet. atque disrupta, & ab radice avulsa sanguineum succum fundunt, atque pluvia marcescunt antequam caulis erumpat. In vetustiore vero planta lignosa est radix, atq; folia dodrantem longa & majora, cum caulis erumpit Aprilis mense lævia, profundè laciniosa, in lobos divisa, aculeata magis, duriora atque pungentia, bipedalem caulem alternatim ambientia; qui solidus, rotundus, hirsutus, crassus, atque in summo, alis divisis paucis, in quibus minora habentur folia Cneci forma, & modo hærentia, inter quæ lanosior, arancosa veluti ac longa lanugine dependente obsitus est, (sicuti & aliæ) tactu gummosus, odoratus, gravi aromatico odore, atque recisus rubentem sanguinis modo succum fundit, ex fibris, sive venulis circum corticem, sicut etiam capitula ex summis virgibus excisa Junio mense, antequam florem explicant, ac etiam explicatis recenter floribus; in quorum etiam ima parte, ut in summis virgibus, oblonga dependet lanugo, ut ex colu solet, ad nendum aptata. Ob cujus similitudinem Atractylis hæc dicta fuit. Hujus odor quodammodo thurem imitatur, sed gravior, non tamen ingratus. Capitula tria, aut quatuor sylvestris planta profert Julio mense, flores luteos obsoletos, minutis foliolis, ut Cneci, & Chamaeleonis à nobis depicti, constructos, paucos & in concinnos edentia: foliaque tunc magis rigent, atque pungunt, & etiam capitula, nec succum amplius fundunt affricatis venulis, quamquam in illis sanguineus color cernatur, ob humoris diminutionem, atque siccitatem, atque tunc circa corticem capitulis recisus veluti puncta rubentia circumscripta venula illa conspiciuntur. Singulis floribus, Cneci n.odo & Acanaceorum, singula semina subsunt, minuta vero, nec pappum hirsutum & plumosum, ut in aliis, sed radiatum, velut stelle radios latos in acutum desinentes, fulvescentes, splendidos, inæquales. Semen vero quadratum rhomboides, Cneci æmulum, ex albo purpurascens primum. (Quare non mirum si à Plinio candidum describat ibi, Semen candidum, Grande, Amarum.) deinde flavescens, atque perfectum nigrum, splendidum, punctis veluti descriptum. In capitulis vermiculi gignuntur, ut etiam; præter dipsacum, in multis acanaceis observavimus. Caulis cum florere incipit, jam denudatus ab imo incipiens, pauca tandem circa capitula folia relinquit, eaque maxime pungentia; reliqua vero nudus, durus, atque cacumine hirsutus, ut colus vicem de se præbeat atque emuletur, dependente, veluti stamina, candidante illa oblonga lanugine. Septembris mense finitur. In agris incultis cirinole frequentissima, atque etiam Campoclarensum collibus, aliisque locis montanis. Hæc tenus Fabius Columna; qui satis diligenter plantam delineavit nulli, meo iudicio, relinquens dubium, quin veterum sit atractylis. Quæ de succo sanguineo scribit, ea vera esse observavimus, in planta nobis ex Italico semine nata.

Ακτιδική, &c.] Scribe, ἀκτιδική φύσις. Hæc voce supra libr. 4. cap. 7. usus est, ὁμοία τῶν ποτῶν ἢ φύσις, τίς τῶν ἀκτιδικῶν φύσεως ἀκτιδικῶν. ὅσον ὁμοίως, &c. Similis natura quodammodo est, foliis spinarum acanacearum, ut soncis. Plinius loco citato, Quamquam id (quod semen ante autumnum maturam non reddat atractylis) de omnibus spinosis dici potest. verum omnia hæc è semine & radice nasci possunt. De acanaceis non spinosis agit Theophrastus.

Τὸ σκολύμου, &c.] Σκόλυμος ἄλλ' ἢ σκολύπιον, πρὸς τὴν ἡλιαν, ἐκ τῆς αἰθρίας λήμων, quod famem arceat, cobibeat, extinguat, dicitur. Eadē de causa limonium vocari, supra notavimus. Σκόλυμος interpretēs vertunt carduum. Scribunt alii τὸν σκόλυμον vocem esse Græcam, quæ in Latio nomen non habet. Quod tamen falsum; nam quæ de cinara, quæ scoly-

mos est Theophrasti, eadem de carduo Palladius. Sed de hac quæstione infra. In Theophrasti verbis animadvertendum, quod ait, ὅτι τὸν ρίζαν ἰδιώδημον ἔχει, καὶ ἰσθμῶν, καὶ ὀμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὴν ἀέριον ἔχει, ἔστι σκοληρομένη. Hæc corrupta nemo inficias ibit. In Aldino & Basiliens. legitur, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰς * ἀέριον ὅτι αἰθρῶν καὶ ὅτι σκοληρομένη. Scribitur alii, ὅτι τὸν ρίζαν ἰδιώδημον ἔχει, καὶ ἰσθμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸν ἀέριον ἔχει, ὅταν αἰθρῶν. Ita legit Doctiff. Gaza. Vertit enim, cardus non solum peculiare illud notatur, quod radicem, tum decoctam, tum crudam obtinuit, sed etiam quod eandem optimam habet cum floreat, quodque radix durefcens lacteum emittat succum. Sed hoc planè contra omnium radicum naturam est. Puto Philosophum nostrum scripsisse, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸν ἀέριον ἔχει ὅταν αἰθρῶν, καὶ ὅτι σκοληρομένη ἀέριον ὅταν. Sed etiam quod eandem optimam habet postquam defloruit, quodque radix siccescens lacteum emittat succum. Hoc in scolyimi radice verum comperi. Vide quæ infra, ubi describitur, dicuntur. Quando florēt plantæ, radices lignosæ sunt, esuique ineptæ. Cæterum antiqua radix cibo non est idonea, sed recenter ad natæ carnosæ sunt, & sapore non ingrato. Plinius lib. 21. c. 16. hæc satis negligenter reddidit. Scolymus carduorum generis, ab iis distat, quod radix ejus vescendo est decocta. Gregus auctor peculiare scolyimo tradit, non tantum quod radicem ferat cibo crudam, coctamq; idoneam, sed quod eadem esui sit accommodata cum floret; quod contra reliquarum radicum naturam est. Sequitur apud Theophrastum; Ἴδιον δὲ καὶ ἀσθητικὸν ἐστὶ καὶ πρὸς πόνους. Deest, vel subintelligitur αἰθρῶν. Σαρκαδὴς δὲ καὶ ἰδιώδημον ἢ ὅγκος ἢ ὀμῶν κνήκων ὅσον ἀκτιδικῶν. Scribe, σαρκώδης δὲ ἢ ἰδιώδημον ἢ ὅγκος ἢ κνήκων ὅσον ἀκτιδικῶν, carnosâ & in cibo grata tumescens capitis moles (sive partis crassioris conceptus) minime acanacea, sed oblonga. Ἴδιον μόνον ἔχει τὸν φυλλοκακίαν ἀντιστραμμένης, ἢ ὁ χαμαίλιον, ὃ μὲν γὰρ φυλλοκακίαν ὀμῶν ἀκακίαν. Aldinus & Basileensis χαμαίλιον. Corrigit summi Botanici, ὃ μὲν γὰρ φυλλοκακίαν ὀμῶν ὀμῶν ἀκακίαν. Hæc planè contra mentem & sententiam philosophi nostri. Superiore enim capite, satis disertè dixit, chamæleontis folia non esse spinosa, ἔστιν, χαμαίλιον, πρὸς τὸν σκοληρομένη. Præterea vox, ἀντιστραμμένης, vulgatam probat lectionem. Nam, si summi viri correctionem sequamur, inter chamæleontē & scolymon diversitas erit nulla; uterque enim folio spinoso, caput ambo ferunt acanis carens. Vulgatam si retineamus, differentia summa. Chamæleon quippe folio non spinoso, capite acanaceo: contra scolymon folio spinoso, capite minime acanaceo. De chamæleonte vide cap. 13. libr. 9. Γρηγορίου δὲ τὸ ἀνδρῶν. Hæc de scolyimo, non chamæleonte intelligi debent, καθάπερ τὸ τῆς δάφνης καὶ τῆς μυρτιάδος. Nec lauri, nec myrti flos in pappo resolvitur; sed acornæ & ixines, vel, ut Plinius vertit, helxines. Scribo ergο, γρηγορίου δὲ τὸ ἀνδρῶν (ἢ σκολύμου) ἐκ τῆς πύπτου, καὶ τῆς ἀκτιδικῆς, καὶ τῆς ἰθιῆς. Scolymi flos spinosus in pappo abire, quemadmodum acornæ, & ixines, & aliarum quarundam. Scriptum fuit vitiosè, ἀκακίαν. Notavit quis ad oram, ἀκαρία δάφνη; alter pro ἀκαρία, quod idem cum δάφνη, δάφνης in textum recepit; tertius verò cum videret diversum, & ineptam comparationem lauri & helxines, ἔστιν, mutavit in μυρτιάδος, quod vicina plantæ, & congeneres laurus myrtusque. Utraque frutex, facile arboris naturam assumens, ambæ baccifera, neutra spinosa; tam myrtus, quam laurus suaveolens. Περὶ σκοληρομένης μίχρα ἢ ἴσθμου, τὸ μὲν καὶ τὸ δὲ αἰθρῶν, τὸ δὲ σπινερατῶν μὲν μικρῶν ἰκμάδων καὶ μὲν τῶν ἴσθμων. Aldinus & Basileensis μίχρα. Scribe; μίχρα καὶ ἴσθμου τὸ μὲν καὶ τὸ δὲ αἰθρῶν, τὸ δὲ σπινερατῶν μὲν μικρῶν ἰκμάδων ἢ κνήκων. Consequuntur inter se hæc ad ætatem usque, primum concipit, deinde floret, tum semen instituit, idque non sine aliquantulo humore per initia: mox etiam aculeum addit. Folium cum arefcit, deponit rigorem, nec quicquam amplius pungit. Plinius loco citato; Mirum quod sine intervallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit; aculei arefcente folio desinunt pungere. Describit & Dioscorides scolymitum; sed an idem à Theophrasto descriptum, non satis convenit. Dioscorides lib. 3. cap. 16. Σκόλυμος φύλλα ἔχει χαμαίλιον (Lacuna ex veteri codice, φύλλα ἔχει μεταξὺ χαμαίλιον καὶ τῆς λιουκῆς ἀκτιδικῆς. Sic etiam legit Oribasius) καὶ τῆς λιουκῆς ἀκτιδικῆς λευκίαν (ver. addit ἰσθμῶν) μελάντρον δὲ καὶ παχυπέρα. καυλὸν ἀνίστη μακρὸν, ἀπέσπαστον φύλλον, ἰσθμῶν καὶ ἀκτιδικῆς ἔστι καὶ ἰσθμῶν μελάντρον, παχυπέρα, &c. ἢ ἢ πῶς ἀρφύνης οὕτως λαχανώσται ἰσθμῶν ἀσπινερατῶν. Scolymus folia habet chamæleontis (media inter chamæleonem & spinam albam) & spina, quæ alba dicitur, caulem edit longum, foliis obsitum; in quo capitulum est spinosum: radix subjacet nigra, crassa, &c. Herba vero recens nata, si asparagi modo elixatur, oleris vicè subit. Dioscorides capitulum spinosum ait,

ait, negat Theophrastus. Dioscorides herbam recens nam oleris vicem præstare scribit. Theophrastus radicem cibus idoneam tradit. Plinius scolymi plura genera esse tradit, libr. 20. cap. penultimo. *Et de carduorum satu, inter hortensia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus. Sylvestrium genera sunt duo: unum fruticosius à terra statim, &c. Scolymus videtur Theophrasti quæ infra lib. & cap. 22. describit; Scolymon quoque in cibus recipit Oriens, & alio nomine limonion appellat, Frutex est, nunquam cubitali altior, cristisque foliorum, ac radice nigra, (hoc nusquam Theophrastus: nigram crassamque Dioscorides dixit, sed limonium vocari, Theophrastus refert confudit ergo duo scolymi genera) sed dulci. Erasthosteni quoque laudata in pauperum cæna. Vrinam ciere præcipue traditur, sanare lichenas, & lepras ex aceto, venerem stimulare in vino, Hesiodo & Alceo testibus; qui florente ea cicadas acerrimi cautus esse, & mulieres libidinis avidissimas, vivosque in coitu pigerrimos scripsere, velut providentia naturæ hoc adjumento tunc validissimo. Item graveolentiam aliarum emendat radicis emedullata uncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo jejuno: itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinas effluere. Postrema hæc de scolymo Dioscoridis intelligi debent, Hesiodi versus adscribam ex Έρν.β.*

Ἡμῶν δὲ σκόλυμός τ' αἰθῆνι κ' ἠχέτα τέτιζ',
 Δενδρέω ἰφείζομεν ἄλγυρῶν καταχέει ἀοιδῶν
 Πυκνὸν ἰσὸ πτερυγῶν, ἴερεσσι καματῶδες ὄρη,
 Τῆμ' ἰπὸ πτόταται τ' αἰγῆς κ' οἴνου ἄρσος.
 Μαχλόταται ἢ γυναικες, ἀφαιρόταται δὲ π' ἄνδρες
 Εἰσὶν, ἐπὶ κεφαλῶν κ' γούνατα Σείριος ἄζει,
 Αὐαλῆσσι δὲ π' χροῖσιν ἰσὸ καύματι.

Quum vero carduus floret, & canora cicada
 Arbori insidens stridulum effundit cantum
 Frequenter sub alis, æstatis laborioso tempore,
 Tunc pinguesque capræ, & vinum optimum,
 Salacissimæ vero mulieres, & viri imbecillimi
 Sunt, quoniam caput & genua Sirius excccat,
 Siccum vero corpus ob æstum.

Non tradit Hesiodus, ut vult Plinius, cicadas acerrimi esse cantus cum floret scolymus, sed quando floridas est scolymus, cicadaque gratum acatumque emittit sonum, capras esse pingues, optimum vinum, in Venerem maxime pronas fœminas, tardissimos viros. Aristoteles sect. 4. problem. 26. λέγει πὶ οὗ τοῦ ἡέρεος οἱ μὲν ἄνδρες, ἢ πῶς δύναται ἀφαιροτάταται, αἱ δὲ γυναῖκες μᾶλλον, καὶ ἄρσος ἔσσι Ποιήτης λέγει ἐπὶ τοῦ σκολύμου.

Μαχλόταται ἢ γυναικες, ἀφαιρόταται δὲ π' ἄνδρες.

Vertunt, Cur per æstatem viri minus, mulieres magis concumbere valeant? quod Hesiodus quoque Poëta inquit:

Famineo Venus est usu magis effera sexu:
 Mitior illa viris, & sepe accita relanguet.

Neglexit interpres ἐπὶ τοῦ σκολύμου. Viri maximi locum hunc corruptum existimant. Scribunt alii κολύμου, nonnulli κολύμου: Κολύμου enim inquit Ἰπταυλῆς exponitur ab Hesychio. Miror doctissimos viros, quibus summi Philosophi breviloquentia, & sermonis compendiū cognitum perspectumque, non animadvertisse codicē minime corruptum, sed sanum esse & integrum. Hesiodum si adjuissent, facile mendii suspicionem deposuissent. Æstatem Poëta constituit ἐπὶ σκολύμου & τέτιζος, quando cicada canit, & scolymus floret. Hac ratione eleganter Aristoteles scripsit, Hesiodum salacitatem mulierum, virorum vero imbecillitatem constituere ἐπὶ σκολύμου, quando floret scolymus. Non placuit Philosopho, aliis in rebus occupato, citare versus illos, ἡμῶν δὲ σκόλυμός τ' αἰθῆνι, & quæ sequuntur, Μαχλόταται ἢ γυναικες. Eleganti ergo ratione scripsit, καὶ ἄρσος ἔσσι Ποιήτης λέγει, ἐπὶ σκολύμου, sicut Poëta, Hesiodus, dicit de tempore quo floret carduus. Et hæc quasi per parenthesis. Sequitur apud Plinium dicto lib. 20. cap. primo; Alterum unicaule crassius: (scolymus Dioscoridis) Verique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter canescentem (marcore candicantem, ob id γήρια, γηρόμους, γηρήματα Græci, ut pappos Latini vocant) & abeuntem cum auge; scolymon Græci vocant. Theophrastus florem senescentem scolymi, in lanuginē, pappum vocatam, controverti auctor est. Dodonæus scolymum sylvestrem Plinii,

qui florem fert purpureum, carduum sylvestrem, pratensem vulgatissimum existimat. Cardui hujus genera sunt tria. Primum supra cubitalem aut bipedalem altitudinem raro assurgit: caules promit complures, rotundos; alis multis ramosos: folia acanthii æmula, sed minora, nigrioraque, & non lanuginosa: in fastigio cauliculorum spinosa, echini instar, capitula prodeunt; & quibus flores eleganter purpurei exeunt, qui in papposam lanuginem tandem commutati, semina aliorum similia relinquunt. Radix ex multis fibris commissa est. Alterum genus caule assurgit altiore, subinde bicubitali, rotundo, minus ramofo, paucioribus foliis convefito, quæ sicuti prioris, spinosa ac mordacia sunt, sed minora & angustiora: capitula quoque minora, oblongiora, non usque adeo spinosa: flosculi purpurei, in pappos abeuntes: radix nigra, ac pedem longa. Tertium genus altitudine, aliarum paucitate, nec non & foliis, item & floribus secundum refert, sed caules ei multo spinosiores, & radices magis fibrosæ. Passim circa vias & semitas exeunt, præsertim primum: reliqua duo non rarò in pratis reperiantur. florent mensibus Julio & Augusto, Septembri papposa lanugo vento abripitur. Nemini hæc genera incognita. Qui cinaram, vulgò articocam dictam, Scolymum Dioscoridis esse scribunt, falluntur. Caulem edit uno, alteroq; folio præditum, interdum foliis viduum: nec nigriora huic, quam hameleonti sunt folia, sed candidiora, nec recens nata asparagi modo oleris vicem præstat. Theophrasti scolymon asserunt carduum chrysanthemum. Huic caules à radice subinde complures efferuntur rotundi ac ramofo, cubitales, spinis horrentes, folia autem hos convefitunt oblonga, pulchrè virentia, utroque latere profundius incisa, ac spinis albis per angulos horrentia: Flores à foliorum alis è parvo canaceo capitulo foliosi prodeunt, cnicis floribus perfimiles, sed auri colore lutei, latum, planum, palaceumque semen, non magnum, nulla lanugine implicitum succedit, sed squamatim cohaerens: Radix longa, digitalis crassitudinis, carnosæ, dulcis, ac mollis, esuique idonea, qua & sues delectantur. Effluit autem ex hoc carduo, quacunq; parte vulnerata, albidus & lacteus succus. Variat carduus hic ratione loci. Quippe qui circa Monspelium provenit magis luxuriat ramis latius sparsis, longioribus: cujus folia lacteis maculis notata sunt: floribus est paucioribus, quam in ea planta quam Hispania profert. Diutius & serò in Belgii hortis floruit; à mense videlicet Junio ad Autumnum usque. Apud Batavos è semine nascitur. Frequens est in Creta insula; nascitur & plerisque Italiae locis. Clusius in Hispania, & præsertim regni Castellæ agris à se repertum testatur. Invenitur & in Monspeliensi agro, sed ea, qua dixi, diversitate. Hunc esse scolymum multa sunt quæ suadent; ac inter cætera, quod Petrus Bellonius libr. 1. observat. cap. 18. tradat, antiquum in Creta obtinere nomen. Spina, inquit, genus est in Creta, quam omnes vulgari Græco idiomate ascolimbros appellare norunt. Veteres Latini etiam nomine Græco glycyrrhizon vocant, à glycyrrhiza tamen diversum. Sponte passim nascitur, flavo flore, lacteo succo abundans. Radix & folia edi solent, antequam in caulem abeat. Ravenna cum aliis herbis in foro venalem conspeximus, & Anconæ; ubi muliercula eam eruentes riuci nominabant. Sed & agro Romano colligi observavimus, & ab incolis spina borda nuncupari. Ea est quæ recentioribus Græcis ascolimbros dicitur. Plinius variis locis & lib. 21. cap. 16. de spinis agens, ubi carduum à scolymo distinguit, per carduum articocam intelligere videtur, dum ait; Scolymus quoque floret serò & diu. Postea subjicit, scolymus carduorum generis ab iis distat, quod radix ejus vescendo est decocta. Sed Galenus ipse, nonne de scolymo & cinara eodem capite meminit? Itaque assentiri possumus iis, qui artichocam sylvestrem nominari debere carduum contendunt, & hortensem cultumque scolymum, quoniam sylvestris semper spinis horridus est. Idem Bellonius eodem lib. cap. 25. ubi de Lemno insula agit. Quæ in Creta ascolimbros dicitur, istic scombrovolò vocatur, hoc est, scombri carduus: Est autem lacteo succo prægnans ille carduus, cicchorèi modo, flavo flore, esui admodum aptus, aded ut nullam radicem in hortis cultam noverimus, quæ cum ascolymbro, sapore conferri queat, etiam si in earum numero sifer & pastinacam comprehendas. Hactenus Bellonius, Carduum hunc ascolymbron vocari tradit. Certè hoc eorum valdè firmat opinionem, qui scolymum carduum chrysanthemū contendunt. A Lemni incolis scombrovolò vocari tradit. Iudicium variare pro regionum diversitate nomen. Alii enim Græci σκόλυμος vocant. Glossæ Iatricæ, Σκόλυμος ὁ σκολύμβος. Δὲ σκολύμβος natum ἀσκόλυμπος. Atque hæc sunt argumenta, quibus viri magni, Botanici summi, probant carduum

duum chrysanthemum esse Scolymum Theophrasti; Magni quidem ponderis, sed tamē ex iis nihil probari potest, quam scolymi genus esse. Graves tamen sunt causae, cur credam, carduum, de qua sermo, non esse scolymū Theophrasti. Prima est, quod capitulo consistit acanacea esui inepto, minimeque carnoso. cum Theophrastus huius ὄγκου κνήσαν σπαρακίδα καὶ ἐλάδησαν σπινὰ ἀκαναία scribat, & id quidem peculiare huic dicat cum ceteris, quibus folium spinosum, capitulum sit acanaceum. Per ὄγκου κνήσαν intelligit eor, medullam in capite cinari, quo vescimur. Doctissimus Gaza ortum interpretatus est, si ortus nomine intelligit asparagum, vel primum germen, nihil peculiare tradit Theophrastus. Omnia φυλάκων ὄγκου prima germina, spinis carent, nullum cardui, nullum spinæ genus asparagum producit spinosum. Scribit præterea Bellonius, radicem & folia edi antequam in caulem abeant, quod & Clarissimus testatur Clusius libr. Var. Plant. hist. 5. cap. 43. *Salmaticenses, tenellam adhuc plantam, & primum germinantem, cum ipsa radice elotam, crudam, aut carnibus coctam edunt, ipsius lacteo, succo omne lactis genus coagulant: etiam ejus flore crocum adulterant (tame si vicinis locis laudatum crocum abunde nascatur) ut quaedam aliæ nationes emiciflore.* Contra Theophrastus, tum optimam inquit radicem, quando floret, vel ut legendum puto, quando desloruit, nec dum recens est, succum emittere lacteam tradit, sed quando durefcit. Contra scolymus jam memoratus, quando floret ac desloruit, lignosam acquirit radicem, succo omni carentem, uti reliqua carduorum genera, quæ statim à flore fructuque maturo pereunt. Insuper folium cardui Chrysanthemum, quando perit, pungentem vim non amittit, rigoremque deponit, sed majorem acquirit, quod spinæ sint duriores. Propius profecto ad scolymum Dioscoridis accedit. Dioscoridis enim folia inquit habere, media inter chameleontem & spinam albam, sed nigriora & crassiora, qualia carduo chrysanthemo folia. Vide utriusque iconem. Vide descriptionem & fer sententiam: nota, quod quibusdam in locis maculis candicantibus aspera sint. Caulem scolymus habet longum, foliis obsitum, cubitales emittit caules & longiores, multisque ornatos foliis, ut vult Dioscorides a scolimbros Cretenfibus dictus. Nihil impedit, carduum chrysanthemum esse scolymum, quod Dioscorides ait καυλὸν ἀγρῶσι μακρόν, Caulem emittit longum; non dicam in Cretacur, & veteri codice scriptum esse μακρόν. Vulgatum defendit Oribasius, ceterique codices, & cubitales quidem longitudinis dici meretur caulis. Sed inquiet quis, plures habet caules carduus jam memoratus; Dioscorides καυλὸν, id est, unum caulem scolymum ferre ait. Facilis responsio: Dioscorides præcipuum describit caulem, ipsique famillare est καυλὸν præcipuum pro reliquis describere, vocemque καυλὸν in singulari numero pro pluribus ponere. Sic lib. 3. cap. 8. de centaureo majore καυλὸν ἓ ἔχει ὡς ὑάκινθον. Quis vero est qui non novit, plures quam unum proferre. Idem de spina alba, de acantha, aliisque plurimis dicam. Capitulum carduo jam memorato spinosum esse, qui viderit plantam, vel qui Botanicorum scriptis fidat, non negabit, nec quisquam radicem longam carnosam hunc habere inficias ibit. Oleris vicem præstare docent Clusius, & Bellonius. Ergo cum scolymio Dioscoridis satis convenit. Theophrasti scolymon putamus plantam illam esse, quam vulgo cinaram, sive articocam vocant. Prima qua seritur æstate grandia & ampla profert folia, crassa, angulosa, oblonga, amara & canaliculata spina, utrimque in dodrantes, rugosis, & in cinereo colore cavas partes, usque ad ipsam spinam secta; quæ & ipsæ suas peculiare divisuras habent, singulis aculeis armatas: Ea hyeme sub nive latent, sequenti vero æstate caulem producit sesquicubitalem, striatum & incurvum, in cuius cacumine magnum & globosum est caput, pini cono simile, ex multis videlicet compactum squamis, quæ fructu grandiore facto dissolvuntur, ac superius vident, interius vero & inferius carnosæ sunt & albidæ: pendente vero se & ipso cono, flos prodit stamineus, ex subcæruleo colore eleganter purpureus; semen oblongum, cnico simile, non adeo tamen angulosum, pauloque minus colore cæsum, & interdum maculis conspersum, mollibus ac lanosis pilis subest; qui infra fructum continentur. Radicem habet cubitalem aut pedalem, crassitudine sua manum implentem, foris nigram, intus candidam, carnosam, amariusculam. Cinara alia foliis est non aculeatis, alia spinosis. Utamque qui ejusdem generis dixerit, non errabit; Nam aculeata & spinosa non nisi degenerans cinara est, ex ejusdem siquidem stirpis semine utraque, tam spinosa quam non spinosa nascitur, spinosam descripsi, quod ea maximè cum delineatione

Scolymus Theophrasti non videtur.

tionem Theophrasti conveniat. Non spinosa folia fert aculeata similia, nullis aut omnino paucis spinis obsita. Differunt nonnihil cinaræ capituli forma & magnitudine. Nonnunquam enim in gracilem metam erigitur: nonnunquam in compressiorem & rotundiorem globum extuberat, laminis interdum arcuatis compactis: Caputrum squamæ nunc virides, nunc pallentes, nunc subrubentes in aculeum desinentes, nunc brevem, nunc robustum, nunc infirmum, eumque in aliis sursum erectum, in aliis deorsum inclinatum, nunc propè nullum. Est quædam capite maximo & pingitur sub cinara, maxima Anglicana; Darur & Boloniensis, semine à Polonia allato nata; foliis minus aculeatis, Alia Geruensium vocatur, squamis circa latera inæqualibus, & aculeo infirmo. Illud quoque peculiare, habent capita, quæ recisa succu fundunt paucum, fuscum. Hæc sola ex omnibus folio spinoso plantis (quod & observavit Theophrastus) capitulum habet umbilico carnoso, minime spinoso, esuique admodum grato: quandoque etiam totum capitulum nullis est armatum spinis, quibus carebit, si cacumina seminum contracta terræ mandantur, hoc observavit Cassianus Bassus libr. 12. cap. 39. διχα ἢ τριῶν ποίους τις κινάρος (ita in MSS. legitur, ἰὼν τὴν ὄψιν τῶν σπυρμάτων ἀμβλῶντος τοῦ ἑλίου λίθου. Sine spinis autem producentur, si cacumina seminum hebetaveris ad lapidem defricta. Eadem de carduo Palladius, cujus verba à libro citantur. Nihil impedit, cinaram esse scolymum Theophrasti, quod Plinius tradit, eam inter medios aculeos florem emittere. Nec respondebo, utrumque scolymum confundere Plinium, sed singulas squamas quibus compingitur capitulum, in aculeum desinere, vel parte suprema spinosas esse, ideo etiam Theophrastus τὸν ὄγκου κνήσαν σπινὰ ἀκαναία dixit. Squamis his sese pandentibus flos sequitur, quæ undique spina cingitur, quæ in extremo cuiusque est squamæ, Hanc ob causam Plinius inter medios aculeos florem ferre purpureū, id est, ex subcæruleo purpureum, dixit. Foliorum pediculi, terra obruti, candidi, à cute emundati, hyeme crudi cum sale & pipere in cibos veniunt: Radices quoque habet cibo idoneas, hyeme ineunte cultis mangonio candidas, teneras & amaritudine erutas reddunt, ut hybernis mensibus cibus grarius admittantur, & salis, & piperis polline secundis mensibus edimus, magno gulæ delectamento, nam sapore suo amariusculeo, palatum & linguam vellicando, asperiusculum reddentes sitim inducunt, & post illorum esum sapida fit potio, quod notavit Columella.

Hispidam ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho Potanti veniat.

Theophrastus

Theophrastus radices optimas, ciboque aptissimas dixit, ὅτι ἀπὸ τῆς γῆς, quod verissimum est. Sed cave credas, antiquam ab eo intelligi radicem. Soboles intelligit radici veteri adnatas. Hæ singulis annis autumno à caudice auferendæ & avellendæ cum aliqua antiquæ radicis parte, optimas has esse docet Cassianus Bassus loco citato, ubi de plantatione cinaræ agit, τῆς κινάρου φύτου (vulgo φύτου) Νοεμβρίου μηνί, τοῦ τε γὰρ φρυγίσιον, τὸ ἔχει τὴν καρπὸν δασύτητι, τὸ δὲ ἔχει φύτιον ἴσον, μὲν οἷον τὸν καρπὸν τὸ ἴσον οἰσταντὸν ἔχει, ὁ δὲ κερπὸς βραχύτερος. λαμβάνουσι δὲ τὴν φύτιον τῶν κινάρων τὴν ἀπὸ τῆς φύτιον τῆς κινάρου, ὅτι δὲ φρυγίσιον ἀφαιρῶν δὲ τῆς γῆς, δασύτητι (vulgo σακχάρου) ἀπὸ τῆς τῶν κινάρων φύτιον, καὶ συναφάσει (vulgo male συναφίσει) μίαν ἢ τὴν ρίζαν, τὴν δὲ φύτιον εἰς εἰς αὐτὴν γῆν φύτιον, ἐπιχρῶν κερπὸν παλαιῶν, τὸ δὲ ἔχει ὄρεον αὐτῆς συνίχου, οὗτω γὰρ ἀπὸ τῆς φύτιον ἢ ἀπὸ τῆς (M. S. & interpres ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς) τὴν καρπὸν ἔχει. Cinaras Novembri mense plantabis, tunc enim plantata vere fructum dabunt. Verum plantata in vere, vix sequenti anno fructum ferent, Ἐἰς ἴσην quidem graciles erunt, fructus autem brevis. cinararū planta accipiantur, que majoribus stirpibus adnata sunt, & acuta falcē amputentur, effossa prius circumscita terra, ablata etiam simul aliqua radicis parte. plantentur autem in terram radice subactā, veteri stercore affuso. æstate rigabis ipsas, & quidem frequententer. Sic enim vernum & pleniorum fructum habebis. Cinaræ radix, ut de scolymos notat Theophrastus, ubi defloruit ac durefcit, scarificata ὅπου five succum tenuiorem & quodammodo lacteum emittit. Ὅτις Græcis ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν succus lacteus, non tamen semper: non raro succum quemcumque non sponte manentem, ut lachryma, sed scarificatione, terebratione, vel alio quovis vulnere effluentem denotat. Panaci succus luteus, opopanax dictus, laferi, & papaveri albus. Cinaram dictam volunt à cinere quo stercoreari amat. Columella lib. 11. cap. 3. Cinaræ sobolem melius per autumnii æquinoctium disponemus, semen commodius circa calendas Martii sememus: ejusque plantam circa calendas Novembriis deprimemus, & multo cinere stercoreabimus. id enim stercoreis huic oleri videtur aptissimum. Sed Græca vox est, non Latina. Pollux lib. 6. cap. 9. Θεραπειῆν, κινάρου. οὗτω γὰρ καὶ ἡ Δωδεκῆσι πηληγεῖς ἴσων ἐστὶν κηλουμένιον τῶν ἀκινάδων. Galenus lib. 2. de aliment. facul. cap. 51. Καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ πάντες Φόβρητις τὸ συνήθης, οὗ δὲ τῆς κινάρου τῆς ὁμοίας ὀνομάζονται. ἀλλὰ τῆς κινάρου. Omnes qui vulgarem consuetudinem servant plantam hanc κινάρου appellant, non per κινάρου, sed per κινάρου primam syllabam pronunciantes. Græca ergo vox non Latina. Malè etiam viri maximi à cane dictam volunt: quod Apollinem consulenti Loero redditum est oraculum, urbem ibi conderet, ubi lignea cane morderetur, tandem in crure cynara vulneratus, oppidum construxit. Athenæi locum ex quo hæc habent, lib. 3. cap. 18. examinavi. Quæ dixi non repetam, de cynasbato agere videtur, vel cinaram & cynosbatum confundit. Sed Antiqui Græci, ut notat Galenus, non κινάρου sed κινάρου vocarunt; Quomodo ergo τὸ κινάρου nomen? Malè ergo Athenæus, si non sit mendum libravit. Κινάρου τὰυτὴ Σοφοκλῆς ἐν Κοκλίσι κινάρου κηλεῖ. ἐν δὲ Φοινικί Κινάρου ἀκινάρου τὰυτὴ τὰυτὴν γόλυ. Id est. Cinarā. Hanc Sophocles in Cochleis Cynaram vocat, & in Phœnice, cynarius spina totum opplet iugerum. Fallitur Athenæus, antiqui, ut dixi, Græci κινάρου vocarunt; & ex veteribus quidem est Sophocles. Nugantur, qui cinarā dictā volunt, à Puella ejusdem nominis in hanc conversa herbam. Cynaram Ovid. in myrrham mutatam lib. 20. Metamorph. fab. 10. canit. Vide caput de myrrha. κινάρου vocarunt Græci παρὰ τὸ κινεῖν ἀράν, quod imprudenter mota nocentem spinis suis inferat. Vel ab Insula, cujus mentio fit apud Athenæum. Οἶδα δὲ καὶ Κινάρου κηλουμένιον ἦσαν, ἧς μνημονοῦσι Στράβων. Ego quidem haud ignoro nominatam quoque Cinarā fuisse insulam quandā memoratam à Semo. Insulæ hujus meminit Plinius lib. 4. cap. 12. Sed malè apud eundem Cynara per v legitur. Caput cinaræ spondylum vocari loco citato tradit Galenus. Τὰς οἰοῦσι κεφαλῆς αὐτῶν ὡς ὀνομάζουσι ἀπὸ τῆς δόλου. Sic vocarunt, quod pars qua vescimur, sit verticilli five spondyli figura, quæ columnis ornamento loco ponitur. Alexander Trallianus lib. 7. cap. 3. titulo curatio retentricis facultatis ex frigiditate infirma ἀρτοπύλω vocavit. Καὶ ἀρτοπύλω, καὶ κεφαλῆς οἰοῦσι, καὶ ἡ γόλυ. Nec non ἀνεγίγχα καυλῆς (vox hæc suspecta) & rapa similiter. Ab hac fortassis voce articocæ nomen accepit. hujus pappas Nicandrum τὴν γῆρα vocasse tradit Scoliares ad hunc versum.

Σκιδναται ὡς γῆρα κατεψυχθέντες ἀκάρου,
Vt marcante leves pappi labuntur acantho.

Γῆρα, λέγεται ἡ τῶν κινάρων ἰξία γῆρας. ἀκάρου δὲ ἐστίν. Idem in Alexipharmacis,

Οἶα δὲ δὴ γῆρα νέον τιθρυμμένα πῦππου
Ἡρ' ἐπιπλάζοντα Διὸς αἰροῖσιν ἀέλλαις.

Ac velut, excussi volitans per inania pappi,
Et vento diversi abeunt.

Γῆρα, inquit, εἴπω φέρεται αὐτῶν ἡ γῆρα, ὡς ἀκάρου ἀνεγίγχα. γῆρα δὲ τὴν ἀρτοπύλω καὶ πορτοπύλω, (ita scribe; vulgo sine sensu πολυειδί) Carduorum flos albus & incanus. Probabile, omnium carduorum pappos γῆρα vocatos fuisse. τῆς κινάρου mentio tantum fit apud Dioscoridem lib. 3. cap. 10. ubi de Chamæleonte agit albo. Καυλὸν δὲ σὺν ἰχίῳ, ἀλλ' ἀφίσις ἐν τοῦ μίστου ἀκάρου ὁμοίον ἰχίῳ τὰυτῶν ἢ κινάρου. Hunc locum sic vertit Plinius lib. 12. cap. 17. Sed mastiche quoque gemina est, quoniam & in Asia, Græciaque reperitur, radice folia emittens, & carduo simile malum, seminis plenum, lachrymaque erumpit incisa parte summa, ut vix à vera mastiche discerni queat. lib. 9. hunc Plinii locum examinabo. τῶν κινάρου carduum vertit. Supra notavimus, τὸν σκολυμῶν sic interpretari eundem; ergo scolymos Theophrasti & cinara una eademque planta. Eleganter cinaram delineavit in hortulo Columella.

Quidam, Hæc non dulcis Iochum. † veniet, non. † luteolo. † devexaque. † totos.

Hispida ponatur cinara quæ dulcis Iaccho
Potantis † veniat, nec Phæbo grata canenti:
Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo,
† Myrtilo modo crine viret, † deflexaque collo
Nunc adoperta manet, nunc pinea vertice pungit,
Nunc similis calatbo, spinisque minantibus horret,
Pallida nonnunquam † tortos imitatur acanthos.

Elegans legitur epigramma γελῶδες, is κινάρου, quod hæc apponam.

Ἐγκέφαλον Φορέω κεφαλῆς ἄτερ, εἰμὶ δὲ χλωρῆ
Αὐχένος ἐκ δολιχοῦ γῆθεν ἀερομένη.
Σφαίρη δ' ὡς ὑπὲρ αὐλὸν εἰδομαι. ἢ ᾗ ματύσης
Ἐνδον ἔμων λαγόνων, μήτηρ ἔχω πάπρη.

Ἐγκέφαλον vocat, quo vulgo vescimur. Dicit κεφαλῆς ἄτερ sine capite, cum κεφαλῶν in carduis vocet Dioscorides, quod in summo caule σφαιροειδὲς est. σφαίρω epigrammatis auctor vocat. malū cardui Plinius. Semen porro quod intus est, pater est matris. nam inde planta seritur & nascitur.

Ἡ ἰξία, &c.] ἰξία dicitur, quod quibusdam in locis ἰξία, hoc est, viscum, ad ejus reperitur radices, quo pro mastice utuntur mulieres. τῶν ἰξίων doctissimus Gaza nullo exemplo in carduum pineam transformavit. ἢ δὲ ἰξία, inquit Theophrastus οὐ φέρεται πορτοπύλω. Emendant, φέρεται ἢ ὁμοίον πορτοπύλω. Hanc excogitarunt emendationem, ut chamæleontē Theophrasti & Dioscoridis album & ἰξίω, eandem probarent plantam. Tradit enim Theophrastus, chamæleontem album ubique nasci. Vide lib. 9. cap. 13. ἰξία tamen Theophrasti, & chamæleon planta diversa est, ut mox dicam. Vera & genuina lectio; ἢ δὲ ἰξία οὐ φέρεται πορτοπύλω. Plinius lib. 21. cap. 16. Helxine (vide quæ capite præcedenti dixi) rava visu est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua veluti malum extuberat, contentum sua fronde, hujus vertex summus lachrymam continet, jucundi saporis acanthicem mastichen appellatam. Legendum ergo, οὐ φέρεται πορτοπύλω. Ex eodem quoque Plinio probatur, Theophrastum scripsisse, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀκάρου κινάρου. Porro idem Plinius lib. 12. cap. 17. herba meminit in Asia Græciaque nascentis, quæ incisa mastichen reddit; hæc vel ixine, vel similis omnino, sic ait. Sed mastiche quoque gemina est: quoniam & in Asia, Græciaque reperitur herba, radice folia emittens, & carduum similem malo, seminis plenum lachrymaque erumpit incisa parte summa, vix ut dignosci possit à vera mastiche. Herba hæc, cujus nomen reticet Plinius, ἰξία est Theophrasti, & chamæleon ἰξίας Dioscoridis. Disputant acriter viri magni, utrū ἰξία quam hoc describit capite Theophrastus, & chamæleon quem delineat lib. 9. cap. 13. sit una eademque, an vero diversa planta? Deinde an ἰξία Theophrasti & chamæleon ἰξίας Dioscoridis sit? Postremo, an ixine Theophrasti, & chamæleon ixias Dioscoridis, sit ixia cujus idem Dioscorides meminit lib. 6. in præfatione, an vero chamæleontis nigri radix ixia? an ab utroque planta diversa? Ad primum dicendum: τῶν ἰξίων & chamæleontem Theophrasti album plantas esse diversas, quod de utraque tanquam diversa Theophrastus agit. Chamæleon, ut docet noster Philosophus

Philosophus, ubique nascitur: contra ixine, haud multis locis provenit. Neutiquam, ut dixi, corruptus Theophrasti codex. Vulgarat lectionem defendit Plinius. Sed ponamus corruptum, legamus ut volunt, nondum tamen chamæleon album & ἰξίνη eadem planta erit. ἰξίνη lachrymam emittit, quod non facit chamæleon, ejus enim meminisset Theophrastus. Idem etiam ni diversæ forent plantæ, chamæleontem ixinem vocari tradidisset, maxime cum à quibusdam ἀκρον nuncupari referat. Venio ad alteram quæstionem. Ἡ ἰξίνη prima fronte à chamæleonte albo Dioscoridis diversa videtur planta, cum tamen eadē sit. Describitur à Dioscoride libr. 3. cap. 10. Χαμαιλίαν λευκὴν, ἰξίω τούτων ἀκάλεστον. διὰ τὸ ἔν περ τόποις ἰξίν ὄρεσιμαδῶσθε πῆς ἰξίως αὐτῶν, ἢ καὶ ἀντὶ μασιχῆς χρῶνται αἱ γυναῖκες. ἔχει φύλλα ὁμοία σκλήρωμα τρεχύπερον δὲ καὶ ἰξίν περὶ ἰχθυόπερον ἔχει μάλαν. κωλὸν δὲ σκῆ ἔχει, ἀλλ' ἀφίηται ἐν ἑμισυ ἀκρωθῶν, ὁμοίαν ἰχθίνω θαλασσίῳ ἢ κινάρῳ. ἀνθὸν δὲ πορφυροειδῆ, ἄσπερον τελέως ἐκπαπ πονυμίνας. καρπὸν δὲ κνίκου ὡς τῶν ἀπὸ σπῆς. ἰξίω μὲν τῆς ὄρειας θεοδόφου παρσίω, ὅν τῆς ὄρειας ἰχθυόπερον λευκὴν δὲ βῆθος, ὅπου ἀκρωθῶνται, βαρυστοιμίον, γλυκύον. Chamæleontem album ideo ἰξιām vocant, quod quibusdam in locis, viscum ad ipsius radices inveniatur, quo etiam pro mastiche utuntur mulieres. Folia habet silybo, aut carduo similia, sed chamæleonis nigri folia asperiora, acutiora atque validiora. Caulē non promittit: verum ex medio spinam echino marino, aut cinaræ similem erigit: flores vero emittit purpurascētes, capillorum figura, qui in pappos evanescent: semen cnicifimile: radicem in lætis quidem collibus crassam, in montosis vero graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, odore gravi, dulcem. Chamæleontem album, ἰξίω vocari tradit, & rationem cur sic vocetur reddit. Plinius lib. 22. cap. 18. Chamæleontem aliqui ἰξιām vocant. duo ejus genera. candidior asperiora folia habet: serpit in terra, echini in modo spinas erigens, radice dulci, odore gravissimo quibusdam in locis viscum gignit album, sub alis foliorum, maxime circa canis ortum, quomodo thura nasci dicuntur, unde ἰξία appellatur. hac ut mastiche utuntur mulieres. quare ἰξία chamæleon vocetur, varietas foliorum evenit. mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi cyocæus, atque aliis coloribus. Postremum de nigro chamæleonte Dioscorides. idem album tantum ἰξίω vocari auctor est. Puto scripsisse Pliniū, chamæleontis duo genera. Candidior, quem ἰξιām vocant, asperiora folia habet, &c. ἰξία vocari tradit. Dubitavi aliquando, utrum apud Dioscoridem pro ἰξίω; ἰξίνω reponi deberet, sed Plinius contrarium docet: Idem facit Hesychius. ἰξίως πῶς πῆ καὶ χαμαιλίαν. Galenus in glossis, folia chamæleontis albi sic vocari auctor. ἰξίω φύλλον (melior lectio ἰξίω φύλλον) ἔχει λευκὸν χαμαιλίοντος. An ergo apud Theophrastum pro ἰξίνω ἰξίως reponendum? Nec illud videtur. Ex Plinio ἰξίνω scripsisse illum cognoscere licet, quantum helxinen interpretatus sit. Nam videtur hunc in adversariis suis perperam ἰξίνω pro ἰξίνω notasse, nimis properante calamo, aut oculo usus. Illud notandū, quod ait, ἔν περ τόποις, ἰξίν ὄρεσιμαδῶσθε. Theophrastus quoque ἔπειτα ἰξίνω nasci tradit. Difertē quoque Plinius quibusdam in locis viscum gigni asserit. Quorundam Doctissimorum virorum sententia est, ἰξίνω vocari spinam eam, quæ viscum illū producit; at ubi eum non profert, non esse ἰξίνω, nec ἰξίω est, ideo a chamæleonte separari, quod non ubique chamæleon mastichen illam generet, sed certis tantum locis. Ideoque ἰξίως tantum dicendum ἰξίνω, ubi ἰξίνω emittit; quando vero non producit, ἀκρον dici. Sed alia est differentia inter chamæleontem Theophrasti, & ejusdem ἰξίνω, ut paulo infra dicam. Carolina, quam chamæleontem asserunt, nusquā gummi emittit. Contra ex ἰξίνω ubicunque nascitur, viscus manat. φύλλα ὁμοία σκλήρωμα ἢ σκωλύμα τρεχύπερον: Malè in Aldino παρσίω. Vulgatum Oribasius & Serapio defendunt. Καυθὸν ἢ σκῆ ἔχει, &c. Dioscorides caule carere tradit; verum caput statim è medio proferre, echini modo, aculeis munitum, cinaræ simile; hic est ἀσπερον ἀκρον, mali specie, quod totum foliis occultari Theophrastus refert. Ex illo capitulo summo lachrymam five viscum emittere hic docet. Plinius sub alarum foliis, quia folia hunc verticem abscondunt, unde viscum prodit. Dioscorides πῆς πῆς ἰξίως, ad radicem viscum proferre tradit, quod verū est. Caulē enim caret, & in terra serpit, & à radice statim capitulum illud tollit foliis contectum; Quin & ἰξίω φύλλον esse; idem narrat Theophrastus. Sic conciliandi sunt illi auctores, qui alioquin contraria tradere videntur. Ὅμοίαν ἰχθίνω θαλασσίῳ ἢ κινάρῳ Plinius; quoniam ἔν Ἀσία Γρακίαque reperitur herba, radice folia emittens, & carduum similem malo, seminis plenum. ἰξίω φύλλον vertit radice folia emittens. Quod sequitur, & carduum similem malo, corruptum: Antiquus codex, & carduum similem alo seminis,

plenum lachryma: quæ erumpit, &c. Scribe ex Dioscoride, & antiquo codice. Et carduo simile malum, seminis plenum, lachrymaque, quæ erumpit, incisa summa. Carduum vocat κινάρω. Huic similem ferre fructum five spinam chamæleontem album, tradidit Dioscorides, Ἀλλ' ἀφίηται ἐν ἑμισυ ἀκρωθῶν ὁμοίαν ἰχθίνω θαλασσίῳ ἢ κινάρῳ, Theophrastus vero, ἀσπερον ἀκρον ὡς πῆς μῆλον habere ἰξίνω tradit. Ex utroque auctore, vel, ex tertio habet Plinius, malum carduo simile, seminis plenum. Nam & carduus, hoc est, κινάρω pomum habet squamatim compactum, quod caput het hooft Belgæ vocant. Lachrymam, inquit, erumpere parte suprema incisa. De incisione nihil Theophrastus, nihil Dioscorides; Inciso malo viscum emanare non nego, sed & sponte, non læso pomo erumpere, ac circa radicem five caput concrefcere experientia docet. Cæterum utrū legas, & carduo simile malum, seminis plenum, lachrymaque, quæ erumpit, &c. an carduo simile malum seminis, plenum, lachrymaque erumpit incisa, &c. perinde est. Utraque tolerari potest. Ἀνθὸν ἢ πορφυροειδῆ, ὡς περ τελέως ἐκπαπ πονυμίνας. Vox ἐκπαπ πονυμίνας non alio referri potest, quam ad τελέως. Sed jam absurdum erit, quod ait Dioscorides. Non enim capilli, cum tenues jam sunt, in pappos iterum abire possunt, ut vulgata habet lectio, veluti capilli pappescētes. Corruptus ergo codex. Scribe ἐκπαπ πονυμίνας ablato σ, neutro genere, ut verbo ἀνθὸν respondeat, ut sensus sit, Flores vero emittit purpurascētes, capillorum figura, qui in pappos evanescent. vel flores purpurascētes & pappescētes ut capilli; capillorum scilicet modo tenues & divisos esse, adeo ut papposi videantur, & tales quidem proferre ixinen docet experientia. Antequam ad tertiam veniā quæstionem, dicendū, Plinium quatuor locis diversis ἰξίνω facere mentionē, & quod maxime mireris, in hisce cunctis quasi de diversis spinis herbisq; loqui, quum una eademque lib. 12. In Asia Græciaque inveniri scribit herbam quæ mastichen fert. Lib. 22. refert ἰξιām chamæleontem viscum gignere album. Rursus lib. 12. helxinen narrat summo vertice continere lachrymam jucundi odoris. Deniq; mastichen cardui sylvestris odorem oris commendare ait. libr. 20. c. 23. Sed aliam lectionem editi codices habent, aliam scripti. Editi, manducatus carduus, odore commendat oris. Antiquus codex; manducatus carduus, hic odorem commendat oris. Aliam teste nobiliss. Salmasio scripti lectionem habent. Optimus Vigaltianus. Mastiche carduis odorem commendat oris. Unde verissima emendatione lego, Mastiche carduis odorem commendat oris. Vel etiam, mastiche cardui sylvestris. scriptum erat, cardui, id est, cardui sylvestris. Eam lectionē mihi confirmavit Apulejus meus, qui habet, mastiche carduis oris commendat odorem. Tot modis variam existimavit herbam, ex qua mastiche, quot auctores, qui aliquid de illa retulerunt. Venio ad tertiam quæstionem. utrum ἰξία, cujus mentionem facit Dioscorides, in præfatione lib. 6. sit ex genere chamæleontis. Hujus meminit Nicander in Alexipharmacis.

ἰξίω ἐν δὲ σε μήτι δόλω ὡς χεῖλεσι πῶμα
 Οὐλοφόνον λήσειεν, ὅ, τ' ὠκιμοειδὲς ὄδωδε.
 Τοῦ μὲν ὑπὸ γλώσσης νέαι τρηχύνεται ὀλκῶς
 Νέσθηεν ὑποφλεγέθων. τὸ δὲ οἱ ἐμπάζεται ἢ πορ
 Λυοσηθῆεις, γλώσσαν δὲ κατὰ πρῆξι κινύδοντι.
 Ne vero admotum labris fallare bibendo
 Viscosum ulophonon, quod præfert ocima gustu.
 Mox tumor & summam gravis inflammatio linguam
 Accendit, cordis vires animusque recedunt
 Tum linguam rabido laceratam dente remordet.

Hallucinantur, qui ἰξίω è chamæleontum classe existimant, non potest esse albus chamæleon; siquidem albi radix alexipharmacum est contra laticas, & in vino pota theriace contra venenata, testibus Nicandro, Dioscorideque. Utrumque chamæleonta luculenter in The-riacis describit Nicander.

Θραξέω δὲ αἰγλήεντα χαμαιλίον ἢ δὲ ὄρειον.
 Δηοὶ δὲ ἀμφὶς ἔασιν. ὁ μὲν ζοφοειδὲς ὡς πῶμα,
 Ἡκίται σκωλύμα, τρεχέλω δ' ἀπεχέυατο χαίτην,
 Ῥίξω ἢ οἱ βελιάρης τε καὶ ἀψαλός. ἢ δ' ὑπὸ κνημῶν
 Σκαίσις ἐν πελάγει φυζήλι ἐν νεμέεσι.
 Τὸν δὲ ἔροταν δῆεις αἰὲ πετάλοισιν ἀγαιρὸν,
 Μέωσθ' ἐν κεφαλῇ φύεται πεδέσσα μολοβρῆ
 Ῥίξω δ' ὑπερθέσσα, μελίζωρ δὲ πῶμα δὲ
 Τῶν δὲ κινάρω μὲν ἀναίγειο. τῆς δὲ δὸτὸ φάρωσ
 Δραχμαῖον ποταμοῖο πῆν, ὑδάτοςι τρεξέσας.
 G g g Montanum

Montanum discerne, notaque chamæleon alba,
 Nam venit ambiguus, fusco niger ille colore
 Nec scolymo ab similibus, diffundit caule rotundam
 Cæsariem, crassa nixus radice nigraque,
 Et solem vitans rigidis in saltibus exit.
 Hic folio lætus tumet asperiore, caputque
 Sessile demittit medio de pectore natum,
 Albaque mellito radice condita sapore est,
 Sed nigrum monco fugias, pondoque recisam
 Alterius drachmam siuviali dilue lymphæ.

Ex his sequitur, chamæleontem album non esse ixia-
 miserorum refugium, gummi sive viscum deleterium esse,
 radicem minimè. Sed nec gummi, nec radix odorem
 saporemque ocimi habet, ut libr. 9. pluribus dicam. ocimum
 sapore amaro, & odore suavi est. chamæleon albus
 odore gravi, sapore dulci. Nugæ sunt, quod de visco tradunt.
 Testantur Bellus, Belloniusque, mulierculas Creten-
 ses innoxie, & sine periculo illo uti. Præterea, succus
 ixias esse nequit, quod satis apertè Dioscorides & Nicander
 ixia, venenatam radicem esse scribant; hanc enim inter
 venenatas radices recensent. Nec nigri chamæleontis
 radix ixias; quod uno quasi spiritu utriusque ixia &
 χαμαλιόντος mentionem faciat Dioscorides. ῥίζων, inquit,
 ἢ χαμαλιόντος ἀκρότητον. ἢ ῥίζων, ἢ ἀκρότητον, ἢ ῥίζων,
 ἢ ἀκρότητον ὁ ῥίζων ἢ ἀκρότητον ἢ ῥίζων, ἢ ἀκρότητον.

Quod si una eademque radix esset, scripsisset, ῥίζων δὲ χαμαλιόντος ὅς ἐστι ῥίζων, uti de ephemero scribit. Neuter ergo
 chamæleon ixias. Vide plura de hac quæstione libr. 9. cap. 13. ἴξιον videtur planta, quæ à Nobiliff. Fabio Columna
 lib. 1. de plantis minus cognitis his ferè verbis describitur. Huic descriptioni magis accedere videtur
 planta illa Citrinolæ frequentissima, sterilibus devexis locis occidentalibus editis, ac etiam planis, purpurascente
 flore, capillari cynaræ æmulo; cujus effigies parum à vulgata carlina, pro chamæleone albo recepto distat.
 Hujus radix crassa est admodum & longa, foris rufescens, intus alba, ἀστὴ βαθύτης, ut Dioscorides notat, lactescens,
 aromatico, gravi parum odore, non injucundo, cerebrum petente: dulci sapore, edulis, quæ cum extirpatur,
 non potest illa adhiberi diligentia, quin minus vel fibrula aut aliquo modo non findatur; quæ parte statim lac emittit in grumos ob viscositatem concre-
 scens, etiamque grumis hærentibus invenitur effossa circa summas radicularum soboles, ex qua fruticare observavimus, & in plantas plures
 dividi vetustate; in quibus singula capita orbiculata mali parvi magnitudine, singulis foliorum umbilicis hærentia
 inveniantur echinata, ut in vulgata carlina, flore pallente, & humo hærentia. Huic vero spinosum caput, sive acanus (sic enim à Theophrasto appellatur spinosum
 caput carduorum) in quo flos concipitur, mi-

Ixine Fabii Columnæ.

nimè, ut in vulgari, à radiantibus foliolis illis, veluti
 corona dispositis inter caput, & folia magna circum-
 datur, quibus caret. Nec floris umbo planus, atque
 depressus conspicitur inter pallentes barbulae illas ma-
 gnas undique radiantes, illumque chrysanthemum ritu
 coronantes; ac elatior, tumescens, ruffas, minutasque
 barbulae, sive potius squamas, occultans; atque pap-
 posus. Flosculi quidem in quinque partes singuli divi-
 duntur, tenues admodum, ut capillares ferè videantur;
 non secus ac in floribus scolymi sive cinaræ, quibus si-
 millimi effigie, colore vero non ita cæruleum imitan-
 tes, sed potius purpurascentes. Idcirco ἄσπερ τριχίαι ἐκ-
 πικροποιμένα dicuntur. His marcescentibus, candidum
 pappum emittunt, interna semina singulis floribus sub-
 sidentia, ut in cynara, & acanaceis; verum oblonga,
 cinerea, splendens, non ut cnicus modo crassa, sed cnicus
 modo contenta & effigie. Iunio mense acanum pro-
 fert, Julio dehiscere incipiens suave-rubentem canam
 lanuginem ostendit, quæ deinde Augusto extuberans,
 purpureo colore perficitur florescens: iterumque
 Septembri perfecto canescens pappo, & evolante cum
 semine. Folia huic pedalia, vel majora, magis profun-
 dè incisa, & spinosa vulgari; Scolymi sive Cinaræ si-
 miliore divifura; colore albicantia, veluti canescantia,
 infernè hirsuta, quandoque virentia: in eruptis Majo
 mense observavimus, ut diversa videretur planta. In
 vetustioribus, & arecentibus rubentia, ut in cæteris
 plantis observatur. Quod autem planta hæc, ut ex
 Plinio colligitur, rubentia, aut cærulea, variaque
 proferat folia, nondum compertum habemus. At non
 albo Chamæleoni Dioscorides hoc tribuisse videtur,
 cum in fine Chamæleonis nigri historiarum nominis ery-

mon, atque foliorum varietatem tradiderit, sicut in
 initio ejusdem nigri Chamæleonis historiarum; ejus folia
 & caulem rubescere dixit, & nos ita esse censemus.
 Chamæleonis enim nigri umbellata coma, in aliis candi-
 cans, aliis ad cæruleum inclinans, aliis virens, quod
 Eringii montano quoque evenit, ut nos in Apuliæ Ci-
 rinola, ubi copiosè uterque oritur, reperitur, ante-
 quam flores dehiscere incipiant: & folia quoque ru-
 bescentia, sicuti & caulem dodrantalem ad summum,
 etiam rubescentem, in aliis candicantem, aut virentem
 data opera observavimus. Objicebatur enim à Mat-
 thiolo, caulem huic plantæ non purpurascere, atque
 ideo præter cæteras notas, ut illi videbatur, Dioscori-
 dis historiarum non respondere. At planta ab ipso propo-
 sita, nec supradictas notas, nec umbellam, nec flores
 Hyacinthinos proferre certum est, nec in campestribus,
 maritimis, fassis, clivosis, qualis est Apuliæ Cirinola;
 sed in frigidis admodum humentibusque montibus or-
 ritur: & à vulgata carlina parum abest caule, ut ple-
 ritique illam eandem esse cum humili non caulescen-
 te censuerint & ad eadem utantur: & nos congene-
 rem illi esse testamur. Rustici armentorum duces gum-
 mi quod in acano, & inter spinosa foliola calycis ma-
 nat, colligunt, ex hac in Apulia, & ex vulgari in monti-
 bus excelsis, frigidis, illudque appellant Cera di Cardo,
 quia concretum veluti cera durefcit, atque ubi attrahendi
 opus sit, eo utuntur. Vix enim est planta cui sponte gum-
 mi hoc non hæreat, unicū saltem grumulum, quod Ma-
 thiolo tam arduū fuit reperire, ut nunquam in Italia se
 album Chamæleonē gummi manantem vidisse fateatur.
 Non secus ac viscum, dum recens est, adhæret, & in fila
 proteditur, colore candido, nā ex lacteo succo concre-
 scit,

cit, & deinde collectum ceræ modo concrefcit, contractatumque inficitur, nigrefcitque. Hanc plantam in Apuliæ Cirinola, & vicinis locis observavimus, ubi niger simul invenitur, Chamæleo verior, cæruleis floribus, albis intus staminibus, umbellam habens confertam & latam, à doctissimo Maranta primum observatus; qui locis clivosis, liccis, campestribus, maritimisque, ut Dioscorides notat, oritur. Vulgarem verò Carlinam pallentem coronatoque barbulis flore, (non quidem purpurascens nostris regionibus, ut à plantarum auctore Lugdun. refertur, qui forsitan re ipsa non vidit,) in Matefio Campoclarentium monte, & Rascono Æquicolori, aliisque; excelsis jugis, & Apenninis montibus sæpius observavimus. Nec verum esse animadvertimus, vulgarem Carlinam, ut alii tradiderunt, caule carere, sed aliquando illum emittere. Quæ caulem habet, nunquam humilis est florida, ut vulgaris; at genere diverso folia profert, angustiora, virentia, magisque spinosa; florem in minoribus barbulis, illisque; candidantibus; umbone intus flosculis purpureo rubentibus, quamvis antequam expandantur, lutei conspiciantur. Quod nisi quis animadvertat, plantam observans, ad perfectionem usque diversas, judicabit easdem. Alias quidè luteo umbone parvo, alias purpureo rubente colore conspiciens: in ipsa etiam planta hoc inveniens. Plura namque capita profert, singulis caulibus quos plures emittit, singula proferens. Æquicolorum montibus, in quibus copiosè fruticabat, observavimus, atque capras hujus caulescentis plantæ capita mandere vidimus. Radix huic nigra erat, exesa, caulibus pedalis, rubescens. Tota plâta viscoso candido lacte manat disrupta, ut in vulgari humili, concrefcitque gummi modo, odore nihil differens. Quare ni fallimur, deceptos illos putamus, qui eandem humilem Carlinam & caulescentem esse tradiderunt. Gummi etiam in capitibus hærens invenitur. Nos autem congenerem esse dicimus, ac appinximus, è regione nostri Chamæleonis imitaturum Echinum, demptis acanaceis foliis illum vallentibus, ut squamosa interna foliola, sive barbulae, quæ florem continent calycis, sive cinaræ modo, ante oculos poneremus. Addidimus etiam flores distinctos, seminibus parvis insidentes, ac etiam grumos aliquid gummi concreti circa radicem excisam & detrunctam; ut omnia quam facillime considerari queant. Hujus folia naturæ luxu crispa, atque densa aliquando invenimus Majo mense Cirinolæ, prope Reguli vineam in editis illis locis; quæ ob humoris abundantiam, ut in aliis plantis evenire observavimus, etiam degenerant: & apud nos sicca, memoriæ causa, servamus. colore purpureo-ceruleis floribus etiam depictum vidimus album chamæleonem, in antiquissimo herbario manu scripto Græcis literis majusculis, Alphabetico digesto ordine, coloratis iconibus; quod Neapoli in Sancti Ioannis Carbonariæ nuncupati ornatissima librorum copia bibliotheca servatur, membranacea pagina extracto; quod nuper anno 1605. Neapoli prætereuntes observavimus, evolvetes illud. Quare hic referre in studiosorum gratiam libuit. Invenimus quidem & alia quædam nostris sententiis, atque iconibus quodammodo congruere, tam ante à nobis Phytobasano editis, quam nunc hoc volumine descriptis, non sine animi nostri jucunditate. Restat nunc ad majorem hujus plantæ declarationem, ut doctissimorum, Matthioli & Marantæ controversias dirimamus. Non parum de hac disceptasse inter se videntur: quæ verò fuerit hujus controversiæ causa, paucis exponemus. Matthioli igitur albus Chamæleo depictus, cujus notas, ut solet in arduis cognitione plantis, omisit, illa eadem planta est, quæ vulgo Carlina humilis dicitur, excelsioribus, frigidisque montibus Neapolitani Regni frequens, à quibus utrinque flumina ortum ducunt, ad utrumque mare, Thyrrhenum scilicet, atque Adriaticum decurrentia, tanquam è terræ continentis dorso elatiore, utramque plagam dividitibus. Flore prædita est pallido, magnis barbulis, sive foliis oblongis, levibus, nitidis, splendentibus, rigidis, obliquè radiorum ritu dispositis, ut in Chrysantemi flore observatur, coronato, umbonem depressum habente, minutis ac densis flosculis luteis constructo. Eandem plantam exactius depinxit doctissimi viri, Rembertus Dodonæus, Lobelius, & Petrus Pena, itemque Carolus Clusius; Additis tamè floribus inter capitulum, sive Acanum & folia magna, humi jacentia plura intermedia foliola, tertia parte breviora, & angustiora, minusque incisa, quæ Acanum, sive capitulum illorum positu undique radiante coro-

nare videntur. Quamobrem, planta hæc triplici radiorum ordine ornari videtur. Primo foliorum majorum, quæ humi sparguntur. Secundo foliorum, ut diximus, angustiorum, tenuium ac frequentiorum, quæ Acanum circumdant. Tertio denique barbularum floris, quæ ex ipso Acano sive Echinato capite calycis vicem, antequam flos hiaret, explente, obliquè ac densè circum exertæ conspiciuntur, ex aculeatis admodum illis calycis foliis elatis florem sepientibus, radiantis pyxidis effigiem præferentium. Quæ vero à Maranta describitur non enim picturis usus est, illa eadem videtur, quam nos descripsimus, atque depinximus, foliis illis mediis carens, atque barbularum occultans, quibus maximè præter floris colorem ab illa distat. Causa verò quæ Marantam ut Fuchsi depictam, Chamæleonem probaret magis videtur impulisse, quamquam illius etiam picturam arguat; illam nos fuisse censemus, quia Matthioli, & Fuchsi depictum chamæleonem album, eandem plantam exprimere voluisse censuit, quam idem Maranta in Venusino agro frequentem observarat; Putans forsitan, aliâ ejusdem ferè effigiei flore lutescente non alibi inveniri. Illorum quidem vitium fuit, notas omittere plantæ propositæ, atque Dioscoridis historia uti, qui purpureo flore Chamæleonem esse describit, ut Venusina erat. Sed heu humana camalitas! ea est hominum versutia, ut ne facile argui possent, ea quæ ab ipsis tanquam indagatoribus, commentatoribus, & expositoribus, ut ita dicamus, necessariò ad rei declarationem exprimi deberent, silentio plerumque involvantur, & occultentur, antiquorū verba supponentes, atque historiam, tanquam rei propositæ, aut depictæ congruentem, aliorum verba & dicta referentes, propria dicenda vero omittentes. Id etiam, ut brevibus aliorum verbis perquam Latine loqui videantur. Non enim ex eorum scriptis colligere poterat privatam plantæ historiam ac differentiam, qui nullam expresserunt nisi Dioscorideam. Fuchsius quidè plantæ formam ex Dioscoride transcriptam apposuit; Matthiolus vero picturam tantum, & vulgo notam Italis esse retulit. Quapropter, illorum Chamæleones purpureis esse floribus, ut à Dioscoride traditur, & ab ipso in Venusina planta observatum erat, eandemque illos exprimere voluisse sibi persuasum; in ea prorupit verba, ut Matthiolo picturæ tantum objiceret erratum, quod floris scilicet acanum statim supra crassam radicem appoluerit hærentem, atque Fuchsi magis probandam potius iconem, quia non statim radici, sed illius adnatis elatum ab illa caput expresserit: verum & illum errasse, quia in illis furculis, caulibus modo folia disposita hæere sinxerit, ut caulibus speciem potius, quam radicularum habere videatur. Veriorem vero iconem esse, ut ex crassa radice, ac veluti matre, aliæ radiculæ vel soboles pullulent, quæ Græcis *ἠδραστῆματα* dicuntur, in quibus capitula insident inter folia, terræ proxima. Vera quidem hæc est plantæ historia; nec similia objecisset, si ab illa diversas, illos depinxisse animadvertisset. At in quibus deceptus sit Maranta præter supra dicta, explicabimus. Doctus quidem vir, subtili, acrique ingenio fuit, & in stirpium observatione, insq; in examinandis diligentia profectò admirabilis, ut ex ejus Methodi & Theriacæ voluminum lectione patet. (Utinamque plures Marantæ nunc viverent.) Picturæ vero dignoscendæ, ac distinguendæ non admodum naturæ dote ornatum ex supra dictis suspicamus. Poterat quidem ex illorum iconibus & picturis satis animadvertere, ac putare illorum Chamæleones inter se diversos esse, ac etiam ab ea, quam ipse Venusino agro repererat longè distare: atque non minus errare illos potuisse in illarum expressione, quam etiam diversas à sua voluisse exprimere, cogitare. Fuchsi quidem caulibus, & floris effigie; Matthioli vero ex pyxidato, & barbulis coronato magno flore, ut etiam Fuchsi; quæ Venusina planta, & reliquis Apuliæ locis prodeunte minime exeruntur, flore Cinaræ modo intumescens. Hæc si ex pictura noscere non ignorasset, non ea, sed quæ nos diximus, protulisset forsitan opinamur. Verum non tantum picturæ inobservatione, ac earundem depictarum plantarum frigidis in montibus orientium ignoratione, sed potius, quia doctissimos illos viros purpureo flore, juxta Dioscoridis textum plantam expressisse firmè opinaretur; non ab historia alienam. At quia locus est opportunus, non tacebimus, non minus naturalium rerum indagatori, ut perfectior evadere possit, disciplinarum scientiarum, linguarumque varietatem esse conquiendam, quam ipsam pingendi

ac delineandi rationem, vel saltem illius quendam agnitionem. Non enim mente conceptis rerum historiis, ac earum differentiis, earundem ideâ veras effigies concipere potest picturæ disciplina penitus ignarus. Sicuti, nec pictura expressas rerum icones, illas ideâ ad naturalem suum individuum aptare potest: nec earum differentias, & minimas quasque partes conferre & examinare. Quare illam nobis assequi peritiam necesse videtur: ut ex pictura, rem ipsam, ideâ videre putet, sicuti è contra re ipsa conspecta, eandem qua forma pictura exprimi debeant noscere satis calleat. Sic enim Maranthæ atque Mathioli supra enarratos lapsus profecto evitabit. Hac enim de causa doctissimi plerique Philosphi ac Medici simplicium medicamentorum cognitionem aspernere videri malunt, cum ad illos agnoscenda, atque examinanda naturæ defectu minus idoneos semetipsos sentiant, hac supra dictis ideâ carentes: quod si fateri velint, vera dixisse videbimur. Hæc profecto potissima ignorantia hujus Medicinæ paratis primariæ connexæ occasio, summo hominum damno, ut Medicorum quorundam proveniat superbia, ac invidia, qui ne ipsos hac parte deficere videantur, illam spernunt veluti ignobilem. Sed unde Medici dicuntur, nisi ab ipso medendi actu, in quo ille medebitur Medicus, si locis contingat Pharmacopolis carentibus artem exercere? an ne verbis? an sufficere, noscere morbum? Medici quidem nomine ex se ipso privari videbitur, tunc enim re ipsa medicamenta novisse oporteri fatebitur. Sed hic tacendum. Nunc autem Mathioli contexamus errata. Primum est, quod planta illa pro Chamæleone depicta, omissis à Maranta objectis, non habet foliola illa inter media minora minusque incisa, ut supra retulimus; quæ aliis iconibus additæ fuerunt, & doctiss. Caspar Bauhinus in sua synonymis ornata Mathioli operum editione, expuncta illa Matthioli, Transalpinorum iconem apposuit, tanquam veriore, animadvertens forsitan etiam, quod in epitome Francofurtensi longè pessimè efficta erat superposita. Secundum quod omissis Acani floris notis, tanquam purpureum florem proferentem plantam posteris imposuerit. Tertium, quod in Epistola libr. 3. ad Marantem, pictorem suum asserit, ex viva planta iconem desumpsisse, quam nos scimus, & reliqui, qui illam delinearunt ex Transalpinis, foliola illa inter media vivis plantis nunquã deficere florentibus, quin minus cum Echino reperiantur. Quod autem plantam à Maranta descriptam in plures processus radice divisam, in quibus aliquando singuli Echini singulis radicis adnatis insideant, minime impugnare voluerit, rectè fecisse arbitramur, nam & in planta ab ipso proposita etiam evenit non raro, sicut etiam an suæ Fuchsi plantæ depicta sit præferenda posteris iudicium relinquere: quod recti animi signum est perspicuum. Fuchsi vero plantam, pro albo Chamæleone depictam, neminem hæsitare quidem censemus, quin illam eandem esse censeat, quæ Carlina caulē habens, dicitur, ab eodem Matthiolo pro nigro Chamæleone depicta & proposita, nec non pertinaciter asseverata. Non possumus hic omittere, à plantarum Lugdunens. historiæ auctore ex eadem Matthioli notarum omissione florum Chamæleonis forsitan cogitasse plantam illam purpureum habere florem, ac ita in sua historia addidisse, quod ni ita foret, aviditate flagramur Plantam similem conspectam habere; quam qui habuerit nos certiores facere ne dedignetur, summis precibus rogamus. *Aliam Alpina chamæleontis ixines nomine describit plantam lib. de plantis exoticis primo cap. 56. ubi ait.* Plantam integram ex Creta accepimus pro legitimo Chamæleone albo. Quæ ab unica radice exit, foliaque numerosa producit, longa, multa, simul à radice prodeuntia, ut digitus lata, in nervum acta, papyri seu cyperi foliis proxima, sed albidiora, duriora, latiora & levia, in quorum medio quasi abruptum caput acanaceum occultitur, spinis exterius longis, densis, in crucis modum actis, custoditur: intus vero lanuginem albam, densam, induratum, in qua & exterius in eodē capita circa spinas. gummi parvum colore fulvescens, mastichi simile, odoratum, & calidi gustus inhærescens, cernitur. Radix vero crassa, ut pollex, longa sensim ac sensim gracilescens in extremumque in tenuissimam desinens, exterius fulvescens in nigrum inclinans; intus alba suaviter olens, fervidi gustus, Carlinae similis, ab eaque differens remisso jucundiorique odore. Hanc plantam video multis Chamæleonem album creditam fuisse, quo nomine etiam ipsam nos accepimus, quam

tamen opinionē nunquam laudare potuimus, eo vel uno argumento persuasi, quod hæc planta neutiquam Chamæloni albo Dioscoridis conveniat, cum præsertim Chamæleon albus folia ferat sylibo familia, sed asperiora & acutiora, & caput spinosum cinnaræ modo, radicemque habeat quadantenus aroma olentem, gravitamen odore & dulcem. Nostra vero planta folia habet multa ab radice longa, parum lata, æquali cortice ac leni prædita, nullis incisuris neque acuta, nec aspera, sed levia, & caput ferat, uti dictum est, foliis fere latis, exterius magno studio spinis pulcherrimis, atque longis foliolis, vestitum, quod gummi producit, non autem ex radice, ut de Chamæleone albo expressit Dioscorides, emanat, sed totum circa caput concrevit, scilicet, circa spinulas, caput echinaceum, vestientes, atque in suprema parte alba, ut ita dicam, papposa semina continente. Addo, hujusce plantæ gummi non constare vim mortiferam habere, uti constat de gummi Chamælonis, quod jam Græci vocavere, Quod exitiale venenum esse Dioscorides expressit. Hujus plantæ pro Chamæleone à multis creditæ gummi quod mastichem simulat, mulieres Creticas mastiches loco dentibus atterere, Petrus Bellonius est auctor, & Honorius Bellus persuasus hanc plantam esse album Chamæleonem in epistolis ad C. Clusium scriptis, recitat in Creta pueros hoc gummi ex echino legere & aliquantulum masticare, & postea digitis levigare, & complanare, complicatumque in vesiculæ formam super alteram manum fortiter impellentes, edere. Hocque esse ludi genus pueris Cydoniis familiare etiam tradit. Quibus non levi profecto conjectura assequimur, illud gummi non habere facultatem venenatam, quod in ore libere absque ulla noxia dentibus traditur. Hinc etiam deprehenditur, hoc gummi ab ixia differre, quod circa radicem chamæleonis, quæ venenata est colligi Dioscorides auctor sit. Quod etiam liquido constabit, hanc plantam non esse Chamæleonem album, ut falso multis fuit persuasum, quæ igitur planta erit ni Chamæleo albus hæc sit? ea inquam, ut credidimus, de qua Theophrastus ita scribit, Carduus pinea haud multis provenire in locis potest. Est ab radice foligera, qua de medio seminalis a-

Carduus pinea Theophrasti cum radice ab Alpino delineata.

canus, veluti malum extuberat, foliis nimirum occultatus, hic lacrymam jucundi saporis parte profert postrema, quam spinalem mastichem vocant. Nescio, an melius hæc planta à Theophrasto describi potuerit. Addo, ut magis pateat, hanc plantam non esse Chamæleonem albū, de hac planta ipsum Theophrastū, describentem ne verbum quidem, de ixia gummi fecisse. Aliqui crediderunt, ixiam gummi non esse propriā nigra Chamæleonis, & non alibi, neque est ut putemus, quod aliqui-

quæ ἰπυρίοκαυλα sicut docet, μὴ ἔχοντα δὲ πύρον ἀποσπασίαν ἰπυρίοκαυλα. Vide locum, vide annotata. Folium, inquit, habere spinosum. Κακὸς plantam spinosam esse veteres tradunt omnes. Theocritus Eidylio 10.

Ἄλλ' ἑπολείπη

Ὡσπερ οἷς πόμνας τὸς τὸν πόδα καὶ κίτθ' ἔτυψεν.

Sed relinquere

Quemadmodum ovis à grege cujus pedem caecos punxit.

Philetas Cous, antiquus Poëta, cujus versus apud Athenæum reperiantur lib. 2.

Γηρύσαιτο δὲ νεβρός ἀπὸ ψυχρῶν ὀλέσειαι Ὀξείης κακῆς τὸ μῆμα φυλαξαμένη.

Et lamentetur qui perdidit hinnulus auram Pungentis cacti, vulnera dum metuit.

Hujus distichi sensus est, hinnulum, sive hinnuli ossa, ad tibias esse apta, si modo dum viveret, sedulo prospexerit, ne à cacto sauciaretur. Refert Athenæus libr. 4. veteres ex hinnulorum, hinnularumque ossibus tibias fecisse, has reperisse Thebanis, & ab his accepisse reliquos Græcos. Θεοφάστου δὲ ἄρρημα φησὶν εἶναι Ἰουδαίους τὸν οὐ νεβρός καὶ τὸν κακὸς δὲ ἀζόνητος αὐλόν. Tibiam quæ paratur ex cruribus hinnuli, à Thebanis repertam fuisse tradit Iuba. Horum opinio fuit, ossa hinnuli inepta faciendæ tibix, quem cactos vulnerasset. Hesy chius; Κακὸς, ἀκαθὰ ὕψ' ἦς τὰν τὸ πηγὴ νεβρός, ἀξέρια ἔχει τὰ ὄστ' εἰς αὐτὸν. Cactus spina est, à qua si ledatur hinnulus, inutilia ad tibias ossa habet. Lamentatur hinnulus ergo mortuus à vulnere cacti, quod ossa ejus inepta sint ad tibias. Atque hic versiculi sensus. Spinosa ergo planta cactos. Cæterum Theophrasti verba, quibus folia & caulem describit, admodum corrupta & lacera esse ex Plinio & Athenæo constat, restituenda eadem, quo dixi sensu & methodo, ex iisdem probatur. Καὶ ἡσσανεῖζουσι αὐτὸς ἐν ἄλμῃ. Plinius vertit, Caules vocant κακῆς, nec fastidiunt in cibis inveteratos quoque. Theophrasti, inquit viri maximi, sensus est, edules esse caules illos, detracto cortice subamaros, & muria condiri condique solitos; quia scilicet subamari essent, idè sale macerabantur, nec propterea aliter videntur edules fuisse, nisi muria domiti & macerati. Ita intellexisse Theophrastum, pater ex sequentibus illis: ἔπειθ' οἱ καυλὸν ἀφίστην, ὃν καλοῦσι πτερνικά. γίνεται δὲ καὶ οὗτος ἰδιώδης πάλιν ἡσσανεῖζος. Cæteri caules cacti, non aliter edebantur nisi ἡσσανεῖζος, & postquam ætatem in sale tulerant, hic qui vocabatur pternix, etiam edebatur, sed ἡσσανεῖζος. Ergo recens tantum mandebatur, non quia muria similiter condiri non posset ac fervari, sed quia recens melior. At Plinius hæc vertit: Vnum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed vetustatis impatientem. Cur vetustatis impatientis? Nihil certe est, quod vetustatem ferre non possit, dummodo sale condiatur. Cur iste caulis in muria fervari non queat, quum cæteri possint? Nihil sanè rationis video. Sed verum est omnino quod suspicatur: quum Plinius totum eum locum de cacto in adversaria sua transferret, omisit, fortè prope-rans, ut sæpe fit, verba illa, ἐν ἄλμῃ, quæ calami acumen fugerunt. Nobis enim constat, dum silvam sibi ad scribendum compararet, omnia quæcunque apud auctores super unaquaque materie legebat, certis titulis assignasse, inter dum serie alphabetica redegisse, herbarum, arborum, lapidum, piscium, & medicinarum ex iis nominibus, atque inde sumpsisse, quum scriptioni manum admoliri cœpit. Cum igitur de adversariis locū illum transcriberet ac verteret, in eo videretur legisse tantum, sicut prope-rabundus scripserat, Ἐδάδιμοι δὲ οἱ οἱ ἀπολεπόμενοι, μικρὸν ὑπόπικρον, καὶ ἡσσανεῖζουσι αὐτὸς, prætermittis illis, ἐν ἄλμῃ. Idè nec illa in versione expressit, quum reddidit: nec fastidiunt in cibis, inveteratos quoque, quod alioquin, oportuit. Nec enim inveterari est, ἐν ἄλμῃ ἀποθησαυρίζεσθαι, sed simpliciter ἀποθησαυρίζεσθαι. Multæ herbæ reponuntur, ut inveterari possint, & vetustatem ferant, quæ sale opus non habent. Immo inveterari de his propriè dicitur, quæ fervantur, & condiuntur absque adminiculo salis. Nam quæ vetustatem ferre nequeunt, ea sale, vel muria condita sic fervantur, quod ἀλμύσειν Græci dicunt. Theophrastus ἀποθησαυρίζεσθαι ἐν ἄλμῃ, Dioscorides ταχέως εἰς αἰμύσειν. At inveterare simpliciter de iis quæ sine sale fervantur usurpavit Plinius libr. 19. cap. 6. Quod si diutius allium cæpamque inveterare libeat aqua salsa, tepida capita intingenda sunt, ita diuturniora sicut, melioraque usus, sed in satù sterilia. A lium & cæpe inveterantur abque sale, sed

ut diuturniora fiant, aqua salsa unguenda sunt. Ita libri, non ut habent editi, intingenda. Hoc nihil ad ἀλμύσειν, qua condiuntur herbarum multæ. Etenim aliæ virides & recentes esui sunt: aliæ reponuntur, & fervantur ut ficcæ usui esse possint. Sicca vocat Apicius. De ficcis hæc: Lasaris radices, menta, nepeta, salvia, cupressum, origanum, &c. Cepas & allia in eo albo recenter. Atqui inveterari hæc propriè dicebantur, quia non virides & recentes, sed ficcæ & inveteratæ fumebantur; πικρὸν ἡνίκα Græci de iisdem dicunt; alia porro in muria & aceto fervabantur condita. Pater igitur, Plinium legisse in Theophrasti verbis ἡσσανεῖζουσι, non ἡσσανεῖζουσι ἐν ἄλμῃ. Idè ἀποθησαυρίζουσι, vetustatis impatientem. Hactenus viri magni. Præter veritatem accusatur Plinius, nihilq; peccavit, quod ex iis, quæ dicturus sum facilè concedes. Notat doctissimus Pintianus aliter legi in Salmanticensi codice. In terra serpunt caules à radice emissi; lato folio & spinoso. Caules vocant cactos, nec fastidiunt in cibis inveteratos. Conduunt muria. caulem rectum habent, quem vocant pternica. Scribendum reor; Nec fastidiunt in cibis inveteratis. conduunt muria. Alium caulem rectum habent, quem vocant pternica, &c. Vide, & fer sententiã, utrum rectè Plinius ἡσσανεῖζος ἐν ἄλμῃ reddiderit. Considerare oportet, an auctoris, an excipientis, an librarii culpa error contigerit. Hic excipientis, vel librarii negligentia peccatum est. Præterea cum ait Plinius, vetustatis impatientem; illud ita accipi non oportet, quasi sale conditus, durare non possit, sed quod pristinam quam recens habebat suavitatem non servet. Hæc mens, hic sensus verborum Plinii. Nec fallitur Plinius, ut quidam asserunt, quod sui generis esse, & in Sicilia tantum nasci cactum scribit, Theophrastum sequitur. Ἐν τῇ Ἑλλάδι δὲ οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Σικελίαν μόνον. Carduus Romanorum & cactus Siciliae neutiquam res eadem, sed diversa. Non sequitur, cactus in Hellade non fuit, ergo nec cinara. Nec Græci vocarunt κίναρον, quam Sicili κάρων, sed alibi quam in Græcia nascentem. Omnino alia planta, ut mox dicam, cinara. Sed de hac quæstione inferius. Pternica caulem cacti rectum vocari scribunt. An nomen illud accepit, quod mali calicem referat? πτέρνα enim pars dicitur, ut scribit, Pollux, quæ in ληνάδω aut ἰσοδάκλω immittitur: An verò à dolore & fraude nomen accepit? Suidas, πτέρνα δὲ λέγεται ἰσοβουλή. quod spinas habeat latentes. An πτέρνα, quod verus sit caulis, ex πτε particula, & ἴριος, πτε, non raro syllabica adjectio, facta per syncopen à πτε. τὸ ἴριος γαμύς, καλὰ δὲ caulis. Apud Theophrastum libr. 2. cap. 7. ἴριον φύνται. Vereor Sicculam esse vocem, & ὃν καλοῦσι πτερνικά cum scribit Theophrastus, non exponendum ὃν οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι, sed ὃν οἱ ἐν τῇ Κικελίᾳ πτερνικά καλοῦσι. Sequitur. τὸ δὲ ἀδικάρπιον ἐν τῷ ἀπὸ πτε, &c. Vertit Plinius; Semen ei lanuginis, quem pappum vocant, quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palma est. Hæc vel insigniter depravata, vel lapsus vehementer Plinius. Theophrastus lanuginem quidem, quæ semen ambit detrahendam & abjiciendam inquit, sed corticis nullam facit mentionem. Quid velit Plinius, non satis capio. Theophrastus καυλοῦς ἰπυρίους, quos κακῆς vocant, decorticari scribit. Num igitur Plinius in vertendis Theophrasti verbis corticis detractionem, ubi necessaria erat, neglexit, eamque repofuit, ubi locum non habet? vel placet propter multiplicem vocis ἀδικάρπιον significationem lapsus Plinium? Hæc enim, licet in omnibus eadem sit nominis ratio, tamen pro diversitate fructuum aliud atque aliud significat; fructus pars est, quæ semen ambit, adversus cæli, animaliumque injurias, in castaneis echinatus cortex, in juglande calyx viridis quo continentur nux, in frumentis gluma, in leguminibus filiqua, in pomis pulpa & caro. Vide quæ lib. primo dicta sunt. Hesy chius, ἀδικάρπιον exponit λέπτωρον καὶ οὐπίπικρον. ἀδικάρπιον, ergo quod in fructu extra est, & semen ambit; hoc in aliis esui aptum, in aliis ineptum, pro natura & genere fructus. In κακῆς ἀδικάρπιον non videtur pomum ipsum significare, sed extimum aliquem corticem, cum ipso pomo vel carne, vel sine eo. Nam pomum, sive potius caro quæ semen ambit, spinosa vix esse potest, verum cortex exterior qui circumdat carnem. Hunc exteriorem ac spinosum corticem Plinius cum papposo semine detrahendum & abjiciendum scribit. Quod non est præter rationem, quamvis id vel non scripserit, vel expresserit Theophrastus; qui non vult edulem extimum spinosum corticem, sed pomum, sive carnem quæ interius continetur, ac etiam ἀδικάρπιον dicitur quod semen ambit. Palmae cerebro similem huic teneritatem ait esse pappo & cortice detracto. Hoc excusari non potest. Ἐμφερές dixit Theophrastus, id est, simile, Ergo de forma, non qualitate accipi oportet. Makè etiam Athenæi interpres vertit

vertit gustu, qualis est cerebro palmarum. quod nec apud Plinium, nec Theophrastum habetur. Forma referre palmarum cerebrum tradit Theophrastus. teneritatem similem habere Plinius. Restat inquiramus, utrum cactos ad recentiorum cognitionem pervenerit. Omnes ferme uno ore clamitant, *κάρνη* & cinaram, sive articocam eandem esse plantam. Qui hanc probant sententiam Athenæi auctoritate nituntur. Tis δὲ τούτοις οὐχὶ πιστότερον γαρβόν ἀν εἶποι τὴν κάρνην εἶναι τὴν τὴν δὲ τὴν Ῥωμαίων ἰδὸν καλονμένῳ, κάρνην (malunt alii κάρνην) οὐ μακρόν ὄντων τῆς Σικελίας, ἀποφασίζουσ' ἂν τὴν Ἑλλήνων κινάρων ὀνομαζομένων, ἀλλὰ γὰρ ὅτι δὸν ἔργον μάλιστα κάρνην & κάρνην αὐτὴν εἶναι. *Equus his vocibus persuasus confidenter non asserat, cacton hanc esse, quam Romani brevi spatio à Siculis divisi carduum (præstat cardum) appellant, Græci vero aperte cinaram? mutatis enim duabus literis cardos, & cactos idem fuerit.* Duabus quoque litteris mutatis & transpositis, plantago fiet platanus, polium, Apios tithymali genus, erit apium felinum, malva malus, lotus, morus, rubes, ribes. Inde ergo nihil concludi potest. Nemo præter Athenæum cacton & cardon Romanorum eandem dixit plantam. Fallitur etiam Athenæus cum scribit. *Κινάρων, τὴν Σοφοκλῆς ἐν κερκίῳ κινάρων κερκίῳ, ἐν δὲ φοινίκῳ; Κινάρων ἀκούσει πάντα πάλαι. ῥόλον. Athenæi sententia est eam herbam, quam alii per ἰ vocant, Sophoclem per ὄ appellare, κινάρων.* Et hoc quidem tam falsum, quam quod falsissimum. Contrarium docet Galenus, aitque, antiquos, inter quos Sophocles, κινάρων scripsisse *κάρνην* & κέρη, suos vero æquales novitatis amore *κάρνην* & κέρη. quod etiam, velit nolit, fateri debet Athenæus. Vide quæ supra dixi. Cinaram carduum Romani vocarunt, quod vel ex Virgilio patet, qui versum Sophoclis in hunc vertit sensum, *segnisque horret in arvis Carduus.* Cinaram Romanos carduum vocasse, ex Palladio constat, qui de carduo eadem recenset, quæ de κινάρων Græci. Palladius in Martio tit. 9. *Mense Martio feritur carduus. terram stercoratum & solutam diligit, quamvis in pingui melius possit provenire.* Paulo infra. *Si cacumina seminū confringas, spinis carebunt.* Hæc Cassianus Bassus, hæc Columella, cæterique de cinara. Ergo cinara, sive scolymus Theophrasti, carduus Latinorum. Videamus an cinara cum delineatione Theophrasti fatis conveniat. *Caetium*, inquit Botanicus noster, in Græcia non reperitur, sed in Sicilia tantum nascitur. Cinara tempore Columellæ Italiæ satis familiaris. Sed hoc frivolum argumentum, & nullius valoris. Cactus statim à radice emittit *καυλοὺς ἐπιγείους*, his caret cinara. Quod cum videret summus Botanicus, novam quandam vocis *καυλοὺς* expositionem excogitavit. Quod autem (ait) de caulibus scribitur, mox in terram à radice missis, qui esui sunt idonei, fortassis foliorum sunt costæ, quæ sublati utrimque foliosis additamentis (quemadmodum mensis inferuntur) caulem referre possunt. Nisi vel in Sicilia, ubi tantum Theophrasti ætate nascebantur, & caules quosdam *ἐπιγείους*, sive *ἐν τερρῳ procumbentes*, & alium rectum quoque proferat: postea vero in Italiam, aut Germaniam translatus *ἐπιγείους* illos emittere desinat. Solum siquidem ac cælum ad stirpium mutationem plurimum posse, non modo Theophrastus auctor, sed & ipsa rerum experientia ostendit. Præterea addidit vocem *fortassis*. Nam si has costas intellexisset Theophrastus, omnino absurdè scripsisset. *ἴδιον παρὰ τὰ ἄλλα τὸ φύλλον.* In finitæ plantæ tales costas cauliculosque ferunt, centaurium magnum, pastinaca, levisticum, hipposelinum. Præterea cauliculi hi, sive costæ, humi non procumbunt, nec per terram serpunt, sed eriguntur & attolluntur, non nihil tamen curvantur; sed quæ curvantur *ἐπιγείως* dici nequeunt. Aliud curvari, aliud humi procumbere, ac per tellurem repere. Quod si in Sicilia tales cauliculos ferret quales describit Theophrastus, jam dudum aliquis prodidisset, nec res hæc lateret Baptistam Portam Neapolitanum, Botanicum summum. Caulem cacti rectum *ἠρησάριον* scribit Theophrastus, cinaræ ad tempus aliquot servari potest pristina bonitate præstantiaque. Cacti fructus tegumentum facie, inquit, acanacea sive spinosa, ut vulgo vertunt, talis non est cinaræ, licet singulæ squamæ in acutam definant spinam. Spinofum vel acanaceum caput dici non potest neque exemptis lanuginosis feminibus commedi solet, sed antequam in florē erumpat, seminaque ferat; nec recentes cinaræ pappæ molestiam aliquam adferunt, ut de cacto tradit Dioscorides, & ex eo Ægineta. His addo, quod vox cactos apud Tertullianum reperiatur, uti doctiss. monet Salmastius; qua is nunquam usus esset, si cactus Romanis carduus, vel Græcis cinara, dictus fuisset. Et hæc de cacto, planta hæctenus incognita, expectandum usque dum eam aliquis ex Sicilia mittat.

*τὴν δὲ τὴν κάρνην τὴν ἀκακίαν, &c.] Corruptus codex, Scribe, τὴν δὲ τὴν κάρνην τὴν ἀκακίαν ἔχοντα φύλλον, οἷον τὴν τερρῶν φύλλον, ὁμοίως, τὴν δὲ τὴν κάρνην, μελλάκων τὴν σφόδρα, καὶ τὸ φύλλον ἔχει σαρκώδες; Quædam vero præter spinam folium habent, ut pheum, ononis, tribulus, hippopheos spinas gerit incurvas, folioque constat spinoso. Videat lector quæ lib. hoc 6. cap. 1. & 3. & lib. 4. cap. 11. de phleo & pheo dixi. Vocē *παιδουσα* tanquam spuriam rejeci. Nemo, quod sciam, veterum ejus facit mentionem. Scripsit quis ad oram de tribulo & anonide, *παιδουσα φύλλον, vel παιδουσα φύλλον, ubique reperitur;* hoc cum vitio receptum in textum, & inde nata vox *παιδουσα*. Doctissimus Gaza *κάπ πειρις* legit. Hanc lectionem probare nequeo; quod cap. sequenti capparim & folio & caule spinosā scribat. Quod si quis velit *παιδουσα* plantam esse, per me licet. Describitur ab Alpino planta gaidarothymo, cui præter spinam folium minimè spinolum. Attulit eam nobis Roma Martinius Blocklandius Medicus. Hujus meminit Honorius Bellus epistola 5. ad Carolum Clusium. Gaidarothymo planta elegantissima est, & prorsus nova, pedalis in orbem per terram diffusa, multis spinis sive aculeis horrida; folia longa, digitali magnitudine, aliquantulum angusta absq; petiolis proferens, quæ caules undique, sed inordinati ambiunt; caules quadranguli sunt, incani, quemadmodum folia, ita ut tota colore cineris appareat, ramos utrimque proferens figura quasi crucis, qui in spinas definant, & in alios ramulos omnes dividuntur; spina quæ medium locum obtinet, majore aliis semper existente: flores salviæ colore, magnitudine & figura similes profert, in hispidis quibusdam caliculis ternos aut quaternos simul junctos, quibus succedunt semina inæqualia colore nigra: perpetuo viret, & Julio floret, totaque odore caret. Radicem habet magnam pro portione plantæ, & lignosam. Echynopoda mirum in modum æmulatur multitudine spinarum, sed colore tota alba apparet. Nascitur occidentali parte insulæ circa pagum Sarda vocatum, qui triginta sex millium passuum distat à Cydonia, locis siccissimis, inter thymum & Thymbam, neque alibi vidisse nemini, ignotam prorsus antiquis fuisse credo. Vocatur à rusticis *ζωνιδουσα*, quod atinimum thymum sonat, licet nihil cum thymo commune habeat, nisi solū, in quo oritur. Sic Bellus. Hæc planta anno M.D.XCVII. satis frequens Clusio semine nata: quæ eo anno multis duntaxat foliis prædita fuit incanis & lanugine obstitis, salviæ minori non dissimilibus, nullo petiolo, aut eo brevissimo sultis, nec in caulem abiit. Omnes autem plantas, hiems corrumpit, præter tres, quæ sequente anno caules protulerunt frequētes ab eadem radice prodeuntes, sed facies valde immutata. Nam folia prioribus longè minora fuerunt, & omnes rami, qui in alios ramulos ex adverso semper nascentes finduntur, in spinas definunt, quarum media semper crassior & firmior est. In ramulorum separatione bina semper nata fuerunt foliola, thymbræ foliis æqualia ferè, & incana. In firmioribus spinis circum medium nati sunt inter foliola singulares duntaxat cauliculi, quinque laciniis divisi, Septembri mense, in quibus flos salviæ flori non dissimilis, sed superna parte repandus & dilutioris coloris. Cum vero tardè admodum flores protulerit, semen ad frugem pervenire nequivit. An porro hanc plantam in proximum annum conservare possim, dies me docebit. Hæc verba sunt Clusii. Nobis altero à satione anno floruit, eodemque periit, mense Octobri, aut Novembris initio. Clariss. Clusius in appendice ad historiam plantarum stachii vocavit spinosam, eoque descripsit nomine.*

Μυλάκων, &c.] Vertunt, *spina murilis*. Supra notavimus, asparagum dici *μυλάκων*, sed asparago folium non est carnosum, nec folium aliud præter spinam profert, ut Theophrastus cap. 3. hujus libri tradit. Scribe ex Plinio *παιδουσα, μελλάκων τὴν σφόδρα, & τὸ φύλλον ἔχει σαρκώδες. Hippopheos spinas gerit incurvas, folioque constat carnosā.* Aliter vertit Plinius, libr. 21. cap. 15. *Hippopheos spinis geniculatum.* Dioscorides inquit, vir magnus, *ζωνιδουσα ακανθια* hippopheo tribuit. Plinius legit *ζωνιδουσα*. At Dioscoridem non sequitur Plinius, sed Theophrastum, quod vel ex iis quæ præcedunt & sequuntur constat. Ea enim apud Theophrastum leguntur. *μελλάκων vel μελλάκων spinis geniculatum vertit. Μελλάκων δὲ τὴν μύλον dictum imaginatus est, quæ vox ἐπιγναπιδου significat, vel ὄσ γενυ. Helychius *μύλον, αἱ ἐπιγναπιδες, ἢ σιαρνας.* Idem *μύλον ἐπιγναπιδου* τὸ ὄσρον ἐπὶ τῷ γνάπιδι, ἢ ἀργυρίου πάλαντο. Myle patellum, os quod genu operit, latum est & rotundum genu super impositum, à molæ afinariæ similitudine sic dictum, quod rotundum sit. Sæpius apud Hippocratem vox hæc*

occurrit. Hinc Plinius, quod valde ineptum, spinis geniculatum hippopheo dixit. At μυλλοκωνιον idem quod σκολιανθη, quæ spinam habent incurvam, & inflexam hami instar, quæ hamatis & incurvis spinis armata sunt, μύλλον enim Græcis σκολιον, καμυπιλον, Hefychius μύλλον, καμυπιλον, σκολιον, κυλλαν σπειλιον, &c. Hanc spinam Meleager in corona, epigrammatum φορβιω σκολιότεριχα vocat.

Ἐν δὲ καὶ ἐκ φορβῆς σκολιότεριχος ἀνθος ἀκαυθῆς, Ἀρχιλόχου μικραῖς τραγῳδίαις ἀπ' ὠκεανός.

Totidem, inquit Clariff. Salmafius, floribus comparat in eo carmine singulos Poetas, unde epigramma compilavit, & coronam suam contexit. Propter virulentiam & acerbiteriam carminum, quod sumpfit ex operibus Archiloi affimulat flori herbæ hippophei, quam vocat σκολιανθη.

Κ Ε Φ. Ε.

C A P. V.

De phleo, inturi, id est cappari. De tribulo, ejusque duobus generibus. Deque ononi, herba aculeigera.

Πολυχιδῆς δὲ καὶ πολύριζον τὸ φλέως. ἔμυλόν τε βάρους γε τὰς ρίζας ἔχον. βλαστάνει δὲ ἅμα Πλάδι καὶ τοῖς πρώτοις δρότροις, καὶ ἀφίησι τὸ τὸ φύλλον. ἔργον ἐστὶν ἐπὶ τῶν, ἀλλὰ χρονιώτερον. τὸ δὲ τῆς καυπίας ἴδιον ὡσπερ ἐλέχθη παρὰ ταῦτα. καὶ γὰρ τὸ φύλλον ἐπακαυθίζον ἔχει. καὶ τὸν καυλὸν ἔχει ὡσπερ ἰσφίως καὶ ἰππίφωας ἀνάκαυθα τοῖς φύλλοις μονόριζον δὲ καὶ ἰππίγειον καὶ χαμαίκαυλον. βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθῆι τῶν ἡέρους, καὶ ἀλαμύει τὸ φύλλον χλωρὸν ἀγρι Πλευάδι. χαίρει δὲ ὑφάμοις καὶ λεπτογείοις χωρίοις. λέγεται δὲ ὡς ἐν τοῖς ἐργασίμοις ἔχει φύεσθαι. καὶ ταῦτα ὡς ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ ἐν βήλοις τοῖς φουρμύδι, καὶ ἔχει ὡσπερ σίλφιον ἐν ὄρειοις. τοῦτο μὲν οὐ πάντως ἀληθές. ὁ δὲ τριβουλῶν ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπίακαυθῆς ἐστὶ. δύο δὲ αὐτῶν γένη. τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεθισθῶδες. ἔπειτα δὲ φυλλόκαυθῆς, καὶ ἰππίγειον ἢ ἀμφω καὶ πολλὰ καὶ χυρὸν χιζόμενοι. ὅψι βλάστης δὲ μάλιστ' ἐφυλλόκαυθῆς ποσφύετα τὰς αὐλάς. τὸ δὲ σπέρμα ἔχει μὲν πρῶτον, σησικωῶδες ἔχει δὲ ὄψιον, στρογγύλον ἰππίμελαν ἐν λοβῶ. καὶ τὰ μὲν ὡσπερ ἀνάφυλλα καὶ ἀκαυθα ἔχοντα χυρὸν ἐν τοῖς τοῖς ἢ δὲ ὄντως ἐστὶ πικροτάκων. ἐπὶ τῶν δὲ φύλλον ἔχει, πηραναῖδες ὡσπερ φυκὸς παρ' ὄλον τὸν καυλὸν. ὡσπερ σφάνου τῶν ὄλων εἶναι μορφῶν ἀλαμύεσθαι ὡς ἀλλήλων καλλοδοσθηῆς δὲ καὶ ἐλλοδοσθηῆς ἀλαμύεσθαι. φύετα δὲ ἐν τῇ γλίχρα καὶ γανώδι, καὶ μάλιστ' ἐν τῇ σπορέμω καὶ γιωρρομύδι. διότι καὶ πολέμοις τοῖς γιωρροῖς. καὶ ἐπιδυσώλεθρον. ὅταν γὰρ λάβῃ χύμας βάρθρον, ὡς τὰ κάτω ὄντως. καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐστὶ δόποφύσις ἀφεμένη εἰς τὰ πλάγια, πάλιν, εἰς τὸ ἔπειρον ὡς τῆς κατω. ἔπειτα μὲν ἔτι ὄντως ὄλη. τοῦτο δὲ βραχέως γίνεται τῆς γῆς. καὶ δόποφύσις ἴσως. εἰ δὲ μικρὸν δόποφύσις, δόποφύσις πάλιν βλαστάνει. ἀρχεται δὲ τῆς βλαστήσεως ἡέρους. πλεῖστα δὲ μετοπύρα. τὰ μὲν ἐν ἀγροῖς τῶν φρυγαίνικων, ἐκ τῶν θωρεῖσθαι.

Phleum folio constat carnosof, multifidum, multistirpsque est, non tamen altè descendit. Germinat cum Vergiliis, primoque aratro una, nec folia id dimittit. Non enim annum, sed diuturnius est. † Inturis præter prædicta, peculiare (ut retulimus) habet, quod & folium, & caulem gerit subhispidum, nec † phleum, & lappaginem æmulatur, quæ foliis mitibus constant. † Vnistris, humile, humicæ est. Germinat, floretque æstate, & folium usque Vergilias viride perdurat. Gaudet locis arenaceis, atque tenuibus: cultis haud quicquam exire dicitur, cum apud oppida, & loca plana proveniat, non laserptii modo apud montuosa. Hoc igitur minus verè putant. Tribulus vero peculiare fortitur, quod † fructu aculeigero constat. Ejus duo genera sunt. Vnus enim folio ciceris exit, alter † spinosus, foliatus constat: ambo terreni, atque multifidi sunt: serius germinat, qui spinosus foliis est, & apud septavillarum is solet erumpere. Semen præcoquis, festinae vicinum: serotini rotundum, nigricans, septum in siliqua. Atque ea quidem, quæ folio quasi orbantur, spinamque gerunt, hisce ferè constare animadvertimus. Ononis ramis aculeigerum est, † anno tantum perdurans, folio rutæ similis, sed per totum apposito caulem: ut veluti coronam ex intervallo tota species repræsentet. Florem minutulum, & in siliqua non undique septum edit. † Nascitur lento plenoque solo, & præcipue in segetibus atque cultiorum exortu. Qua de causa agricolis inimica exit. Vivax admodum est. Cum enim altam nocta tellurem fuerit, sua infima pellit. Et singulis annis, surculis in latus emissis rursus anno postero deorsum versus, † pellere solita est. Effodienda tota extirpandaque penitus est, quod solo madefacto agendum. Sic enim facilius interit. Nam si vel parvulum relinquatur, ex hoc assurgere iterum potest. Incipit germinare æstate, perficitur autumno. Ergo sylvestre genus suffruticum intelligendum ex his est.

Phleum multifidum, multasque radices habet, non tamen altè descendens. germinat cum Vergiliis occidunt, primaque stationis tempore, quo etiam folia nova emittit. † capparis. † phei, nec hippopheum. † singulari radice constat. † pericarpio. † spinoso folio. † ovilium. † folio annuo, rutaceo, sed per totum apposito, caulem alternato foliorum exortu interceptum, ut veluti coronam ea tota figura repræsentet. florem minutulum. † udo lætoque Scal. † ilico demittit radices. Scal. † demittere;

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Ὅτι ἀφίησι δὲ τοῦτο τὸ φύλλον. Sic lege: non ἐ ἀφίησι atque ita agnoscat Theodorus. Μονόριζον δὲ. Theodorus unistris. De hoc alibi. Καὶ ἐν βήλοις τοῖς τοῖς. Theodorus, loca plana: quia mox oppressit, ὄρειοις. πεδινῶς itaque legit. Ἐν τῇ γλίχρα, καὶ γανώδι. Theodorus, lento, plenoque

solo. Vstarius, & purius, & exactius: udo, lætoque. Ὡς τὰ κάτω ὄντως, Theodorus, protinus sua infima pellit. Illico demittit radices. Σπινώδης γὰρ ἐστὶν ὄλη. Theodorus, effodienda tota, extirpandaque est. Deest igitur verbum: aut mutandum, σπινώδης.

scriptum foret. Nolo digladiari, quilibet sua fruatur opinione. Πλεκτί, quod securis instar pungat, vel, quod spinas securi similes habeat. Pro λαπ πολαμοσι λαπ ποαίσι legit interpret. Lappaginis nomine alia plantæ gaudet. Quare ne committatur error, præstat Græcam servare vocem. Galenus ab incolis κολυμβάδα vocari dicit. Κολυμβάδα oliva condita, ὡς τὸ κολυμβῆν, abinnatando, quod condituræ innatet. Κολυμβῆν enim urinare & sub aqua esse, & innatando aqua mergi significat. An à tali facultate nomen accepit? an vero quod olivæ similis fructum ferat, me fugit. Fructum non describit Dioscorides; quare certi nihil statui potest. Folia inquit habere oleæ similia; sed angustiora; Theophrastus carnosa esse dicit hippopheos folia. Utrumque verum esse potest. Nam sempervivum minus folia fert oleæ angustiora & minora, quæ tamen valdè sunt carnosa. Idem de hac planta dici potest. Quin etiam hoc innuere videtur Galenus, cum carnis instar mollem ait stoeben, libro de usu partium, quod in ramulis, radiceque locum non habet. Igitur quo ad folii delineationem satis conveniunt Dioscorides & Theophrastus. Uterque enim spinosum negat; sed præter folium spinam ferre, auctor est Theophrastus; quod etiam confirmat Dioscorides, qui spinas ait esse candicantes, siccas, γωνιωδῆς, inter se distantes. Μυδάκησον Theophrastus plantam dixit. Quid μυδάκησον sit supra exposuimus. Γωνία angulus dicitur, sive id quod resultat ex duabus lineis in unum desinentibus. Quo sensu apud Theophrastum lib. 1. cap. 6. accipitur. Γωνία etiam pro flexu viarum sumitur. Quo sensu vox hæc apud D. Mathæum occurrit cap. 6. vers. 5. Hi σκόλοι sive curvi esse solent. Hoc sensu si accipiatur vox γωνιωδῆς, idem dicunt Dioscorides & Theophrastus. Dioscorides flores hippophaes candidos, & ex parte rubentes scribit. Plinius racemosam hederæ modo scribit, candidis, & ex parte rubentibus acinis, quod est contra Græci auctoris mentem. Hippophæstum dicitur, ὅτι ἔστι πτερόειδος, quod vestimenta splendida nitidaque reddat. Hippophyiti alii etiam in locis meminit Plinius. lib. 16. cap. 44. Quod vero in spinis fulloniis Hippophæstum, calyculis inanibus, foliis parvis, radice alba, cujus succus ad detractiones in comitiali morbo utilisissimus habetur. Idem lib. 27. cap. 10. Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt aeneæ fulloniæ, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus. Oscitant Plinius hippophæstum recenset inter plantas, quæ aliis subnixæ vivunt. Humilis quidem herba, humi strata, ut serpillum & similia, sed in vicina dolichi, aut hederæ modo non scandit. Frustra vir magnus lib. 27. corrigat. Hippophæstum, spina in maritimis nascitur, hac implentur cortinæ fulloniæ sine caule. Dioscorides iisdem locis nasci hippophæstum, quo hippophaes, dixit, Hippophaes. a. in maritimis nasci, idem tradit. Ergo & hippophæstum. Totum illud argumentum concedo; sed Plinium sic scripsisse, nego; quod vel ex libro 16. constat. Sed unde Plinius hausit, hippophæstum in spinis nasci fulloniis, cum hippophæston sit ipsa spina. Habet hoc ex Dioscoride male intellecto. Hic hippophaes & hippophæstum genera ait esse spinarum, quibus utuntur fullones ad vestimenta mundanda & polienda. De Hippophae hæc tradit. Ἰπποφάεις ἢ γράφουσι τὰ ἱμάτια. Pro quibus in antiquis. codice & Orribatio legitur, Ἰπποφάεις, ἢ δὲ ἰπποφάει, ἢ ἢ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια, φέρεται μὲν ἐν ὄρεσιν ταλασσίσις καὶ ἀμειδίσις, &c. Verba hæc, ἐν ἢ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια, Plinius hippophæsto adscripsit, quia statim capite sequente subjicit Dioscorides, hippophæstum ab aliquibus hippophaen vocari, vertitque hippophæstum nascitur in spinis fulloniis, &c. Quod est, γράφουσι. Græci recentiores ἐν ἢ, pro ἢ non raro utuntur, quod non fecere antiqui. Hoc Plinio imposuit, qui verba Græci auctoris eo sensu accepit, ac si traderet, hippophaes vel hippophæstum in spina fullonia nasci. Ὡς κνάπτουσι τὰ ἱμάτια. ἰπποφάεις vel ἰπποφάεισι ἐν ἢ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια φέρεται. In ea spina qua interpolantur vestimenta, nascitur hippophaes, vel hippophæstum. Hippophæstum enim Plinio & hippophaes una eademque est herba, quod utraque eundem præbeat usum: cum duæ sint diversæ, ut ex Dioscoride probatur, qui diversis capitibus eas descripsit. Ex quibus, inquit, aeneæ fiunt fulloniæ: Dioscorides hippophæstum spinæ fulloniæ genus ait, ἔστι δὲ ἀκνήθης κναφάεις. Aeneæ nullam mentionem facit, nec quænam aeneæ illæ fulloniæ sint, satis capio. Vox aeneæ admodum suspensa & corrupta. Antiquus noster codex habet. Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt aeneæ fulloniæ. Legendam, ex quibus fiunt inææ fulloniæ. Inææ fullonis instrumentum illud spinis constitum, quo inæ, id est, venæ in vestibus erigebantur, ac tenuabantur, ut pexa molities in his surgeret. Flocci molles & tenues vestium,

quos pecten spineus excitabat & poliebat, inæ vocatæ sunt. Latini inas dixere, quos Græci ἰνας; hoc est, subtilissimas intercurfantas venas, quales in chartis veterum, & aliquando nostræ. Festus, *Ilia dicta ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima.* Marcellus empiricus capite 31. *Ad ulcera in ano facta chartæ combustæ, seu inarum ejus drach. 1.* Male in vulgatis codicibus enarum legitur, Inæ quippe sunt minuta filamenta fibrarum, quæ in chartis videntur. Rectè ergo Iosephus Scaliger Varronis codicem lib. 3. de rust. cap. 10. correxit. Vulgo legitur, etiam in antiquissimo. *Ova plena sint atque utilis nec ne, animadverti ajunt posse, si demiseris in aquam: quod inane, natat: plenum, desidit: qui (ut hoc intelligant) concutiant, errare: quod in eis vitales venas confundant.* Nam ἢ venas est glossema, quo quid sit ina, exponebat studiosus lector. Inas autem vitales in ovis elegantissimè, ut alia, Græcus interpret vertit, τὸ ἰνῶδες καὶ γόνιμος. Hippophæstum idem Plinius radicem album habere tradit, cum nihil de albedine apud Dioscoridem legatur. Fortè albam dixit, quod vestes albas nitidasque reddat. Male Ægineta ἰπποφάεισιν hanc spinam vocari existimavit. Ἰπποφάεισι ἔστι κναφίης ἀκνήθης, ἄσπερ καὶ τὸ ἰπποφάεισιν. Doctissimus & Nobilissimus Fabius Columna Lymæus dubitat, utrum rhamnus primus, ab aliis oleaster dictus Germanicus, sit hippophaes sive hippopheos veterum. Tanta viri summi integritas, ut sponte sua fateatur, se nunquã vivam plantam vidisse, ideòque nihil sese certi de ea scribere posse. Utrum succo scateat radix, aliis apud quos planta sponte provenit, observandum relinquit. Apud nos locis arenosis frequens. Succus nihil hætenus in radice reperimus. Sed alia impediunt, quo minus hippophaes veterum esse possit: quod flos hederæ corymbis non sit similis, ac veluti racematim sibi cohærens, sed instar oleæ herbaceus circa ramos frequens, nec furculos habeat quoquoque verum expandentes, sed ramulos in altum se erigentes. Doctissimus Anguillara, uti summi Botanici scribunt (Anguillaræ quippe scripta nunquam vidimus) rhamnium catharticum oleæ folio hippophaen esse scribit. Vulgarem catharticum rhamnium sæpe conspeximus, hunc nunquam. De hoc Dodonæus; *Anguillara radicem refert palmam esse longam vel majorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti concolorem, gustu amarissimum, odore gravem. Arenosis & Maritimis locis in Peloponneso à se repertam scribit.* Clariss. Dodonæus iconem hippophaes ex codice Cæsareo depingi curavit. Hæc si sit in rerum natura, optimè nostro judicio cum notis à veteribus traditis convenit, & forassis hanc, aut similem in Peloponneso observavit Anguillara. Et hæc de hippophae, quam inter ignotas referimus. Illud addendum, quod hippophaen ἀκνήθης κναφίης, id est, spinam purgatricem, vocari tradat idem Anguillara. Hippophæstum Botanici, quam calcitrapam, vel stellatum cardium vocamus, esse contendunt. Multa tamen sunt quæ impediunt. Humilis quippe dici planta non potest. Respondent humilem dixit, quod ignoravit caulem, vel florem ferre. Humilis ergo antequam caulis, floque erumpat. Hoc frivolum. Quippe Dioscorides capitulum inane ferre ait. Caulis capitula sequi non solet, sed capitula caulè, vel simul cum caule erumpunt. Sine ullo dubio planta quædam est, quæ fert capitulum, quale in carlina & ixine conspicitur. Folia præterea magna sunt, spinisque carent. Respondent; veluti sonchus, per extremos sinus aculeos habet (quos nunquam nobis videre, aut observare licuit) quibus ἀκνήθης esse, dici possunt. Præterea ajunt, in Plinio nihil de spinis in folio haberi, & in Dioscoridis textu inter verba μικρῶν & ἀκνήθης comma esse signatum, quare Marcellum Vergilium, folia tantum parva, capitulaque spinosa habens, vertisse. Quod ad Plinium; nemo ignorat, hunc plura omittere, quæ ad plantæ cognitionem, ac exactam delineationem pertinent. Satis negligenter Græcorum scripta vertit, & plurima, quæ tamen optima, rejicit. Ad Dioscoridem quod attinet; concedimus, post vocem μικρῶν comma positum esse, sed inde sequi ἀκνήθης ad κεφάλια esse referendum, hoc negamus. Particula, quæ sequitur, καὶ, satis exprimit, vocem jam dictam ad capitula referendam esse. Debuisset scribere Dioscorides, ἔχον μόνον φυλάκια μικρῶν, ἀκνήθης, καὶ χυῖνα κεφάλια. Nunc autem cum ait, φυλάκια μικρῶν, ἀκνήθης, & κεφάλια χυῖνα, satis ostendit, ἀκνήθης non posse ad κεφάλια, sed φυλάκια referri. Duo, ut dixi, adjectiva conjunctione posuisset. Præterea folia quæ profert satis sunt magna. Oblonga enim sunt, dodrantalia, secundum margines grandibus incisuris laciniosa. Denique, radicem non habet crassam & mollem, sed tenuem, prolixam, ligno-

fam verius, quam mollem. Postremo nullam planè vim purgantem habet. Dioscorides, τῆς τοῦ φύλλου καὶ τῆς ῥίζης καὶ τοῦ κεφαλῆου χυλίσσας, ἐξέρχεται, καὶ δίδου ὀκλίω τελευτῶσαν μὲν μαλακώσθαι ἢ βούλειο ἢ γὰρ ἀπὸ τοῦ κρηταίου ὕδατος καὶ φλέγμα ἀγνί. Succus foliis, radice, & capitulo exprimitur, qui quidem effaccatur, at qui datus cui volueris obolis tribus in aqua mulsâ, aquam pituitamque detrahit. Hæc non potest calcitrapa vel calcitrippa. Cæterum utrum spina fullonia, cujus meminit Plato in Politico, sit hippophaes, an hippophæstum difficile quis affirmabit. Verba Platonis sunt, ὅτι δὲ γ' αὐτῶν γνάφως ὀκλίω ἐμπίπτει τῶν μαλακώσθη ἔχει, τὰ ἄλλα κρηταίου μὲν ἐπιπταγμένω αὐτοῖς ἐίται, πέχην, κρηταίου πελώ. Scribendum monet doctiss. Salmat. ὅτι δὲ γ' αὐτῆν γνάφως ὀκλίω ἐμπίπτει τῶν μαλακώσθη ἔχει. Id est: Quæ spina fulloniae traciis & polituræ accommodatam habent mollissem, ea postquam neta sunt, subtegminis nomine vocantur. Senfus est: in subtegmine nendo ita rationem haberi flororum excitandorum, ut possint commodè pecti & poliri fullonis spinis. cum igitur subtegmē sit μαλακώσθη stamine, quo densius subtegmē, & crebrius, eo vestis μαλακωτέρη & pexior. ut crocos in subtegmine, quod malacam vestem facit, ita & pexitas, quæ arte polituræ concinnatur, hoc est, τῆ γνάφως. Sed quam designet spinam Plato, ut dixi, haud facile quis divinabit. Hactenus de hippopheo, nunc Phei historiam examinare incipio. Supra lib. 4. cap. 6. & cap. 1. hujus libri πείσω vocari dixi, eodem loco duas diversas plantas confundi φλίως & φίως docui: φλίως est aquatica planta, spinis carens, φίως spinosa est, locis arenosis proveniens. Nominis hæc vicinias Boraniceis, criticisque doctissimis errandi occasionem præbuit, Solent enim φίως & φλίως confundere, easdemque putare, dum diversissimæ sint. Theophrasti quoque corrupti codices erroris causæ fuerunt. φλίως stirpem aquaticam, esse πείσω spinosam, ex Plutarcho probatur de physicis quaestionibus, quaestione secunda. Η' πείσω μὲν σὺν ἀληθείᾳ, ἀλλὰ ἔλατε τὸν Λάτιον ὅτι καὶ τῆν ἡμετέραν φυτὴν τῆν φλίω (scribe φλίω) καὶ βρύον ἀνακατέῃ καὶ ἀδολασῆ μέτει. μη γνομένην ὁμοῦ καὶ ἀρῶν. An hoc verum non est, Sed ignoravit Lælius, quod etiam palustres stirpes, ut sunt tipha, phleas, bryon, muscus neque germinant, neque auferunt, ubi imbres suo tempore non decidunt. Idem in Theleo. Η' ἔστι τόπον ἀπελθούσων λόχων ἔχοντα πολλὰ πείσω τε πλείω τε ἀσφάραγγον, ἀκρίκων πάντων & πειδικῶν ἀσπρε οἰζυρανομένων δρομῶν, ἀσπρετῶν μετ' ὅρκων, ἀσπρωσίων αὐτῶν καὶ ἀσπρωσίων, μηδὲ ποτε λυμάνωδ' ἀσπρε κρύσσειν. Ἀνακαταμένον δὲ τῆ Ἔθνης, καὶ πῖνον δίδου ὡς ἐπιμολύπτου καλῶς αὐτῆς, καὶ οὐδὲν ἀδολασῆ καὶ πῖνον ὅθεν οὐ συνηγορήθη Μελαύνη ποτ' ἔτεκε. Διήνοι δὲ τῶν Εὐρύτου & Οἰχακίως ὕπερον συνάκσει, ὅθεν δίδου ἕκαστὸν ἔκαστὸν Μελαύνη ποτ' ἔθνης γνομένην. Ἰαζῆ, Ὁρυγὴ τῆς εἰς Καρίας ἀσπρεκίας μετ' ἄρῶν. Ὁθεν Ἰαζίδης. καὶ Ἰαζίδης πῖνον κατ' ἐξὸς κατ' ἀκαθῶν ἀσφραγγῶν καὶ πείσω καίεν, ἀπὸ σείωδ' καὶ πείων. Ea (Perigrine Sinnidis filia) in locum secesserat frequentibus virgultis, multa quoque stoebe & asparagis obtutum. Hæc illa admodum simpliciter & pueriliter precans velut sententia vota cum jurejurando nuncupavit, si servassent & texissent, se nunquam lasuram ea nec crematuram. Quam cum alta voce appellaret Theseus, fidemque daret, se egregiam ejus gestaturum curam, neque re ulla violaturum, prodit, atque ex Thesei complexu edidit Melanippum. Ea post Deioni Euryti Oechalensis filio, Theseo elocante, nupsit. Melanippo Thesei genitus Ioxus Ornyti socius deducenda in Cariam colonia fuit, unde originem ducunt Ioxides. Hinc soleme Ioxidibus est, neque spinam asparagi, neque stoeben comburere, sed honorare hæc & venerari. Cur stoebe dicatur, lib. 4. exposuimus; nempe ὅθεν τὸ πείσω ἐν ἰνστιπῶ, cogendo, φίως aut, quasi φῶς, lumen; quod nitida splendidaque reddat vestimenta. Verba Theophrasti examinanda. πολλὰ καὶ ὀκλίω τῶν φλίω. Scribe, φίως, ut supra diximus, βλαστάνει ἢ ἀμα πλείω δὲ, καὶ τοῖς ἀσπρεῖς ἀσπρεῖς, καὶ ἀφίσει τῶ τὸ φύλλον. Interpretantur, Phleum folio constat carnofo, multifidum, multistyrpique est, non tamen altè descendit. Germinat cum Vergiliis, primoque aratro una, nec id folia dimittit. Non enim annuum, sed diuturnus est. Theophrastus hippopheos scripsit, esse spinis incurvis, ac hamatis, folio carnofo. φίως vero quale fert folium, non tradit. Quod ergo de hippopheo Theophrastus, hoc de pheo Theodorus. Παλῶρριζον καὶ ἰνστιπῶν reddidit. Verte, Pheum multifidum, multasque radices habet, non tamen altè descendentes. Legit idem Theodorus, καὶ τοῖς ἀσπρεῖς ἀσπρεῖς, σὺν ἀφίσει τῶ τὸ φύλλον. Nec melius transtulit. Germinat cum Vergiliis primoque aratro una, nec id folia dimittit. Ἀφίσει supra lib. 4. cap. 2. docui apud Theophrastum, non pro dimittere, sed amittere poni; Nusquam Theophrastus pro dimitto ea voce usus est. Vide cap. 8. lib. 7. & cap. 3. libr. 8. Malè ergo corrigunt, & σὺν ἀφίσει, & planè contra mentem Theophrasti negativam addunt particulam. Nam si, ut

cap. præcedenti & primo hujus libri scribit noster Philosophus, præter spinam folium fert, qui sit, quod folium non emittat? Planta quæ hodie à Cretensibus, teste Honorio Bello, stoebes vocatur, folia nova promit autumnno, quod contra plurimarum plantarum naturam. Scribo ergo. Βλαστάνει δὲ ἀμα πλείω δὲ, καὶ τοῖς ἀσπρεῖς ἀσπρεῖς, καὶ τότε ἀφίσει τὸ φύλλον. Germinat cum Vergiliæ occidunt, primæque satiationis tempore, quo etiam folia nova emittit. Pro ἀσπρεῖς lege ἀσπρεῖς, & expone, primæ satiationis tempore; Quod intelligi nequit, nisi ea legantur, quæ lib. 8. cap. 1. scribit Theophrastus, eaque, quæ à nobis ad locum citatum annotantur. Quando Vergiliæ cadunt, non est arandi primum tempus, sed satiationis, quod ex his Hesiodi versibus constat, qui statim in initio Ἐρῶν β' reperiuntur.

Πληιάδων Ἀτλαγνέων Ὀπτιπλοδράων Ἀρχεῶν ἀμηνῶν ἀρότου ἢ δυοσοδράων.

Pleiadibus Atlante natis exorientibus Incipe messem, sementem occidentibus.

Doctissimus interpres arationem vertit. An sementem an arationem interpretandum, hæret Græcus interpres. Εἰ μὲν ἀρότου τὸν νατὸν φασί, τῶ δότ' ἔρωσιν εἰσοδῶν ἀσπρεῖς τῶν διδόμενος ἢ ἡλίου φασί, Ἰουίου εἰ. εἰδὲ ἀρότου τὸν ἀσπρεῖς φασί, τὸν καίον ἄλλοι καὶ ὅτι ἡλίου εἰς τὸν σκίρπον ἰεῦ ἀλλοι Ὀκτοβρίου, καὶ Νοβμβρίου. Quod ἀρότου denotet arationem, ingressum solis ex Tauro in Geminos intelligit, qui sit Junio: sin vero satiationem, quando sol Octobri aut Novembri mense scorpium ingreditur. Serendi tempus Poëtam intelligere ex Theophrasto probatur loco citato, ubi ait. Ὁθεν δὲ τῶ ἀσπρεῖς τῶν ἀσπρεῖς δύω. Πρώτη ἢ καὶ καλλίστε ἢ ἀσπρε πλείω δὲ δύω, ἢ ἢ Ἡσιόδου ἢ καλοῦθης, & σπείρον ὅτι πλείω δὲ δύω ἀσπρεῖς. Sementis autem tempora ut plurimum duo observantur; sed primum atque potissimum, circa Vergiliarium occasum est, quod Hesiodus & auctores plurimi sequuntur, idque per excellentiam ἀσπρεῖς appellant. Ἀσπρεῖς sementem esse, vidit Plinius libr. 18. cap. 24. Hesiodus, qui princeps omnium, de Agricultura præcepit, unum tempus serendi tradidit à Vergiliarium occasu. Cadunt Vergiliæ hyemis initio, oriuntur æstate. Plinius libr. 18. cap. 29. Namque Vergiliæ privatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æstas incipiat, occasu hyems. Idem libr. 2. cap. 47. Vergiliarium occasu hyemem inchoat, quod tempus in 3. Idus Novembris incidere consuevit. Hoc eodem, ut dixi, tempore stoebes nova germina novaque folia emittit. cum reliquæ (paucis exceptis) plantæ soleant verno tempore nova promere. Rectè ergo emendavimus, ἀσπρεῖς ἀσπρεῖς, καὶ τότε ἀφίσει τὸ φύλλον; οὐ γὰρ ἐστὶ ἐπιπείω, &c. Rectè, pro arationem, sementè restituumus. Ἀφίσει est stoebe, teste eodè Bello, nova enim folia succrescere ait, antequam antiqua decidant. Stoebè Theophrastus his notis describit, quod plāta fit radicibus multis, non tamen altè descendentibus, & in ramos spargatur, Hoc enim πολυσχίδης, quod præter spinas folium habeat non spinosum, sed mite, quod etiam germinat, foliaque nova proferat autumnno. De stoebe hæc apud Dioscoridem leguntur, lib. 4. cap. 12. σπείω γνάφωσι. ἢ ὁ καρπὸς ἐστὶ τὸ φύλλον σφῆ. Ὁθεν ἐ δουσιπείωσι τὸ ἀφίσημα αὐτῶν εὐσταται. ἐγκλύζεται δὲ καὶ εἰς ἀπὸ πορροῦνται κρηταίου ἀσπρεῖς δὲ τῶ φύλλον ἀφίσει σύγγουσι ὀφθαλμῶν τῶν ἐν πηλῆς καὶ ἀμφοροῦσιν ἔχει. Stoebe vulgaris est notitiæ. Semen & folia adstringunt. quapropter eorum decoctum dyfentericis infunditur: auribus quoque purulentis instillatur. folia vetro imposta oculis icturnis cruentatis profunt, & erumpentis sanguinis impetus cobibent. Refert Ætius, huic ut thymo epithymum, epitoebe innasci libr. 3. cap. 29. Ὁθεν πλείω δὲ τῶ ἐπιπείω καὶ τὸ ἐπὶ τῆς πείωσιν φύλλον, καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἡμέρας καλοῦθῶν ἐπιπείωσιν κρηταίου, πλείω ἀσπρεῖς ἐκείων τῆ δύω δὲ. Similiter autem velut epithymum purgat, quod stoebe (utrum flos an involucrium dicere debeat lib. 1. de caus. cap. 23. disputatur) & quod Thymbæ innasciunt, & epithymum vocatur, verum utrumque viribus debilius est. Involucrium hoc, vel, si placet florem vocare, ἐπιπείω Græci vocant. Er hæc de pheo five stoebe veteres. Doctissimi viri Stoeben recentiorum satis bellè cum hippophaes descriptione convenire asserunt. Vellem quam intelligant stoeben expressissent, an vulgo sic dictam Salmanticensem, an verò quam Honorio Bellus describit. Sed perinde est, utram intelligant, neutra delineationem veterum satis refert. Carent omnes oleæ foliis, nec florem hederæ corymbis similem producunt, nec succum lacteum purgandi quadam vi præditum emittunt. Qui porro stoeben vulgo dictum, scabiosæ genus, pro veterum pheo habent, longissimè à vero absunt. Nequaquam spinosa est, nec ullam adstringendi vim habet; manifestus in ea percipitur calor. Nec melius Salmanticensis stoebe pheo veterum